

3 OK-1
1844

05
222679

**работніца
і сялянка**

2 1973
+ прилож.

ТВОЙ СЫН — САЛДАТ

Жыў у нашым доме хлопчык Жора. Клопатаў з ім было — поўны мех. То штурхане малодшага, то знарок улепіць мячом у развешаную на двары бялізну, то паставіць на балкон радыёлу і ўключыць «на ўсю катушку». Ішлі старыя і малыя да яго маці Алены Трафімаўны, скардзіліся. Хвалявалася жанчына, ушчувала хлопца, а назаўтра зноў паўтаралася:

— Жора, я тваёй мамцы скажу!..

Настаў час — праводзіла Алена Трафімаўна сына ў армію. А дзесьці праз год убачылі суседзі, як ішоў па двары з чамаданчыкам зграбны, прыгожы салдат ды налева-направа раскланьваўся: «Дзень добры!..».

— Гэта ж Жорка, — пазнавалі і не пазнавалі людзі. — Бач, які стаў!

У той вечар не гримела з балкона радыёла, не пляскаў у шыбы мяч. Убраўшыся ў святочныя строі, выйшла маці з сынам пагуляць, і іх акружылі хлапчкі, наперабой прасілі:

— Жора, дай зорачку паглядзець...

А Алена Трафімаўна, гордая, расказвала суседкам:

— На пабыўку прыехаў. Выдатнік мой салдат.

...Кожны год праводзім мы ў армію сваіх сыноў. У сем'ях, працоўных калектывах даём наказ добра служыць Радзіме, як служылі іх дзяды і бацькі. Ведаем: выдатнай школай мужнасці, грамадзянскасці, маральнай і фізічнай загартоўкі будзе для іх служба ў слаўнай Савецкай Арміі. Верым: стануць нашы хлопчыкі сапраўднымі мужчынамі, і калі, звольніўшыся ў запас, прыедуць дадому, пра іх з павагай будуць казаць:

— Гэта былыя салдаты. З імі і горы звернеш.

Але жыве ў глыбіні душы кожнай маці і трывога: «Хаця б не было вайны, хаця б мір на зямлі!». Бо многія з нас самі прайшлі дарогамі ліхалецця.

Паглядзіце, паважаныя чытачы, на вокладку часопіса. Абдымае сына-салдата шчаслівая маці. Заўтра, праводзячы яго пасля пабыўкі, яна скажа:

— Беражыце мір, сыні.

Яна мае асаблівае права на гэтыя словы. Ганна Іванаўна Федасеева, повар дзіцячага сада № 239 г. Мінска, у час мінулай вайны была медсястрой, чатыры гады калясіла з санпоездам, ратуючы параненых. Яе муж Сямён Аляксеевіч, афіцэр запасу, танкіст, таксама ветэран вайны. У сваіх сыноў Федасеевы выхавалі вялікую любоў да нашай арміі, гатоўнасць пільна ахоўваць Айчыну. Пайшоў па бацькавым шляху старэйшы сын Юрый, афіцэр-танкіст. Верна нясе службу і малодшы — Віталій (вы яго бачыце на вокладцы).

Служаць Радзіме сыны. Пра многіх з іх сёння расказваюць старонкі нашага часопіса. На варце міру, стваральнай працы, спакойнага сну дзяцей, на варце заваёў сацыялізму стаяць воіны слаўных Узброеных Сіл СССР. На зямлі, у небе і на моры. Лётчыкі, танкісты, ракетчыкі, пагранічнікі, маракі...

Мы ганарымся імі. Мы жадаем ім поспехаў у нялёгкай службе. Мы чакаем іх.

Якая гэта будзе радасць, калі, выканаўшы свой свяшчэнны абавязак, вернуцца сыны дадому, і мы разам з імі, пасядзеўшы за святочным сталом, выйдзем за ваколіцу, каб паслухаць, як гудуць цягнікі за сялом, як спяваюць прыгажуні-дзяўчаты, што шэпчуць бярозы роднай зямлі.

А на змену старэйшым братам падраснуць малодшыя, пойдучы ў армію. І зноў гордая маці скажа:

— Мой сын — салдат!

М. ОСІПАВА

Высокім званнем Героя адзначыла Радзіма падзвігі тысяч сваіх сыноў і дачок. Толькі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны гэтай пашаны ўдастоіліся 11 603 чалавекі. А на грудзях Васіля Сяргеевіча Мічурына ззяе Залатая Зорка з нумарам 308. Гэта азначае, што ён увайшоў у першыя сотні самых адважных савецкіх патрыётаў. Яшчэ ў 1940 годзе, калі В. С. Мічурин быў радавым байцом-кулямётчыкам, Савецкі ўрад высока адзначыў яго падзвігі ў барацьбе з белафінамі.

З першага і да апошняга дня вайны змагаўся герой з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. І сёння палкоўнік В. С. Мічурин у баявым страі абаронцаў Айчыны.

ЗЯМНЫ ПАКЛ

Першакласнік Саня імчыцца дадому і яшчэ здалёку крычыць:

— Мама, мамачка, я табе пяцёрку нясу!

Маці падхоплівае яго на рукі і пяшчотна цалуе. А хлопчык горача абяцае:

— Хочаш, я буду шмат-шмат пяцёрак насіць...

— Хачу, сынку, хачу!

Вядома, наконт «шмат-шмат пяцёрак» Саня крыху перагнуў. Здаралася ўсякае. А цяпер былы першакласнік стаў курсантам Вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча і праз чатыры гады прыме эстафету ў свайго бацькі, афіцэра Савецкай Арміі. Пакуль жа шле пісьмы маці, расказваючы пра свае поспехі ў баявой і палітычнай падрыхтоўцы.

У апошнім пісьме абяцае хутка прыехаць у Мінск на канікулы і два разы павіншаваць маці са святам. «Чаму два разы? — сам сябе пытае Саня. І адказвае: — 3 Днём Савецкай Арміі і Восьмым сакавіка».

Наўрад ці знойдзеца хоць бы адзін чалавек, хто, выйшаўшы на скрыжаванне гэтых двух вялікіх свят, не ўспомніў бы сваю маці, не паслаў бы ёй цёплага прывітання. Бо няма для нас больш блізкага і дарагога імя. Да маці мы звяртаемся ў хвіліны радасці і гора, ёй першай прысвячаем свае поспехі, яе першую абдымаем пасля доўгай разлукі.

Мама, маці! Ва ўсім чалавечым лексіконе няма іншага слова, якое магло б стаць побач з ім, апрача толькі аднаго — Радзіма. Гэтыя два словы ўтвараюць неразрыўнае арганічнае цэлае, напоўненае глыбокім зместам, — Радзіма-маці.

Хачу зазначыць, што калі чалавечая мова існуе тысячагоддзі, то гэты выраз увайшоў ва ўжытак якіх-небудзь паўсотні гадоў назад, калі з'явілася першая ў свеце сацыялістычная дзяржава, якая стала для працоўнага народа сапраўднай Радзімай-маці.

Вазьму хоць бы сваю сям'ю. Сямёра дзяцей, адзін пад адным, засталіся ў маёй маці, Ганны Міхайлаўны, калі памёр бацька. Невялікая вясковая хата ды мазолістыя матчыны рукі — усё багацце сям'і. Цяжка нават уявіць, як бы склалася наша жыццё, калі б мы апынуліся не ў СССР, а ў якой-небудзь капіталістычнай краіне. Але нам пашанцавала: разам з маці пра нас клапацілася дзяржава. Шасцёра атрымалі сярэдняю адукацыю, а старэйшы брат — вышэйшую. Усе набылі добрыя прафесіі, жылі шчасліва.

Але вось над краінай гримнулі ваенныя громы. У той суровы час маці бласлаўлялі сваіх сыноў на падзвігі ў імя Радзімы, наказвалі біць ворага, не шкадуючы ні сіл сваіх, ні жыцця. На ўсю краіну праславілі сябе абаронца Ленінграда снайпер Феадосій Смалячкоў, храбры разведчык Аляксей Цюльга, доблесныя танкісты Аляксандр Пятаковіч, Мікалай Тамашэвіч і многія, многія іншыя воіны-беларусы. Савецкая Айчына высока ацаніла іх падзвігі. Больш як 400 франтавікоў, ураджэнцаў Беларусі, сталі Героямі Савецкага Саюза, а чацвярым — І. Якубоўскаму (Маршал Савецкага Саюза, першы намеснік Міністра абароны СССР). І. Гусакоўскаму, П. Галавачову і С. Шуставу гэтае званне прысвоена двойчы. Залатой

Зоркай Героя адзначаны слаўныя справы 87 беларускіх партызан і падпольшчыкаў, сярод якіх і нашы адважныя жанчыны В. Харужая, М. Осіпава, Е. Мазанік.

Усюды і заўсёды нас натхняў на ратныя подзвігі светлы вобраз маці: і той, што жыла дзесьці ў далёкай лясной беларускай вёсачцы або ў вялікім горадзе, і той, што глядзела на нас з шырока вядомага ў той час плаката «Радзіма-маці кліча!»

Хіба магло салдацкае сэрца застацца абыхаковым да гэтага закліку? Байцы без стомы грамілі ворага, вызваляючы сваю зямлю. Не ўсе з іх дажылі да светлай пераможнай гадзіны. Многія склалі галовы на цяжкім і слаўным баявым шляху. Гляньце, колькі засталася ў Бе-

Але закон вайны няўмольны. І разносілі паштальёны «пахавальныя», моўчкі ўручалі іх адрасатам... І горка плакалі няўцешныя ўдовы і салдацкія маці. Нямала слёз праліла і мая маці, аплакваючы двух загінуўшых сыноў. Бязгучна шаптала яе вусны: «Загінуў смерцю храбрых...»

Мінаюць гады. Усё менш застаецца сярод нас тых, хто вынес на сваіх плячах асноўны цяжар барацьбы з фашызмам. Вечна жыве памяць пра тых, хто грудзмі засланіў краіну. Дастойны помнік ім — нашы сённяшнія справы: новыя гары, заводы, квітнеючыя сады.

Людзям, якія выраслі пасля вайны, цяжка ўявіць, які гіганцкі працоўны подзвіг здзейснілі іх бацькі, маці, старэйшыя браты, аднаўляючы родныя гара-

роназдольнасць нашай краіны», яны пільна нясуць ратную вахту. Пад баявымі сцягамі нашых часцей у адзіным страі з прадстаўнікамі ўсіх народаў нашай шматнацыянальнай краіны стаюць сыны многіх беларускіх маці. Усе яны з'яўляюцца дастойнымі нашчадкамі і прадаўжальнікамі славы старэйшых пакаленняў, нястомна ўмацоўваюць абаронную магутнасць любімай Айчыны.

Вось што пісаў у сваёй заяве аб прыёме яго кандыдатам у члены КПСС ураджэнец вёскі Сялец Быхаўскага раёна яфрэйтар Аляксандр Якаўлеў: «Уступваючы ў рады КПСС у год пяцідзясяцігоддзя ўтварэння СССР, я з яшчэ большай энергіяй і стараннем буду аддаваць усе свае сілы і веды, а калі спатрэбіцца — аддам і жыццё

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 2 ЛЮТЫ 1973

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

ОН ВАМ, РОДНЫЯ!

ларусі сціпрых салдацкіх абеліскаў, колькі брацкіх магіл, увянчаных пяціканцовай зоркай! Пад кожнай з іх пахаваны слаўныя героі. Магчыма, перад смерцю хтосьці з іх шаптаў заветнае: «Мама...» І маці скрозь артылерыйскія каналы і велізарныя адлегласці ўлоўлівала гэты шэпт, усхоплівалася ўначы, гартала пачак складзеных трохкутнікаў і зноў, ужо ў каторы раз, перачытвала іх, молячы ўсіх святых адвесці бяду ад сына.

ды і сёлы. Сённяшнім школьнікам цяжка паверыць, што ў 1944 годзе, калі вырашалася пытанне аб аднаўленні Мінска, выказваліся прапановы будаваць яго зусім на новым месцы. Бо Мінск ляжаў у руінах, і каб разабраць іх, патрэбны былі вялізныя намаганні.

З кожным годам расце і мацнее краіна Саветаў. Яе мірную працу ахоўваюць воіны нашых доблесных Узброеных Сіл. Памятаючы завет У. І. Леніна «быць напaгaтoвe, бeрaгчy aбa-

за справу партыі, буду заўсёды ў першых радах байцоў за выкананне рашэнняў XXIV з'езда КПСС».

Свае словы воін падмацоўвае практычнымі справамі. Ён выдатнік Савецкай Арміі, умелы спецыяліст, актыўны грамадскі работнік, служыць прыкладам узорнага выканання воінскага абавязку для ўсіх сваіх таварышаў. Дастойнага абаронцу Радзімы выхавала сціплая працаўніца Варвара Якаўлеўна Якаўлева.

Можна ганарыцца сваім сынам Анатолям работніца дзіцячага сада-ясляў № 4 горада Шчучына Галіна Іосіфаўна Муха. За кароткі час службы ў арміі яе сын стаў высокакласным спецыялістам, сержантам, вывёў сваё аддзяленне ў перадавыя. Радуе маці Вольгу Адамаўну, цялятніцу саўгаса «Нача», што на Брэстчыне, малодшы сержант Станіслаў Казакевіч. З пахвалою гавораць старэйшыя начальнікі і пра воінаў-беларусаў лейтэнанта Васіля Цыванюка, сержанта Васіля Якуша, малодшых сержантаў Валерыя Стэфановіча, Андрэя Селяшчука, яфрэйтара Сяргея Самародскага.

Зразумела, у іх станаўленні як абаронцаў Айчыны шмат зрабілі школа, камсамол, камандзіры і армейскія калектывы, уся наша савецкая рэчаіснасць. Але нездарма кажуць, што добра выхоўваць выхаваных. Першааснова гэтага выхавання, яго фундамент закладваецца дома, у сям'і, і першае слова тут належыць маці. Вось чаму сёння мы, камандзіры і палітработнікі, сардэчна віншуючы з надыходзячым святам — Міжнародным жаночым днём, гаворым усім салдацкім маці: «Нізкі паклон вам і вялікае дзякуй за вашу працу, за ваша ўменне, за тое, што гадуеце і выхоўваеце сваіх сыноў сумленнымі, сапраўднымі патрыётамі нашай магутнай сацыялістычнай Айчыны!»

Мы, воіны Савецкай Арміі, сардэчна віншваем са святам усіх нашых слаўных жанчын — выдатных працаўніц, верных сябровак, любімых. Мы шлем свае словы прывітання і жонкам ваеннаслужачых, якія деляць з мужамі ўсе складанасці армейскага жыцця. І дзяўчатам, якія чакаюць салдат. І кожнай з вас, дарагія нашы жанчыны — маці, жонкі, сёстры, сяброўкі!

Палкоўнік В. МІЧУРЫН,
Герой Савецкага Саюза

Дзяўчаты 46-га гвардзейскага жаночага авіяпалка прайшлі, праляцелі ад Кубані да Берліна.
Фота ваенных гадоў Я. Халдзея.

БЕЛЫЯ ліліі.

Спачатку была магія, як ёсць магія чараўніцы-хіміі. Потым я стаяла на беразе Нёмана—было гэта ў канцы снежня—і доўга, зачаравана глядзела, як плылі па шырокім рэчышчы крыгі, нібы вялізныя белыя ліліі. Плылі спакойна, велічна, быццам гаварыла прырода: вось бачыце, якая я чараўніца і фантазёрка, што магу прыдумаць!

Сапраўды чараўніца, сапраўды фантазёрка. Толькі... чым болей глядзела я на гэтае дзіўснае відовішча, тым больш хацелася паспрачацца з ёй, з прыродай, крышку падражніцца. Успаміналася пачутае зусім нядаўна ў гэтым жа горадзе і паўторанае некалькі разоў: «Такога матэрыялу няма ў прыродзе... Такога ў прыродзе няма...»

Значыць, не ўсё падуладна табе, матухна! Значыць, ёсць шмат такога, чаго не здолела стварыць ты і што за цябе ствараюць людзі!

Вось адно з іх—капралактам. Рэчыва, з якога можна рабіць і найтанчэйшыя газавыя пачкі для балерын, і наймацнейшыя кордавыя ніці для шын. І пушыстыя кофтакі... І каштоўнае ўгнаенне для палёў. І нават можна вылучыць адну з амінакіслот, называецца яна лізін, якая ўваходзіць у харчовы рацыён чалавека. Лізін, дабаўлены да мучных і малочных прадуктаў, паляпшае іх якасць.

Было цікава і нават крыху дзіўна дзедацца, што не без падказкі матухны-прыроды з'явіўся на свет гэты цуд—капралактам. Само слова ў перакладзе з латыні азначае «казінае малако». Упершыню вучоныя выдзелілі капронавую кіслату менавіта з казінага малака. Ну а потым пайшло і пайшло... Белая магія хіміі служыць сёння цалкам нам з вамі. Дарэчы, нам, жанчынам, і сапраўды ў першую чаргу.

Крыху зацягнулася прадмова. Хацелася зрабіць размінку, каб лягчэй успрыняць потым рэчы значна больш складаныя, чым белыя ліліі на нёманскай вадзе. Перш чым пойдзем мы з вамі туды, дзе нараджаецца капралактам, пазнаёмімся з людзьмі, якія маюць непасрэднае дачыненне да гэтага цуда.

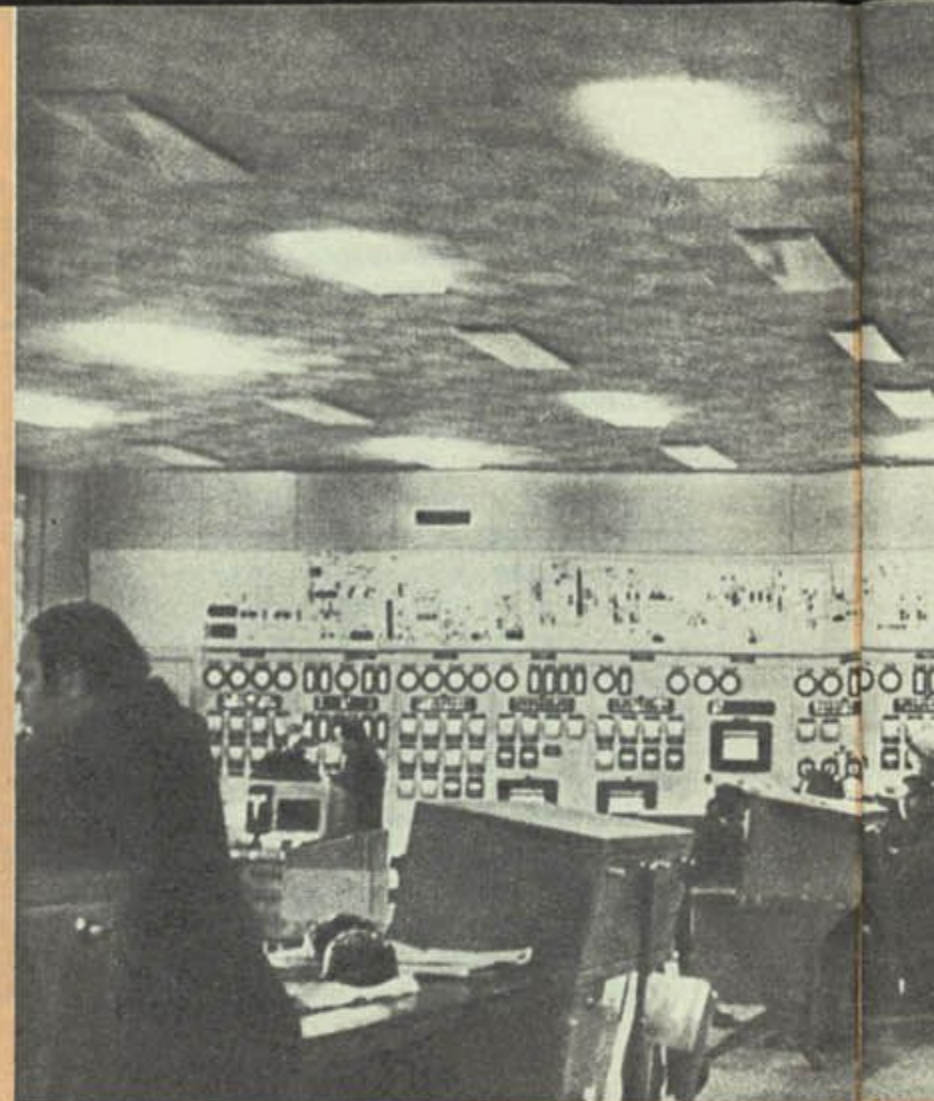
...Вось і ён, Гродзенскі хімічны камбі-

нат імя С. О. Прытыцкага. Той самы, які даўно ўжо вабіў да сябе і загадкавасцю, навіной самога слова—капралактам, і сваім усесаюзным, калі так можна сказаць, размахам. Ён жа гонар нашай рэспублікі, да нядаўняга часу з'яўляўся самым вялікім камбінатам гэткага тыпу ва ўсёй краіне. Быў тут і наш заўсёдны спецыфічны інтарэс: а ці працуюць тут жанчыны? Калі працуюць, то якое месца займаюць, якую ролю выконваюць, як сябе адчуваюць тут, на гэтай складанай хімічнай вытворчасці?

Затрымаемся яшчэ на хвілінку. Глянем з вышыні, ну хоць бы з трэцяга паверха, на ўвесь камбінат цалкам. Крыху нагадвае Гродзенскі хімічны свайго старэйшага брата—Наваполацкі. Але нібы волат-царэвіч, што рос не па днях, а па гадзінах, гэты камбінат нават з першага позірку пакідае такое моцнае ўражанне, што будзеш ты стаяць, глядзець і зноў і зноў славіць у думках адзінага бога на зямлі—чалавека, які прыдумаў і стварыў падобнае. Спартрэбіліся вось такія мудрагелістыя канструкцыі, такія перапляценні труб, цэлыя сямействы рэзервуараў, падобных на сярэдневяковыя вежы, сабраныя ўсе разам. І ўсё гэта толькі вонкавы выгляд, бо яшчэ невядома, што робіцца там, у гэтых карпусах, якія раскінуліся па велізарнай тэрыторыі камбіната. Колькі ж людзей працуе на гэтым гіганце, у кожным яго цэху!

Я ўжо чула, што тут кожны цэх—не проста цэх у яго звычайным, зразумелым для нас сэнсе, а пэўная стадыя пэўнай хімічнай рэакцыі, і што характар чалавечай працы тут зусім іншы. Але ўвайшла ў адзін з карпусоў («вось тут і нараджаецца ў асноўным капралактам») і пачала сярод амаль гэткіх жа агромністых рэзервуараў, як за сценамі будынка, шукаць вачыма чалавека—і не знайшла. «Недзе тут павінна быць апаратчыца або апаратчык»,—сказалі мне. «Адзін чалавек?!» «Ды і то не абавязкова, калі ўсё ідзе як мае быць»,—адказалі.

Тут ужо міжволі нагадаўся мне сон Веры Паўлаўны (памятаеце «Што рабіць?» Чарнышэўскага?), сон пра заводы-

Адсюль, ад гэтага цэнтральнага пульту кіравання, ідуць «загады» ва ўсе цэхі і участкі вытворчасці капралактаму.

Пяцігодка і мы

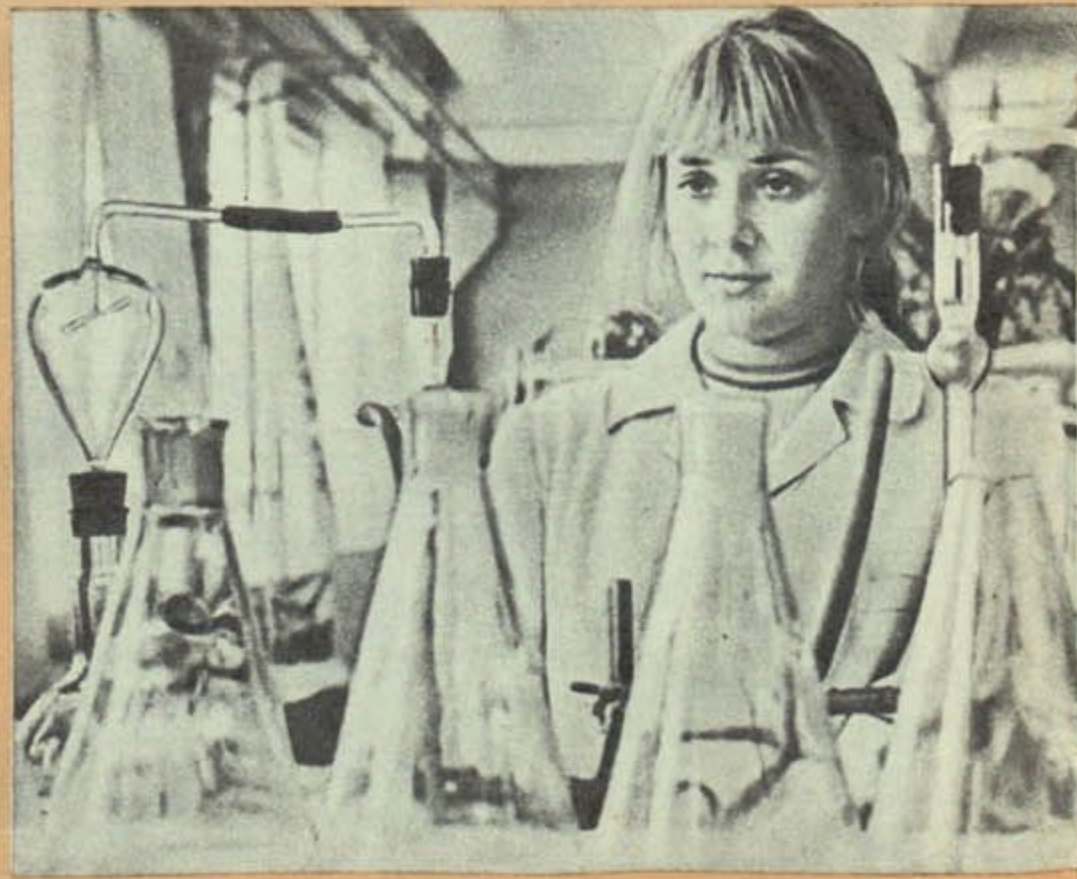
БЕЛАЯ МАГІЯ

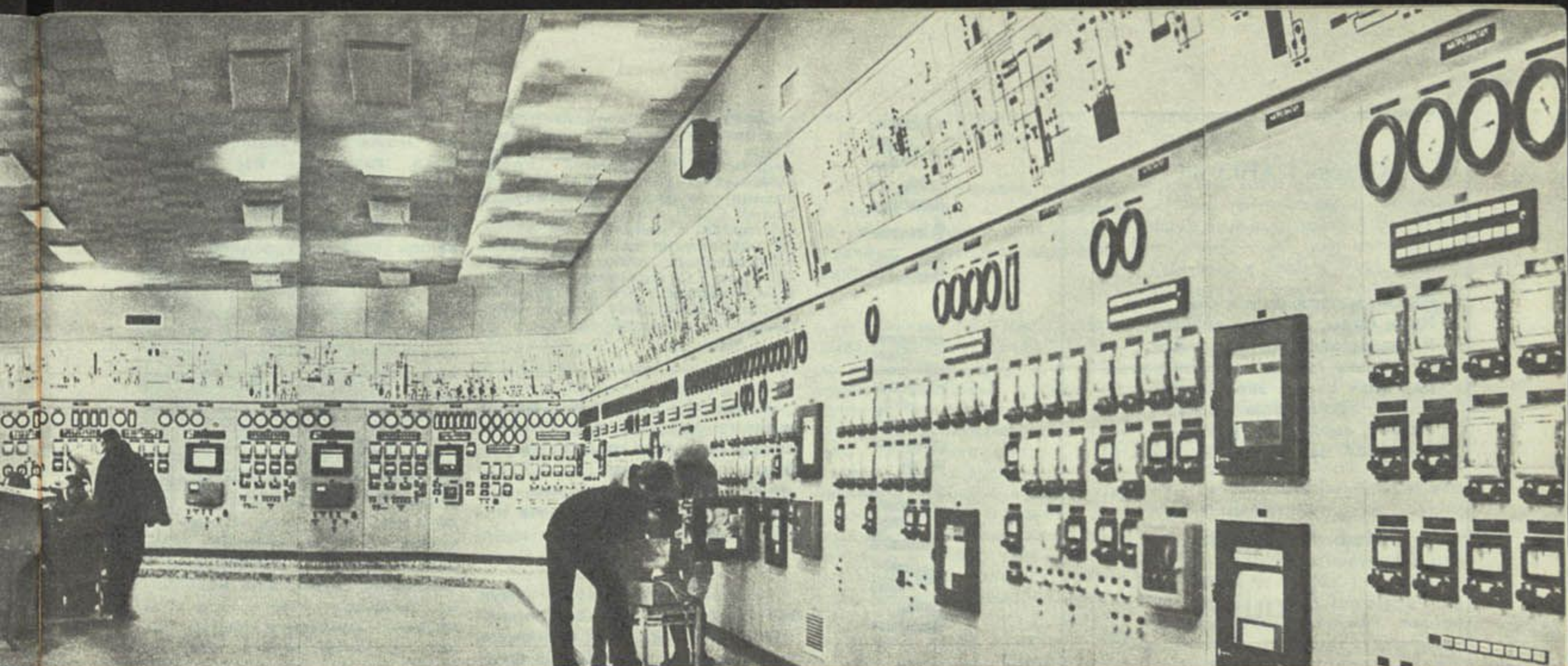

А гэта наша знаёмая Каця Цішкова, апаратчыца.

Тамара Жукавец, лаборантка. Адна з тых, хто стаіць на варце якасці.

Фота У. Вяхоткі.

палацы будучыні, дзе ў велізарных светлых цэхах будуць працаваць машыны. Ну а людзі...

— На пульце кіравання.

Вы ведаеце, што такое пульт кіравання?

Мы пастараліся спецыяльна для тых, хто ніколі не бачыў яго, зрабіць фотаздымак. Паглядзіце: гэта таксама захапляючы цуд.

— Гэта сэрца і люстэрка ўсяго камбіната,— вобразна і дакладна сказала начальнік змены Ларыса Леўчанка.

Сэрца, бо ўсе загады машынам і апаратам аддаюцца вось тут націскам кнопкі ці паваротам рэгулятара. Люстэркам, бо вось тут, на шчытах, можна ўбачыць усё, што адбываецца там, у трубах, канструкцыях, рэзервуарах, у гэтую хвіліну, гэтую секунду. Калі парушаецца дзе-небудзь зададзены рэжым, падае тэмпература, знікае вакуум або ціск пары, або што-небудзь яшчэ, адразу ж аўтаматыка папярэджвае чалавека, папярэджвае чырвоным агеньчыкам ці гукавым сігналам: трывога!

Нам пашанцавала, што начальнікам менавіта гэтай змены была жанчына — ужо знаёмая нам Ларыса Леўчанка. Чарнабровая ўкраінка з баявым, зухаватым бляскам вачэй, яна так натуральна ўпісвалася ў гэтае паняцце «начальнік змены», што задаваць пытанні, як спраўляецца з такой вялікай адказнасцю, як камандуе вытворчасцю, не было патрэбы. Разумна і рашуча камандуе, варта толькі глянуць на Ларысу — жвавую, па-спартыўнаму падцягнутую, кожную хвіліну гатовую зрабіць усё, каб не здарылася аварыі, каб нідзе не быў парушаны рэжым хімічнай рэакцыі (у феі-хіміі бываюць свае капрызы), каб будучы капралактам быў, зрэшты, такі, як трэба.

— Удзень, калі ўсе тэхнічныя службы і ўсе спецыялісты камбіната на месцы,— працаваць можна спакойна. Вось ноччу бывае іншы раз трывожна. Калі здарыцца «ЧП», усю адказнасць бярэш на сябе.

Я ўяўляю сабе і ноч, і гэты пульт, і глухі гул апаратаў у цэху, дзе адбываюцца нейкія бурныя хімічныя рэакцыі, поўныя іншы раз сюрпрызаў нават для саміх хімікаў, і гэтую маладую рашучую дзяўчыну, выпускніцу Днепрапятроўскага хіміка-тэхналагічнага інстытута, якая не баіцца «ўзяць на сябе адказнасць». Цяпер

ужо маё захапленне складанымі канструкцыямі і ўсялякімі іншымі цудамі тэхнікі і хіміі неяк цямнее, сціраецца. Усё ж адзіным цудам нязменна і ўсюды застаецца характар чалавека, яго воля, яго розум.

— А што вы называеце «ЧП»?

— Часцей за ўсё, калі знікае вакуум і трэба знайсці, дзе, у якім месцы прарыв. Тут дастаецца і нам, і апаратчыку... Дарэчы, я вас зараз пазнаёмлю з адной дзяўчынай...

— Каця Цішкова! Каця Цішкова! Вас выклікае начальнік змены. Вас выклікае...— гучыць на ўвесь корпус голас па радыё.

Праз якую хвіліну Каця з'явілася перад намі, і была гэтая Каця ну такая сімпатычная, у касцы, светлавалася, рослая — сапраўдная гераіня дваццатага веку. Веку тэхнікі, хіміі. Хлапечая гарэзлівасць была ў яе ўсмешцы, ва ўсіх яе рухах, у манеры размаўляць — у гэтай дзяўчыны з-пад Бялыніч, тэхніка-апаратчыка са спецыяльнай сярэдняй адукацыяй.

— Вось раскажы, Каця, як ты шукаеш вакуум.

— А то не ведаеце?

Яны абедзве смяюцца з нечага вядомага толькі ім адным, і адчуваеш за гэтым добрым маладым смехам усю сур'ёзнасць той сітуацыі, калі Каці трэба «знайсці вакуум», і яна абягае ўвесь цэх, дакранаецца да кожнага апарата, і іх узаемную радасць, калі ўсё-такі знойдзе месца прарыву. Не адзінай аўтаматыкай трымаецца камбінат.

Не адзінай... У гэтым яшчэ і яшчэ раз пераконваешся, калі трапіш у шматлікія выдатна абсталяваныя лабараторыі, якія можна назваць калі не сэрцам, як пульт, то органамі ўсіх іншых пачуццяў, і ў першую чаргу вачыма камбіната. Тут — поўнае царства жанчын. З двума інжынерамі-хімікамі Валянцінай Круглай і Раісай Гардынскай, кіраўнікамі лабараторыі (яе называюць яшчэ аддзелам тэхнічнага кантролю вытворчасці капралактам), я пазнаёмілася бліжэй. Яны такія розныя па характарах, па знешнасці. Валянціна Іванаўна Круглая закончыла Львоўскі політэхнічны, яна стрыманая, вельмі сур'ёзная. Раіса Георгіеўна Гардынская — выпускніца хімфака БДУ. Вясёлая, жвавая, крышку ўзнёслая, як мне

здалося. Абедзвюм давераны вельмі адказныя ўчасткі: кожную хвіліну ў лабараторыі павінна быць вядома, якая рэакцыя адбываецца на кожным звяне вытворчасці. Ад гэтага залежыць і якасць капралактам і якасць сульфату амонію, пабочнага, як тут кажуць, прадукта. Дарэчы, менавіта гэты «пабочны» прадукт атрымаў нядаўна Знак якасці, за гэта ўгнаенне сельская гаспадарка гораха дзякуе Гродзенскаму хімічнаму камбінату. Раіса Гардынская — старшы інжынер цэха лактаму і сульфату амонію.

— Значыць, і мая праца была адзначана. Гэта прыемна.

Дык вось, розныя яны па характары. І такія падобныя сталі раптам, калі ўспомнілі, як «па вініку, па болціку», па прабірцы, па прыбору збіралі зусім яшчэ нядаўна сваю лабараторыю, і вось ужо лічаць сябе ветэранамі, і лічаць па праву, бо першы капралактам насілі, як самы дарагі сувенір. Аднолькава гораха просіць назваць лепшых жанчын сваіх лабараторый, «ад якіх так многае, многае залежыць», — Марыну Чарніцкую, Аўгустіну Астаніну, Ганну Сегінь, Тамару Жукавец («таксама, як і мы — ветэран»). «І абавязкова, абавязкова Ларысу Аляксандраўну Герасіменак, гэта такая працаўніца! Усё ведае і ўсё так дакладна робіць...»

...У спецыяльных цыстэрнах ці ў паке-тах-мяшках адпраўляецца з Гродна ва ўсе канцы краіны капралактам. Каб стаць потым асновай для сінтэтычных вырабаў, якія мы носім, якія ўпрыгожваюць наш быт, якія служаць нашай народнай гаспадарцы. Ад капронавых сецяў да капронавых панчоў...

А нараджаецца ён, капралактам, у выніку, як вы ўжо зразумелі, пэўна, цэлага ланцуга складаных хімічных рэакцый. Сыравінай для яго з'яўляюцца бензол, аміяк, вадарод і іншыя хімічныя рэчывы. У цвёрдым стане капралактам нагадвае нешта сярэдняе паміж расцёртай крэйдай і аўсяным «геркулесам». Я патрымала ў руках гатовы капралактам, перасыпала яго з далоні на далонь і паспрабавала ўявіць сабе, чым ён можа стаць потым. Падумала: як гэта добра, што белая магія хіміі з кожным днём усё больш і больш служыць нам!

А. УЛАДЗІМІРАВА

Сяргей ПАНІЗНІК

* *

Не сні, матуля, благія сны!
Няма бяды, як няма вайны.
Я спадзяюся з крутых дарог
на хвільку трапіць на твой парог,
пад цішу слова, звон белізны...
Не сні, матуля, благія сны!
Развей, ацісні іх у раллі —
і жоўтым цветам каб не цвілі.

Іван КІРЭЙЧЫК

Маці

Нават не зірнула на цяльняшку,
Пра якую марыў сын штодзень.
Глянула — і уздыхнула цяжка,
І сказала ціха:

— Пахудзеў.

Праляцяць гады ў паходах,
маршах,
Адвіруе гэтутлікі падзей,
А загляне ў хату мажны маршал,
Маці скажа зноўку:

— Пахудзеў.

Яўгенія МАЛЬЧЭЎСКАЯ

* *

За спіною твае дарогі,
Б'е ў твар мой калючы вецер,
Мне баляць твае, мама, ногі,
Мне шчыміць тваё, мама, сэрца.

Паясніца твая мне ломіць
У зімовых начах бяссоння,
І гудуць твае рукі ад стомы
У маіх маладых далонях.

Твар мой з ціхай тваёй усмешкай,
Толькі меней на ім трывогі.—
Я выходжу тваёю сцэжкай
На сумлення твайго дарогі.

Мечыслаў ШАХОВІЧ

* *

Бягу сцяжынкамі роснымі
З вятрамі наперагонкі я.
Цалую бярозы дзівосныя,
Ад матчыных песень — звонкія.

Як у пярыну пуховую,
Кідаюся ў мяккія травы я,
Мурожныя, шаўковыя,
Ад матчыных рук — ласкавыя.

Углядаюся ў неба чыстае,
У поле іду, як на свята, я.
Вітаю жыты каласістыя,
Ад матчынай працы — багатыя.

НАВУКА Ў РАБОЧЫМ СТРАІ

Дасягненні беларускай навукі ў апошнія часы бяспрэчныя. Яшчэ адно сведчанне таму — нядаўняе прысваенне групе вучоных Акадэміі навук БССР звання лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі СССР. Наш карэспандэнт сустрэўся з начальнікам аддзела ўкаранення вынікаў навукова-даследчых работ АН БССР Артурам Пятровічам Чэлышавым і папрасіў яго адказаць на некалькі пытанняў. Ніжэй змяшчаем тэкст гэтай гутаркі.

— Артур Пятровіч, цяпер шмат гавораць аб тым, што навука ў сучасным грамадстве робіцца непасрэднай вытворчай сілай. Што можна сказаць пра бліжэйшыя задачы вучоных нашай рэспублікі?

— Установы Акадэміі навук павінны перш-наперш ствараць навуковыя асновы тэхнічнага прагрэсу шляхам развіцця фундаментальных даследаванняў, якія пракладваюць новыя шляхі яго развіцця. Менавіта дзякуючы дасягненням фундаментальнай навукі ўзніклі такія новыя галіны прамысловасці, як вакуумная металургія і вакуумная апрацоўка харчовых прадуктаў, электронная і іонная зварка, плаўка металаў і г. д. На аснове дасягненняў хіміі ўтварылася прамысловасць сінтэтычных полімераў, а магчымасць сінтэзу бялка дазволіла арганізаваць мікрабіялагічную прамысловасць.

— Вядома, Акадэмія навук не можа падмяняць, напрыклад, галіновыя навукова-даследчыя інстытуты. Аднак жа многія яе калектывы адначасова з фундаментальнымі выконваюць шматлікія заданні прыкладнага характару.

— Гаворка павінна ісці аб аптымальным спалучэнні фундаментальных і прыкладных даследаванняў. Працуючы на сённяшні дзень, навука павінна дбаць пра матэрыялы, тэхналогіі, метады заўтрашняга і нават паслязаўтрашняга дня. А працоўкі падобнага тыпу даюць эканамічную эфектыўнасць далаёка не імгненную. Аднак вучоныя АН БССР паспяхова аказваюць дапамогу вытворчасці ў выкананні задач, якія неабходна вырашаць сёння. Пра гэта сведчаць шматлікія факты. Аднак іх столькі, што я нават не ведаю, аб якіх лепш раскажаць.

— Давайце дамовімся так: прыклады павінны быць тыповыя і ў той жа час разнастайныя.

— Згодзен. Тады пачнем з электроннай вылічальнай тэхнікі, бо, як вядома, яна з'яўляецца адным з галоўных звяноў навукова-тэхнічнага прагрэсу. Тэарэтычная і практычная аснова электронна-вылічальных сістэм, напрыклад, матэматыка, кібернетыка, электроніка. Ін-

З АПРАСІЛІ мы камсамольскага актывіста лейтэнанта Міхаіла Маліноўскага раскажаць, якія самыя дзейсныя формы выхаваўчай работы з моладдзю. І што б вы думалі? Перш за ўсё ён назваў пісьмы-падзякі бацькам воінаў і адказы бацькоў.

— У нас ужо стала традыцыяй, — гаворыў афіцэр, — паведамляць на радзіму пра доблесныя справы нашых лепшых салдат і сержантаў, іх поспехі ў баявой вучобе і службе.

Адпраўлена нямала такіх пісем і напярэдадні Дня Савецкай Арміі. Прыемнае і радаснае паведамленне атрымаюць маці гвардыі старшага сержанта Эдуарда Захажэўскага — Зінаіда Лук'янаўна з вёскі Раеўка Маладзечанскага раёна, гвардыі радавога Аляксандра Кісялевіча — Акуліна Андрэеўна з вёскі Раздзяловічы, што на Брэстчыне, гвардыі яфрэйтара Віктара Прымака, прызванага з вёскі Шмакі Кіраўскага раёна, — Сіма Сямёнаўна і многія, многія іншыя.

Вось адно з такіх пісем, пасланае ў вёску Лучыцы Петрыкаўскага раёна бацькам гвардыі радавога Івана Курчыцкага.

«Паважаныя Паліна Віктараўна і Фёдар Іванавіч!

З пачуццём гордасці мы рады вам паведаміць, што ваш сын, гвардыі радавы Іван Курчыцкі з першых дзён армейскай службы сумленна выконвае свой ганаровы абавязак перад Радзімай. Ён паспяхова авалодаў баявым майстэрствам і лічыцца лепшым спецыялістам у падраздзяленні, свята выконвае ленинскі завет вучыцца ваеннай справе як мае быць.

Поўнасю выканаўшы свае сацыялістычныя абавязальствы, узятыя ў годар 50-годдзя ўтварэння СССР, ваш сын

і ў новым годзе ідзе ў ліку правафланговых. Ён выдатнік Савецкай Арміі, класны спецыяліст. На яго грудзях ззяюць чатыры знакі салдацкай доблесці.

Дзякуем за добрае выхаванне сына. Жадаем вам моцнага здароўя і доўгіх гадоў жыцця на карысць нашай любімай Радзімы».

Гэтыя пісьмы, перш чым пойдучы па прызначэнню, чытаюцца ўсяму асабавому саставу. Кожны, хто ўдастоіўся гэткай пашаны, адчувае сябе імгненнікам, на яго скіроўваюцца позіркі таварышаў.

У сэрцы воіна расце і мацнее пачуццё гордасці за тое, што ён з гонарам выконвае наказ родных і блізкіх, служыць Айчыне так, як вучыць Камуністычная партыя, як патрабуюць ваенная прысяга і статут.

Нямала радасці дастаўляюць гэтыя цёплыя, душэўныя пісьмы і сям'і воіна, асабліва маці. Якая з іх не падзеліцца прыемнай вестачкай з сяброўкамі па рабоце, суседкамі! Звычайна пра гэта даведваюцца ўсе сваякі, сябры і блізкія воіна. Калі ж такія паведамленні паступаюць у райваенкаматы або рэдакцыі мясцовых газет, то становяцца здабыткам усёй акругі. Як самую дарагую сямейную рэліквію захоўвае маці гвардзейца Івана Курчава Ганна Лявонцеўна экзэмпляр краснапольскай раённай газеты «Чырвоны сцяг», у якой пад рубрыкай

ЛІСТ АД

А. П. Чэлышаў.

стытут матэматыкі АН БССР сумесна з Мінскім філіялам навукова-даследчага цэнтэра электроннай вылічальнай тэхнікі і вылічальным цэнтрам БДУ імя Леніна распрацаваў універсальнае матэматычнае забеспячэнне серыі ЭВМ «Мінск». Яны цяпер, дарэчы, самыя распаўсюджаныя ў нашай краіне.

Цесныя сувязі з вытворчасцю падтрымлівае Фізіка-тэхнічны інстытут. Укараненне некаторых удасканаленняў, прапанаваных інстытутам, толькі на адным з мінскіх прадпрыемстваў за паўтара года дало амаль 600 тысяч рублёў эканоміі.

Як вядома, вялікую ўдзельную вагу ў прамысловасці Беларусі маюць машына- і станкабудаванне. Зразумела таму, якое значэнне набываюць задачы павышэння якасці і надзейнасці машын і механізмаў. Над вырашэннем гэтых праблем паспяхова працуюць калектывы Фізіка-тэхнічнага інстытута, інстытутаў цепла- і масаабмену, механікі металапалімерных сістэм, надзейнасці і даўгавечнасці машын, АДДЗЕЛА фізікі неразбураючага кантролю і іншыя. Магу прывесці лічбы. Ажыццяўленне прапаноў вучоных, напрыклад, на прадпрыемствах «Белсельгастэхнікі» дае 600 тысяч рублёў эканоміі, а на Мінскім мясакамбінаце — 150 тысяч рублёў.

Наша рэспубліка ў апошнія гады стала раёнам вялікай хіміі. Вялікі ўклад у развіццё хімічнай прамысловасці ўносяць беларускія вучоныя. Калектывы Інстытута агульнай і неарганічнай хіміі сумесна з супрацоўнікамі камбіната «Беларуськалій» у прамысловым маштабе ўкаранілі новыя рэагенты для флатацыі калійных руд. Эканамічная эфектыўнасць — 3 мільёны рублёў у год.

Пералік падобных прыкладаў можна працягваць яшчэ і яшчэ. Аднак, думаю, рабіць гэта няварта, бо ўжо тыя факты, што прыведзены, на мой погляд, даволі пераканаўчыя. Белару-

ская навука ўпэўнена крочыць у агульным рабочым страі.

— **Артур Пятровіч, хацелася б задаць яшчэ адно пытанне: як удзельнічаюць у вырашэнні агульных задач жанчыны-вучоныя?**

— Жанчын у нас працуе шмат, і ва ўсёй сваёй дзейнасці яны ні ў чым не ўступаюць мужчынам. Вось, напрыклад, Людміла Іосіфаўна Ухава. Яна ўзначальвае лабараторыю тонкага арганічнага сінтэзу ў Інстытуце фізіка-арганічнай хіміі. Людміла Іосіфаўна вывучае залежнасць паміж будовай і біялагічным дзеяннем некаторых рэчываў у радзе гетрацыклічных злучэнняў. Назва складаная і для недасведчаных не зразумелая, таксама як і справа, якую гэта назва азначае. Калі ж раскажаць пра пошукі, якімі займаецца Л. І. Ухава разам са сваімі супрацоўнікамі, дык яны, відаць, зацікавяць многіх.

Справа ў тым, што ў гэтай лабараторыі атрыманы шэраг злучэнняў, якія могуць знайсці прымяненне пры лячэнні захворванняў цэнтральнай нервовай сістэмы. Адзін з такіх арыгінальных прэпаратаў рэкамендаваны для клінічных выпрабаванняў.

А Людміла Іосіфаўна разам са сваімі калегамі займаецца ўжо іншай, таксама надвычай

перспектыўнай, шматбагатай праблемай.

У Любові Уладзіміраўны Хатылёвай кола абавязкаў (з якімі яна спраўляецца выдатна) яшчэ больш шырокае. Бо, акрамя тэмы, якой яна непасрэдна займаецца, Любоў Уладзіміраўна кіруе вялікім калектывам. Доктар біялагічных навук Л. У. Хатылёва — дырэктар Інстытута генетыкі і цыталогіі.

Актуальнасць тэматыкі (генетычныя асновы селекцыі раслін з выкарыстаннем гетэрозісу, гэта значыць, павышанай моцы гібрыдаў), над якой яна працуе, нават у неспецыяліста выклікае цікавасць.

Інстытут тэхнічнай кібернетыкі. Ён — галаўная навуковая арганізацыя ў краіне па праблеме прымянення матэматычных метадаў і вылічальнай тэхнікі для аўтаматызацыі тэхнічнай падрыхтоўкі вытворчасці ў машынабудаванні. Вельмі прыемна, што і тут не абышлося без жанчын. Работы Ніны Якаўлеўны Карачанцавай карыстаюцца прызнаннем у калег, ад іх шмат у чым залежыць паспяховае вырашэнне многіх задач, якія ставяць перад калектывам інстытута.

Прыкладаў такіх можна прывесці вельмі шмат. Але ўвогуле, я лічу, гэта тэма асобнай гаворкі, таму што пра кожную з нашых калег можна напісаць вялікі, цікавы нарыс.

«Служаць Радзіме землякі» апублікавана пісьмо, прысланае камітэтам камсамола Н-скай частцы. У ім раскажваецца, як былы рабочы саўгаса імя Калініна выконвае свой ганаровы абавязак.

«За кароткі тэрмін Мікалай стаў перадавіком сацыялістычнага спаборніцтва, спецыялістам высокага класа. Давераная яму баявая тэхніка заўсёды знаходзіцца ў пастаяннай баявой гатоўнасці...»

Камітэт камсамола выказвае ўпэўненасць у тым, што Мікалай і далей будзе сумленна служыць на карысць нашай Радзімы — Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Хочацца перадаць вялікае дзякуй і бацькам воіна — Ганне Лявонцеўне і Івану Іванавічу Курчавым за тое, што яны выхавалі сына сапраўдным патрыётам.

Добрыя весткі пра службу сваіх сыноў атрымалі нядаўна работніца аднаго з дзіцячых садоў Мінска Марыя Пятроўна Карпечка, Валянціна Дзмітраўна Елізарава з Гродзенскай вобласці, якая паслала двух сваіх сыноў у Тамбоўскае вышэйшае ваенна-авіяцыйнае вучылішча, і многія іншыя салдацкія маці.

Як правіла, сваё першае слова ў гэтых пісьмах камандзіры і камсамольскія актывісты адрасуюць маці. Бо цяжка пераацаніць іх ролю і ўплыў у выхаванні маладых абаронцаў Радзімы. Пра гэта добра сказала на злёце салдацкіх маці ў горадзе Лідзе сакратар гаркома партыі Надзея Іванаўна Папова:

— Моцных духам волатаў, бязмежна адданных справе камунізму, роднай ленинскай партыі, выхоўваеце перш за ўсё вы, дарагія маці.

— Я па сабе ведаю, — гаварыла на гэтым злёце Эмілія Васільеўна Федзіна, — якая вялікая роля ў выхаванні дзяцей належыць маці, бо гадала двух сыноў. Адзін з іх і зараз служыць у Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акрузе. Сержант. Танкіст. Камандзір прыслаў падзяку. Вельмі прыемна мне гэта.

Але ў тым, што мой Мікалай стаў такім, вялікая роля і яго камандзіраў, палітработнікаў, усяго воінскага калектыву. Мне давялося нядаўна пабываць у частцы, дзе служыць сын. Мяне шчыра парадавала ўсё ўбачанае там. Узорны парадак, утульнасць. Салдаты добра апрануты, абуты, накормлены. Словам, Радзіма нястомна клапаціцца, каб воіны — нашы сыны — мелі ўсе ўмовы для выканання свайго ратнага абавязку. Як жа не любіць яе пасля гэтага, не аддаваць ёй усе свае сілы, веды і энергію!

Законна ганарацца бацькі сваімі сынамі, якія сталі пад праслаўленыя баявыя сцягі Савецкіх Узброеных Сіл. І бацькі звяртаюцца да іх з наказам быць смелымі абаронцамі сацыялістычнай Айчыны, берагчы мірную працу свайго народа, які паспяхова ператварае ў жыццё велічную праграму камуністычнага будаўніцтва.

«Мы вельмі радуемся і ганарымся, — пішуць бацькі гвардыі старшага сержанта Эдуарда Захажэўскага ў адказ на ліст камандзіра, — што наш сын стаў прыкладным воінам.

Дзякуй табе, дарагі сыноч, за тое, што ты не ганьбіш гонару нашай сям'і, гонару воіна такой выдатнай арміі, як наша. Даражы і надалей даверам камандзі-

ра і старшых начальнікаў, ні ў чым не падводзь іх.

Мы, бацькі, уважліва сочым за вашай службай і спадзяемся, што вы будзеце вартымі нашчадкамі і прадаўжальнікамі выдатнай славы старэйшых пакаленняў».

Які салдат не парадуецца словам добрага бацькоўскага наказа? А кожнае такое пісьмо таксама зачытваецца перад строем усяго асабовага саставу.

Няхай жа больш ляціць добрых, душэўных бацькоўскіх наказаў на захад і ўсход, поўнач і поўдзень, ва ўсе куткі нашай любімай Айчыны і за яе межы, дзе нясуць сваю баявую вахту вашы сыны! Няхай яшчэ больш мацнеюць узаемныя сувязі камандзіраў і бацькоў — гэтыя моцныя і неразрыўныя ніці, якія ўмацоўваюць адзінства арміі і народа.

А чым мацнейшае гэтае адзінства, тым больш паспяхова будучы вырашацца вялікія і адказныя задачы падрыхтоўкі і выхавання стойкіх і загартаваных абаронцаў нашай шматнацыянальнай Радзімы, далейшага ўмацавання Савецкіх Узброеных Сіл. У дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева «Аб пяцідзясяцігоддзі Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» падкрэсліваецца, што «...пакуль існуюць на зямлі сілы агрэсіі, без добра аснашчанай арміі не абысціся».

А што такое добра аснашчаная армія? Гэта сучасная баявая тэхніка, першакласная зброя. Але перш за ўсё гэта людзі, якім яна ўручана. Рыхтаваць такіх людзей — наш агульны абавязак перад краінай, перад народам.

Падпалкоўнік П. ЯРАШЭНКА

КАМАНДЗІРА

ТРИ СЯСТРЫ

Перад вамі сям'я Ніны Аляксандраўны і Рыгора Паўлавіча Гендзіна. Сыны — Грыша і Коля — яшчэ школьнікі, а вось дачкі... Галя, Ларыса і Лена перанялі ад бацькоў іх працавітасць і любоў да роднай зямлі. Толькі бацька з маці — жывёлаводы ў калгасе «Маяк камунізму» Барысаўскага раёна, а дачкі — звеннявыя па вырошчванню гародніны. Ларысу фотакарэспандэнт якраз і сустрэў сярод членаў яе звяна (яна — другая справа).

Любяць дзяўчаты сваю справу і дабіваюцца добрых поспехаў. І не толькі ў працы, а і ў вучобе. Старэйшая, Галя, — студэнтка Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, Ларыса скончыла сельгастэхнікум і рыхтуецца ў інстытут, а самая малодшая, Лена, толькі заканчвае сярэднюю школу.

Дружна жыве працоўная сям'я калгаснікаў. Увечары за самаварам звычайна збіраюцца ўсе разам. Толькі вось Ларыса затрымалася сёння ў праўленні. Дастатак неблагі ў хаце. 800—900 рублёў зарабляюць усе разам кожны месяц. Нядаўна набылі Гендзіні новенькія «Жыгулі». Цяпер Галя часцей за ўсіх садзіцца за баранку. А Лене тым часам трэба рыхтавацца да заняткаў.

Фота П. Наватарова (БЕЛТА).

«ДАРАГАЯ рэдакцыя! На старонках вашага часопіса чытачы атрымліваюць адказы на цікавыя іх пытанні. Вось і мы хацелі б спытаць: што ўваходзіць у абавязкі даяркі? Якую работу яна павінна выконваць?

Мы приходзім на працу ў чатыры гадзіны раніцы. Трэба даць сена каровам, адкідаць гной, падаслаць, абмыць вымя, падаіць. А палове восьмай бяжым дадому, гатуем сняданне, робім хатнюю работу, выпраўляем дзяцей у школу. У адзінаццаць мы зноў павінны быць на ферме, раздаць сілас і сенаж па 20 кг на галаву (усяго 300 кг), атрымаць муку на складзе, які знаходзіцца метраў за 300 ад фермы, прынесці яе на плячах, навыбіраць з бурта бульбы па 6 кілаграмаў на дойную карову (бульбу воззяць). Гадзіны ў дзве-тры ідзем дадому, а пятай — зноў на ферму. Раздаем салому, муку, адкідаем гной, доім кароў. Дадому приходзім у 19—20 гадзін, а між тым і ў хаце трэба зрабіць такую-сякую работу. Але самае крыўднае, што заробатную плату атрымліваем нізкую.

У кастрычніку быў Дзень работнікаў сельскай гаспадаркі. Да нас на ферму ніхто нават не завітаў, не павіншаваў са святам, нікога не адзначылі. Ведаем, што зараз усюды ўжо людзі працуюць інакш, чым мы. Вельмі просім раскажаць нам на прыкладзе якога-небудзь саўгаса, як у іх працуецца даяркам. Пішыце на адрас: Глінная Слабада Калінкавіцкага раёна».

І прыйшла і не прыйшла зіма. На календары снежань, канец другой дэкады, ды ці то высакосны год вінаваты, ці якая іншая прычына, але снежань у сваё дзяжурства трымае службу надвор'я пры плюсавай тэмпературы.

У горадзе снежаньскія жарты ўспрымаюцца ў чыста практычным пераламленні: цёпла — значыць, не трэба хутацца ў цёплыя паліто і шалі ды можна парасонік прыхапіць на выпадак дажджу і мокрага снегу. А тут, сярод палёў, дзе паабпал дарогі высвечваецца сонцам непраўдападобная, па-веснаваму яркая рунь, да любовання гэтай пагодлівай раскошай прымешваецца пачуццё трывогі: а ці выпадзе снег? Ці не прыхопіць азіміну, як было мінулай зімой?

ЯК СПРАВЫ,

...Бригады спецыялістаў прывяраюць, як праходзіць у калгасах і саўгасах Гомельшчыны зімоўка жывёлы. Па дарозе ў Глінную Слабаду я далучаюся да іх. Настрой прыўзняты: нядаўна ўся краіна пазнаёмілася з дакументамі велізарнай важнасці — Пастановамі ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК КПБ, Савета Міністраў БССР і Белсаўпрофа аб разгортванні ўсесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва работнікаў жывёлагадоўлі.

Зімоўка... Кожны год жывёлаводы трымаюць гэты экзамен. І кожны год рыхтавацца да яго трэба нанова, бо зіма на зіму не выпадае, аднолькавых не здараецца. Мудры розум чалавека, тысячагадовы вопыт выпрацаваў нормы догляду і ўтрымання жывёлы. Але сёння здзяйсняюцца карэнныя, індустрыяльныя перамены ў жывёлагадоўлі. Яркая прыкмета новага часу, тыповай дэталь сельскага пейзажу становіцца жывёлагадоўчы комплекс — вытворчасць высокай тэхнічнай і санітарнай культуры: механізаваныя раздача кармоў і прыбіранне гною, белыя халаты працуючых, кафля, вентыляцыя, адсутнасць спецыфічнага паху, схаванае ў трубы малакаправоду малако.

Вось саўгас «Дземяхі» Рэчыцкага раёна, які спецыялізуецца на адкорме буйной рагатай жывёлы. Жывёлагадоўчы комплекс — велізарнае, прадуманае збудаванне, размешчанае нападальнік ад мясцовага спіртзавода. Барда з завода ідзе па трубах. У гэту гаспадарку гасцей прапускаюць, апраўжаны ў белыя халаты і поліэтыленавыя чуні. Дзве тысячы галоў жывёлы абслугоўваюць усяго шэсць чалавек за змену. Людзі цудоўныя, і вынікі іх працы важкія: за 11 месяцаў было прададзена дзяржаве 1845 галоў буйной рагатай жывёлы агульнай вагой у 6 тысяч 180 цэнтнераў, з іх 95 працэнтаў — вышэйшай укармленасці. У саўгасе вызначылі свае рубяжы ў зімовым спаборніцтве — і агульныя і індывідуальныя.

Індустрыялізацыя жывёлагадоўлі ламае таксама і стары быт. У жывёлагадоўчых гарадках — душавыя, пакоі гігіены, санпрапускнікі. У вёсцы Бацунь калгаса «Чырвоны шлях» Буда-Кашалёўскага раёна на ферме ёсць добрая сталовая. У школе за кошт калгаса наладжана гарачае харчаванне для вучняў, і, такім чынам, повар Наталля Мінаўна Старадубцава часткова разгру-

Вось і новыя зоркі ўзыхлі на небасхіле працоўнай доблесці савецкага народа. У канцы мінулага года ўся краіна віншавала тых, наму за вялікія поспехі, дасягнутыя ў павелічэнні вытворчасці і продажу дзяржаве збожжа, цукровых буракоў і іншых прадуктаў земляробства, за праяўленую працоўную доблесць на ўборцы ўраджаю прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Мы рады, што дастойнае месца сярод іх займае Валянціна Сямёнаўна Вачынская, якая ўзначальвае вытворчы ўчастак у калгасе «Расія» Гродзенскага раёна. «Работніца і сялянка» сардэчна віншуе Валянціну Сямёнаўну з высокай узнагародай. Нарыс пра яе чытайце ў наступным нумары.

Фота А. Перахода.

зіла даярак ад хатніх клопатаў. А самае галоўнае, што старшыня калгаса ўжо выношвае ідэю пераходу на двухцyklічную работу, каб палегчыць працу даярак, больш зручна спланаваць іх рабочы дзень.

Мы не выбіралі на сваім шляху лепшых гаспадарак. Але ўсюды, дзе давалася пабываць, да зімы падрыхтаваліся сур'ёзна, як рыхтуюцца да цяжкага і доўгага паходу. Страты, якія нанесла засушлівае лета палям і лугам, гаспадары стараліся кампенсаваць рацыянальным выкарыстаннем кармоў, вынаходліва папаўнялі іх запасы. У гэту засяроджаную абстаноўку радкі пісьма калінкавіцкіх даярак урываліся дзіўным дысанансам.

Яшчэ ў абласным упраўленні сельскай гаспадаркі яго начальнік Іван Панцялеевіч Салёнаў, прачытаўшы пісьмо, коротка сказаў:

— Паводле генеральнага плана Глінная Слабада хутка стане адным з аддзяленняў новага саўгаса, там пачнецца вялікае будаўніцтва. Кіраўніцтва саўгаса «Галевічы», да якога яна цяпер адносіцца, магчыма, лічыць: укладваць сродкі ў механізацыю няма сэнсу. Вось і запустілі ферму.

«Галевічы» вялікі саўгас, мае 6500 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў, у тым ліку 3828 гектараў ворнай зямлі. Усё тут вымяраецца вялікімі маштабамі, нават цэнтральная сядзіба Малых Аўцюкі наперакор сваёй назве працягнулася на кіламетры. Дырэктар саўгаса Васіль Іванавіч Табулін хва-рзе за гаспадарку. У Малых Аўцюках ужо ёсць што паказаць: палепшана пароднасць жывёлы, працуе цэх, дзе ро-

бяць вітамінную муку. Але калі заходзіць гутарка пра Глінную Слабаду, Васіль Іванавіч моршчыцца, як ад зубнога болю. Зноў чую знаёмыя словы аб перспектыве і рэканструкцыі.

— А на ферме хто-небудзь з кіраўнікоў саўгаса расказваў пра гэта даяркам?

Пра гэта можна і не пытацца. Бывае часам, што ў гаспадыні запущаны нейкі куток у гаспадарцы. Рукі да яго не даходзяць. У саўгасе «Галевічы» ферма ў Гліннай Слабадзе і ёсць той запущаны куток, абмінуты ўвагай. Адсутнасць механізацыі, цяжкая фізічная праца, мяшкі, якія цягаюць на плячах, ручное даенне. І вельмі малыя надоі, бо тут сабралася стракатая кампанія забракаваных на цэнтральнай сядзібе кароў.

Праца даяркі — цяжкая праца. Тым больш на немеханізаванай ферме. Яе прыроўніваюць па складанасці і нагрузцы да працы шахцёраў і сталявараў. Каб надаць кілаграм малака, трэба сто разоў сціснуць і разняць пальцы. За адно даенне — 30 тысяч разоў. І добра, калі гэтыя 30 тысяч намаганняў ператворацца ў малочныя струменьчыкі. А калі яны ўпустую? Бесперспектыўнасць сізіфавай працы тым і страшная, што пагашае ў чалавеку імкненне працаваць з поўнай аддачай. Відаць, таму і прапаў у гліннаслабодскіх даярак агеньчык у працы, зжыліся і сцяпеліся яны з брудам на ферме, перасталі заўважаць тое, што належыць ім заўважаць па службе.

«Вельмі прасім расказаць нам на прыкладзе якога-небудзь саўгаса, як у іх працуе даяркам, — успамінаю

я радкі з пісьма, пазіраючы на няўтульнасць фермы ў Гліннай Слабадзе. — Дзесьці людзі працуюць інакш...»

Дзесьці... Не дзесьці, а зусім побач, па суседству з Гліннай Слабадой, за пятнаццаць кіламетраў, размешчаны саўгас «Ведрыч».

— А хто з вас быў у «Ведрычы»? Кажуць, лепей адзіна раз убачыць, чым сто разоў пачуць...

Вось так мы і вырашылі з'ездзіць у «Ведрыч» да суседзяў. Камандзіруюць туды дэлегатамі ад даярак Вольгу Аляксееўну Шашэлка, Надзю Хлебнік — з цэнтральнай сядзібы, Марыю Паўлаўну Каротка і Ганну Зіновенка — з Гліннай Слабоды. Усю дарогу да «Ведрыча» мы яшчэ і яшчэ раз абмяркоўваем лёс забытай фермы.

Жывёлагадоўчы комплекс «Ведрыч» нікога не можа пакінуць абыякавым. Ён пачынаецца для гасцей шырокай усмешкай заатэхніка Леаніда Іванавіча Глытава, улюбёнага ў сваю працу па-юнацку верна і аддана. У «Ведрычы» здзіўляе ўсё і ў першую чаргу гаспадары: уражваюць сціплай самаадданасцю, шчырасцю, добразычлівасцю. Ім уласціва ўпэўненасць людзей, якія цвёрда ведаюць сваю справу і цану ёй, яны прывыклі да ўвагі і гатовы падзяліцца тым, чаго дасягнулі.

Госці ў белых халатах і поліэтыленавых чунях крышку збянтэжаны абстаноўкай. Але ўсе бачаць, як добра дагледжаны каровы, у іх, нібы ў свежых прыгажунь, распісаны да грамаў і мінут рацыёны і мацыёны. Нават кончыкі хвастоў белыя, памытыя (кожны дзень мыюць!), каб санітарны стан каровы не адбіўся на якасці

СУСЕДІ?

малака. І пах на ферме дзіўны: стойкі пах сенажу, прыгатаванага па ўсіх законах захавання кармавой і пажыўнай каштоўнасці.

Агледзеўшы комплекс, госці і гаспадары збіраюцца ў Доме жывёлавода. Збіраемся на шырую размову, якая бязлітасна выкрывае мінусы адстаючай фермы ў параўнанні з ведрыцкай моцна пастаўленай гаспадаркай. Тут вызначылі сваё заданне — 4 тысячы кілаграмаў малака ад кожнай каровы, зарплата даяркі — у сярэднім 200 рублёў, жывёлаводаў падвозяць на працу і дадому на саўгасным аўтобусе. Няма ў гэтай размове паблажлівага спачування да чужых нястач, няма і баязлівасці адстаючых перад праслаўленымі перадавікамі. Разважліва дзеяцца думкамі лепшая даярка «Ведрыча» Марыя Сямёнаўна Уласенка, Леанід Іванавіч Глытаў. І госця, Надзя Хлебнік, дэпутат абласнога і раённага Саветаў, лепшая даярка фермы ў Малых Аўцюках, пад канец з задорам кідае:

— Пачакайце, можа хутка нас даганяць прыйдзеца!

У іх пакуль яшчэ неаднолькавыя рубяжы, рознага ўзроўню задачы. Няхай так, але ў гэтай размове важна іншае — нараджэнне іскаркі саборніцтва, якой, магчыма, суджана разгарэцца мацней і ярчэй. У гэтым і сэнс усякага саборніцтва: сёння ўзяць першы цяжкі рубіж, а заўтра стаць сапернікам самым моцным перадавікам.

Будучыня Гліннай Слабады прадвызначана сёння. Вырастаць новыя сучасныя будынкі, у новых умовах будуць працаваць даяркі. Але як здарылася, што разумная арганізацыя працы, упарадкаванне выдачы заробтнай платы, маральнае заахвочванне — праблемы, якія можна вырашыць і без капітальных пабудов, выпалі з поля зроку кіраўніцтва саўгаса і раёна? Хіба правамерна, што ў перадавой гаспадарцы «Ведрыч» не пабывала ні адна даярка суседняга адстаючага саўгаса? Ці не дзіўна кіраўніцтву Калінкавіцкага раённага ўпраўлення сельскай гаспадаркі чытаць просьбу: «Раскажыце хоць бы пра адзін саўгас»?

Кажуць, што пераможцаў не судзяць. Шмат добрага напісана і сказана пра «Ведрыч». Але поспехі гаспадаркі не даюць пералавочнага калектыву права забываць, хто яго суседзі. Ведалі ў «Ведрычы», якія справы ў Гліннай Слабадзе. Ведалі — і не больш: відаць, занадта доўгімі здаваліся 15 кіламетраў, якія пралаглі паміж двума гаспадаркамі.

Межы саўгасаў не толькі ўмоўна падзяляюць нейкую тэрыторыю. Яны яшчэ і аб'ядноўваюць, робяць іх сябрамі і паплечнікамі. Усё залежыць ад таго, як на гэта паглядзець.

В. КАРАЛЁВА

ВЕРНАСЦЬ

Ужо мо з гадзіну ідзе гамонка. У кутку напайголаса спявае рэпрадуктар, за вокнамі матава пабліскае вузкая палоска Случы, і ўсё, што мне расказвае пра сваё партызанскае жыццё Аляксандр Яфімавіч Бярнацкі, нібы ажывае тут, у цёплым і ўтульным пакоі.

Увагу маю прыцягнуў ордэн Айчыннай вайны на палічцы за шклом.

— Чый гэта? Ваш?

— Не, Клавін.

Ідучы сюды, я ведаў пра трагедыю, якая напаткала ў гады вайны жонку Аляксандра Яфімавіча, і было няёмка распытваць пра ўсе падрабязнасці. Раптам адчыніліся дзверы, і з суседняга пакоя выйшла, паскрыпваючы пратэзамі і абапіраючыся на бліскучыя кійкі, поўная белатварая жанчына з вялікімі задуменымі вачыма. Ад усяго яе аблічча павявала душэўным спакоем і сціпласцю.

— Клава, прысаджайся да нас, — сказаў Аляксандр Яфімавіч. — Тут карэспандэнт цікавіцца нашым партызанскім мінулым.

— Цяжка ўспамінаць, ды і навошта? Ты, напэўна, сам ужо ўсё расказаў, мне і дадаць няма чаго, — адказала Клаўдзія Аляксандраўна, і на яе вачах выступілі слёзы.

Мы з Сашам пажаніліся перад вайною і настаўнічалі разам у Данбасе. Улетку сорок першага прыехалі ў Слуцк: непадалёку ў вёсцы жылі яго бацькі. Думалі, адпачнем. Не давялося. Вайна. Ubачылі клубы дыму над вёскамі, што паблізу Варшаўскага шасэ, а пазней і матацыклы з салдатамі ў шэрых плашчах і шэрых касках. Што было рабіць? Сунуліся ў Слуцк, а там ужо немцы, нікога не пускаюць у горад. Вярнуліся назад у вёску.

Да нас сталі заходзіць партызаны, Саша з імі займеў сувязь, здабываў недзе зброю, патроны. А ў пачатку сорок трэцяга года мы разам пайшлі ў лес. Залічылі нас у атрад імя Баруцкага, дзейнічаў ён у Ганцавіцкім і Івацэвіцкім раёнах, заходзіў на Капыльшчыну.

Саша спачатку быў камандантам у адной партызанскай вёсцы, потым атрымаў роту, мяне пакінулі пры штабе. Даведаліся, што я малюю нядрэнна, выклікалі ў штаб брыгады і сказалі, каб малявала карты-дзесяцікіламетроўкі. А яшчэ прызначылі мяне старшым поварам. Усе спробы пайсці ў атрад, у роту Сашы, камандаванне адхіліла як несур'ёзнае, і я ўжо змірылася са сваім становішчам.

...У штабной зямлянцы халаднавата, пахне хвойй, сенам. Праз маленькае акенца Клава нагледзе, як плывуць па небе белыя лёгкія хмаркі, як б'ецца ў шыбу аса. Падобныя на асу «месершміты» з вузкімі, тонкімі фюзеляжамі зрэдку паўляюцца над лагерам, паліваюць кулямётным агнём, але гэта нікога не палохае: раніцай радыё перадало, што нашы ўжо вызвалілі Бабруйск, Слуцк, Капыль. Тут, пад Івацэвічамі, яшчэ ідуць баі партызан з гітлераўцамі, якія адступаюць.

Сярод дня Клаўдзію Аляксандраўну выклікалі ў штаб. «Ёсць заданне, Клава, — сказаў начштаба. — Трэба даставіць у Парэчча абед нашым хлопцам. Другія суткі без гарачага». «Ёсць даставіць абед». «Будзь асцярожнай. Чуеш, як гудзе за лесам?»

Яна паклала на воз тэрмасы з супам, пшоннай, на сале, кашай, села ў перадак, і конік зацялюхаў па вузкай лясной дарозе.

Ля вёскі, дзе ішоў бой, спыніла каня, закінула на плечы адзін тэрмас, другі ўзяла ў рукі. Толькі ступіла крок, як пад канём нешта грывнула, у твар ударыла толавым смуродам, ногі працяў пякучы боль. Яшчэ ўбачыла, як да воза беглі партызаны.

Апрытомнела ўжо ў грузавіку — паблізу пра-

ходзіла наша вайсковая часць. Ubачыла заплаканы твар Аляксандра — яго рота перад гэтым выбіла немцаў з вёскі. У кузаве на сене ляжала шмат параненых. Усіх даставілі ў вайсковы шпіталь. Пад вечар немалады хірург сказаў Аляксандру Яфімавічу:

— Асколкамі раздрабіла косці. Давялося ампутаваць абедзве нагі. Іншага выйсця не было...

Нарэшце настаў дзень, калі Клаўдзія Аляксандраўна з дапамогай мыліц змагла зрабіць на пратэзах першы крок.

— Яшчэ навучыцца не толькі хадзіць, а і танцаваць, — сказаў на развітанне хірург, калі Аляксандр Яфімавіч прыехаў па жонку.

На спадарожнай машыне дабраліся да Аляксандравых родзічаў, пажылі там з месяца. Яго чакалі справы ў Вясейскай сярэдняй школе — набліжаўся першы пасля вызвалення навучальны год.

Штодня ўставаў Аляксандр Яфімавіч на доўгі, гатаваў снеданне сабе і жонцы, ішоў у школу, а ўвечары зноў браўся за хатнія справы. Выконваў іх з увішнасцю і дасціпнасцю, чаго не маглі не заўважыць вясковыя жанчыны. Па вёсцы пайшла гамонка: «Вось гэта, мае жаначкі, муж: за што ні возьмецца — усё зробіць».

Цяжка было на душы ў Клаўдзіі Аляксандраўны. Цяжка ў дваццаць сем гадоў усведамляць, што не можаш, як людзі, прайсці па вуліцы, на вясковай вечарынцы не пойдзеш, як калісьці, у скокі. І полечкі не станцуеш, хоць той армейскі хірург і абяцаў такую магчымасць. Нават кароткія прагулкі ўдваіх з мужам даваліся цяжка. Але ўнутраная сіла, ураўнаважанасць і ўпэўненасць мужа надавалі ёй спакой і веру. З гэтай упэўненасцю і пайшлі яны разам праз жыццё.

У сям'і Бярнацкіх чакалі папаўнення — Клаўдзія Аляксандраўна збіралася стаць маці. І калі настаў той тэрмін, Аляксандр Яфімавіч вынес яе на руках да «хуткай дапамогі».

Нарадзілася дачка. Праз тры гады сябры віншавалі Бярнацкіх з нараджэннем сына.

Сям'я вырасла, і Бярнацкія пераехалі ў Слуцк, Аляксандр Яфімавіч узяў крэдыт, выбраў месца непадалёку ад Случы і ўзяўся будаваць дом. Два гады пайшлі на гэта. І настаў той шчаслівы дзень, калі ён змог пасадзіць усё сваё сямейства ў машыну і прывезці да новага дома. Яшчэ раз Клаўдзія Аляксандраўна пераканалася ў чалавечай надзейнасці мужа, той, пра якую ў народзе гавораць: «За такім мужам — хоць на край свету».

...Выраслі дзеці. Таіса ўжо сама маці, працуе ў Дзяржынску ў музычнай школе, Генадзь вучыцца ў Мінскім політэхнічным інстытуце.

Не так даўно я сустрэў на вуліцы Аляксандра Яфімавіча, такога ж лёгкага ў хадзе і падцягнутага, быццам і няма ў яго за плячыма шасці дзесяткаў нялёгкіх гадоў.

Пацікавіўся, куды ён спяшаецца. «Працую ў сельскай школе. Загадчык райана папрасіў падмяніць там дырэктара. І, ведаеце, нібы памалдзеў гадоў на дзесяць. А яшчэ прапагандыстам у сваёй школе».

«Сваёй» ён назваў дзесятую сярэдняю школу горада, дзе працаваў каля дваццаці гадоў, і адкуль пайшоў на пенсію, пакінуўшы ў калег самы лепшы ўспамін аб сабе.

— А як справы ў Клаўдзіі Аляксандраўны?

— Дзякуй, тупае пакрыху. Дачка прыязджала ў госці, дык з унукам гуляла. Зноў жа і клопаты, і радасці. Заходзьце, да мяне павінны прыехаць у госці сябры-партызаны. Вось будзе сустрэча!

Ведаю я, што яго сябры з Пінска і Івацэвіч прыедуць у госці, будуць далёка за поўнач успамінаць партызанскія вёсны і зімы, сваіх баявых сяброў, баі і паходы. І толькі пра той апошні бой ля Парэчча ніхто не скажа ні слова.

М. ТЫЧЫНА

Мікола КІСЯЛЁЎ

Ад аўтара.
Служу на Далёкім Усходзе. Да арміі жыў у вёсцы Бржэзава Лёзненскага раёна. Там і цяпер жыве мая маці. Бацька загінуў на вайне.
Свае мініяцюры прысвячаю ўсім салдацкім маці.

Я ПІШУ ТАБЕ...

Пісьмы... Розныя яны прыходзяць да нас у часць. Кароткія і доўгія, радасныя і сумныя. Але заўсёды воіны чакаюць іх з нецярплівасцю. Немагчымае без пісем салдацкае жыццё. Бывае, вернешся з заняткаў стомлены — і раптам:

— Пошта!..

Забываешся на ўсё, хутчэй да паштальёна...

Але мне не шанцуе. Трэці тыдзень не атрымліваю пісем ад мамы. А сам ёй пішу рэгулярна. Дзе ж яны забыталіся?.. Ці будучь сёння? А можа зноў:

— Пішуць...

Але я ўпарта чакаю. Як марудна раздаюць пошту! А вось і маё. Пазнаю па почырку. Не даўшы паштальёну нават назваць сваё прозвішча, хапаю пісьмо. Як справы дома? Што новага?.. Гучна стукае сэрца. Пачынаю чытаць, перачытваць. На змену

радасці прыходзіць хваляванне. «Даруй, што доўга не пісала: хварэла... Не хацела, каб ты хваляваўся. Служба ў цябе нялёгкая... Зараз адчуваю сябе добра...»

«...Служба ў цябе нялёгкая...»
Мама, мілая мама! Якая ты цудоўная ў мяне!

Успамінаю ласкавыя матчыны рукі. Яны ніколі не ведалі спакою. Яны аднаўлялі разбураны фашыстамі калгас. Трымалі сякеру, рыдлёўку, плуг, касу. Мылі і шылі. Вырошчвалі збожжа, даілі кароў. Агрубелыя ад працы, яны пахнуць сырадоем, лясной землянікай, палявымі кветкамі. Самымі пяшчотнымі на свеце былі для мяне заўсёды матчыны рукі.

Нас падзяляюць тысячы кіламетраў. Твой сын, мама, даўно дарослы. А тваё шчодрое, ласкавае сэрца паранейшаму поўніцца клопатам пра мяне.

Я саджуся пісаць адказ. Гэта цудоўнае слова — Мама — я выводжу з вялікай літары.

АГЕНЬЧЫК

Мы спяшаемся. Задача — абысці «праціўніка» і атакай з тылу знішчыць. А навокал такая цемра! І як толькі наш камандзір арыентуецца? Углядаюся ў цемру і раптам кудысьці правальваюся.

— Не адставаць! — чуваць голас камандзіра аддзялення. — Радавы Нікіцін, чаго вы там поўзаеце?

Гэта да мяне. Падымаюся. Пабольвае нага. Крочу, сціснуўшы зубы. Наперад і толькі наперад: кожная хвіліна на ўліку. Дыхаць робіцца ўсё цяжэй і цяжэй. Колькі яшчэ я так вытрываю?

А як усё проста было тады на вакзале...

— Будзеш добрым салдатам?

— Буду...

Не дунаў я, мама. што так нялёгка стаць добрым салдатам.

— Спазінаемся, — прыспешвае сержант. — Падрыхтавацца да бегу!

Узмацняецца вецер. Ён разганяе хмары, і яркія зоркі запаўняюць неба. Робіцца святлей.

Мы бяжым. Гляджу сабе пад ногі. Хаця б не грывнуцца яшчэ ў якую-небудзь яміну! Амуніцыя здаецца страшэнна цяжкой. Але я, мама, бягу, я буду бегчы. Вытрываю ўсе выпрабаванні. Можаш быць спакойнай за свайго сына. Ён будзе добрым салдатам, умелым абаронцам любімай Радзімы.

Зямля гойдаецца пад нагамі, салены пот раз'ядае вочы. Але я бягу. Мне дапамагаеш ты, мама, як марак дапамагае ў дарозе знаёмая зорка, што раптам заззяла ў небе. А ўсё-такі добра, усё-такі як добра, мама, калі наперадзе свеціць агеньчык!

Кантралёр АТК Віцебскага дывановага камбіната дэпутат Першамайскага раённага Савета дэпутатаў працоўных г. Віцебска Г. В. Высоцкая (злева) і майстар змены К. А. Салагубава правяраюць якасць прадукцыі.

Фота А. Царлюкевіча (БЕЛТА)

ДАРОГАМІ НЕ РАЗМІНУЛІСЯ...

Не так ужо часта чуваць у рэдакцыі такія званні. Усхваляваны жаночы голас адначасова і пытаў і прасіў: «Ці не маглі б вы расказаць у сваім часопісе пра Таццяну Цімафееўну Паддубную? Хай бы ўсе чытачы ведалі, які гэта выдатны донатар і цудоўны чалавек!..»

Пазней ветэраны рэдакцыі ўспомнілі, што ў свой час пра галоўнага ўрача рэспубліканскага анкалагічнага дыспансера, або проста пра доктара Паддубную, наш часопіс расказаў. Але было гэта гадоў наля пятнаццаці таму назад. Як жа пражыла гэтыя гады наша даўняя гераіня? Як жыве яна зараз?

З гэтымі пытаннямі і ішла я ў паліклініку, дзе ў той аўторак Таццяна Цімафееўна Паддубная разам з Варварай Аляксандраўнай Антановіч кансультавала хворых.

Ці трэба гаварыць, з якім пачуццём мы ўваходзім у анкалагічны кабінет? Варвара Аляксандраўна ўсміхнулася:

— З бояззю гэты парог пераступаюць толькі ўпершыню. А потым сюды ідуць з надзеяй і верай, нібы па агонь, без якога не распаліш печ у хаце, нібы па ваду, без якой не прагоніш смагу. Зараз прыйдзе Таццяна Цімафееўна, і вы самі пераканаецеся ў гэтым. Дарэчы, з усіх, хто яе чакае, многія хочуць лішні раз пачуць, што ў іх усё ідзе добра.

Як важна такое пачуць вось гэтай пажылой жанчыне, якая ўвайшла ў кабінет разам з дачкой. Маладая, прыгожая, стройная дзяўчына моўчкі прайшла за шырмачку і пачала расшпільваць блузку. І толькі па тым, як пальцы самі саслізгвалі з гузікаў, можна было зразумець, што ў чалавека на душы. Таццяна Цімафееўна паказала маці позіркам на табурэтку і падышла да канапкі, на якой ужо ляжала дзяўчына. Як быццам ад чагосьці заслаіла яе сабой і, пакуль пальпірала, ціхенька нешта пытала, нарэшце з палёгкай уздыхнула:

— Я так рада за вас, мілая!

І, павярнуўшыся да маці, яшчэ раз паўтарыла:

— Лепшага і чакаць нельга было. Вузельчык амаль разышоўся. Лякарства трэба яшчэ папрымаць. Я спадзяюся, усё абдызецца без аперацыі.

Як успыхнулі вочы, засвяціліся твары маці і дачкі! Радасць была і на твары Таццяны Цімафееўны. Праводзячы іх шчаслівым позіркам да дзвярэй, яна нібы ў сябе самой спытала:

— Уяўляеце, што азначае для балерыны пазбегнуць гэтай аперацыі?..

А ў кабінет ужо ўваходзіла чарговая хворая. Потым зноў і зноў дзверы то адчыняліся, то зачыняліся. Усякі раз Таццяна Цімафееўна быццам замірала над пацыенткай. Усякі раз знаходзіла патрэбныя для кожнай словы. Адною раіла папрымаць таблетчкі. Другой прاپісвала ўколы. Трэцяй проста ўсміхалася і загадвала прыйсці месяцы праз тры для праверкі. А вось як быць з гэтай?

Хочацца думаць, што пухліна дабраякасная. Але Варвара Аляксандраўна, бадай, мае рацыю: лепей бы яе выразаць. Толькі як сказаць пра гэта? Жанчына ўвайшла ў кабінет у такім стане, што Таццяна Цімафееўна перш за ўсё папрасіла змераць ёй ціск.

— Ну што ж гэта вы так расхваляваліся, — спрабавала супакоіць яе Варвара Аляксандраўна, гледзячы на паказанні танометра. — Не дзіва, што ціск падскочыў.

Пацыентка запэўняла, што яна зусім не хвалявалася, пакуль там, за дзвярыма, жанчыны не ўсцалі гаворку пра аперацыі. Таццяна Цімафееўна толькі галавой пакруціла. А Варвара Аляксандраўна здагадалася: гэта, мусіць, Ефрасіння Іванаўна разгаварылася. Некалькі гадоў таму назад ёй у гэтым кабінёце выявілі хваробу ў ранняй стадыі. Варвара Аляксандраўна пераканала легчы на аперацыю. Аперацыя ўдалася. Зараз нават не падумаеш, што жанчына перанесла яе. Хацела, напэўна, падбадзёрыць іншых, а вось што выйшла...

Таццяна Цімафееўна ўважліва і доўга аглядала ўсхваляваную пацыентку. Распытала, што яна прымае. Загаварыла з Варварай Аляксандраўнай пра ін'екцыі. Тая ціхенька напаміла пра гіпертанію. Дамовіліся пасля кожнага ўкола вымяраць ціск і паспрабаваць усё-такі правесці курс ін'екцыйнага лячэння. Магчыма, усё абдызецца. Хворая пайшла крыху супакоеная, нават не падзраючы, колькі яе трывог узялі на сябе гэтыя мілыя, добрыя, мудрыя жанчыны. За дваццаць гадоў сумеснай працы яны навучыліся разумець адна адну з паўслова. Таццяна Цімафееўна толькі і сказала потым:

— Хіба можна было аглушыць яе аперацыяй, калі яна ў такім стане?

Гляджу на іх і думаю: якое ж трэба мець сэрца, каб змясціць у ім столькі людскіх пакут! А часам і не толькі чужых. Варвара Аляксандраўна не без гумару расказвае, як паставіла сама сабе дыягназ і «памірала» ад выдуманай хваробы. У нашай рэспубліцы анкалогія ў той час толькі нараджалася. Ля вытокаў яе стаялі ўрачы адзінага ў Беларусі рэспубліканскага анкалагічнага дыспансера — Варвара Аляксандраўна Антановіч, Ганна Іванаўна Кокіна, Сцяпан Максімавіч Сквернік і галоўны ўрач дыспансера Таццяна Цімафееўна Паддубная. І быў у іх верны настаўнік Мікалай Мікалаевіч Бобрык, які чытаў анкалогію ў медінстытуце і якому яны гатовы былі пакланяцца. У яго пераймалі вопыт, вучыліся. Тады Варвару Аляксандраўну і накіравалі ў Ленінград, на курсы ўдасканалення ўрачоў у навукова-даследчы інстытут Н. Н. Пятрова.

Калі яна ўбачыла хворага з меланомай, якога прафесар дэманстраваў на лекцыі, была ўзрушана не менш за тую пацыентку, якая толькі што выйшла з кабінета. Такое ж утварэнне і амаль на тым жа месцы было і ў яе самой! Паказала курсанткам — яны пацвердзілі: вельмі падобна. Гэта пацвердзілі потым і іх настаўнікі. А каварства меланомы Варвара Аляксандраўна ведала і тады не горш, чым цяпер. Калі ёй прапанавалі легчы на аперацыю, яна сказала: «Паміраць паеду дадому!..»

Пачуўшы гэта, Таццяна Цімафееўна ў той жа дзень прывезла Варвару Аляксандраўну да М. М. Бобрыка. Сама аперыраваць не адважвалася — вельмі ўжо блізкая была ёй Варвара Аляксандраўна. Але калі Мікалай Мікалаевіч узяў калегу на аперацыйны стол, Таццяна Цімафееўна ўсё шапталі з-за пляча: «Захоплівайце шырэў!..», «Бярыце глыбей!..» І як жа яны ўсе радаваліся, калі высветлілася, што гэта была не грозная меланома, а дабраякаснае новаўтварэнне.

І хоць мінула з таго часу ўжо больш як дваццаць гадоў, Варвара Аляксандраўна і цяпер адчувае чужы боль і чужую ўзрушанасць, як сваю ўласную. Таццяна Цімафееўна таксама не толькі ў пераносным сэнсе прапусціла праз сябе гэты чужы боль. Ці не таму спагадлівасць яе, добрае слова — як бальзам на рану. Відаць, пашчасціла гэтым дзвюм жанчынам, што дарогамі сваімі яны не размінуліся, хоць гады многае змянілі ў жыцці.

Абедзве ўжо даўно пакінулі дыспансер. Толькі часам успамінаюць, як разам змагаліся за «ложкавую сетку» ў першай клінічнай бальніцы, у якіх умовах працавалі, як дабіваліся адкрыцця анкалагічных дыспансераў у абласцях і гарадах, анкалагічных кабінетаў у паліклініках, як рыхтавалі маладых спецыялістаў, перадаючы ім усе свае веды і вопыт. Але настаў час, і былы галоўны ўрач дыспансера Таццяна Цімафееўна Паддубная перайшла ў навукова-даследчы інстытут анкалогіі, які стварыў і ўзначаліў прафесар Мікалай Мікалаевіч Аляксандраў. А былы галоўны анкалаг горада Варвара Аляксандраўна Антановіч стала працаваць у паліклініцы 4-га Галоўнага ўпраўлення Міністэрства аховы здароўя БССР.

Працаваць стала лягчэй. За дваццаць — дваццаць пяць гадоў анкалогія ў нашай рэспубліцы зрабіла такі імклівы крок уперад, пра які і не марылі некалі першыя ўрачы-спецыялісты. Беларускі навукова-даследчы інстытут анкалогіі стаў лепшым у краіне. Ён вырашае ўсё новыя і новыя праблемы прафілактыкі раку і барацьбы з гэтай грознай хваробай. Тут вырасла шмат таленавітых спецыялістаў, вучоных. Амаль па кожнаму захворванню цяпер можна пракансультавацца з доктарам або кандыдатам медыцынскіх навук. Распрацаваны самыя дасканалыя метады даследавання і лячэння. Не дзіва, што сюды едуць за выратаваннем хворыя не толькі з Беларусі.

Лепшыя розумы ўсяго свету вядуць настойлівую і няспынную барацьбу з гэтай каварнай хваробай веку. Але дагэтуль яна застаецца бязлітаснай і жорсткай, асабліва калі яе не выявіш своєчасова. І па-ранейшаму ўрачы, нібы пагранічнікі, застаюцца на сваіх заставах. Вось і Варвара Аляксандраўна — першая сустракае хворага з яго бядой, першая спрабуе адвесці ад яго тую бяду. Калі ж не ўдаецца, звоніць у інстытут Таццяне Цімафееўне:

— Накіроўваю на вашу апеку. Акажыце садзеянне чалавеку, прасачыце...

Так было і з хворым прафесарам, жонка якога чакала, пакуль Таццяна Цімафееўна закончыць кансультацыю, і вось зайшла пагаварыць. А гаварыць не можа, слёзы душаць. У інстытуце прапанавалі пакласці мужа ў бальніцу. Ён узрушаны.

— Прышоў параіцца, — гаворыць урач-артaped Мікалай Герасімавіч Карачан. — Паглядзіце вось гэты здымак.
І Таццяна Цімафееўна з Варварай Аляксандраўнай поўныя ўвагі...

Фота У. Вяхоткі.

Жонка ў роспачы. Толькі і змагла прагаварыць: «Калі б вы ведалі, які ён добры... Дапамажыце, доктар!..» Доктар абяцае зрабіць усё, што будзе неабходна. Супакойвае, як толькі можа. А калі жанчына зачыніла за сабой дзверы, Таццяна Цімафееўна зняла акуляры, прыкрыла вочы рукой.

— Не ведаю, хто можа прывыкнуць да чужых пакут, хто можа спакойна глядзець на чужую бяду!..

Яна не можа. Хоць і ўмее валодаць сабой настолькі, каб сваім спакоем і ўпэўненасцю падбадзёрыць любога хворага. Але вось адвяла руку ад вачэй, і я бачу, як набраклі яе павекі, чырвань выступіла на шчоках, і не адважваюся больш ні пра што распытваць.

...А праз некалькі дзён мы сядзелі з Таццянай Цімафееўнай у маленькай гасцінай, застаўленай сухімі асеннімі кветкамі, пілі чай з плюшкамі, якія так умела пячэ яе старэнская маці Маргарыта Васільеўна, глядзелі выступленні нашых фігурыстаў і гаварылі пра ўсё так, быццам даўно ўжо ведаем адна адну. Я зразумела, напрыклад, як гарача любяць у гэтым доме не толькі кветкі, але і музыку.

Калісьці Маргарыта Васільеўна была вядомым выкладчыкам па класу раяля. Думала, і дачка пойдзе па яе шляху. Але Таццяна Цімафееўна знайшла сябе ў медыцыне, хоць і скончыла спачатку фізкультурны інстытут. І ўсё-такі ў музыцы яна знаходзіць забыццё і адпачынак. У мужа было музычнае прызвание, але музыкантам і ён не стаў. Затое калі паўстала пытанне, куды паступаць дачцэ — у кансерваторыю ці ў медыцынскі інстытут, — перавага была аддадзена музыцы. Толькі рэдка Таццяна Цімафееўна бывае на канцэртах сваёй Іячкі — так хваляецца, што нічога не чуе!

Жартуе, вядома. А сама пазірае на гадзіннік: муж паехаў якраз да дачкі ў Кіеў, павінен пазваніць. Званкі адзін за адным. Спачатку з інстытута: камусьці там спатрэбілася яе парада. Потым нехта пытаецца, што паказаў аналіз, узяты ўчора ў хворай. Яшчэ адна просьба пракансультаваць кагосьці. Былая пацыентка цікавіцца здароўем доктара. Многія з іх на доўгі гадзіны застаюцца нібы сваякамі.

Слухаю і міжволі ўяўляю сабе, як вось гэтак жа аднойчы зазваніў званок, і ў тэлефоннай трубцы пачуўся плач. Жанчына знайшла ў сябе нейкае падазронае ўшчыльненне і прыехала з Гродзенскай вобласці ў інстытут з парадай сваіх саслужыўцаў: звярнуцца толькі да Паддубнай. А Паддубная сама хворая. Прыездзяя расхвлявалася так, што ніхто супакойць не мог. Тады хтосьці з урачоў назваў ёй нумар кватэр-

нага тэлефона Таццяны Цімафееўны. З-за плачу цяжка было што-небудзь зразумець. А раніцай хворы доктар паехала ў інстытут. Супакойла, паглядзела, уладкавала жанчыну ў аддзяленне і потым шэфствавала над ёй да канца лячэння.

Зараз Таццяна Цімафееўна набірае нумар тэлефона. Звоніць у інстытут. Спраўляецца пра нейкую Кацярыну Рыгораўну з Брэста. Потым гаворыць з ёй самай. Настойвае, каб не ехала дадому, не далячыўшыся. Як ні цяжка з месцамі, яе не выпішуць.

— Вось так і жывем, — усміхнулася, вярнуўшыся ў гасціную, і ўздыхнула. — Пасля інфаркту я амаль не аперырую, а спраў усё роўна хапае. Працую ў прыёмным аддзяленні, кансультую ў перадпрыхлінным, па аўторках езджу да Варвары Аляксандраўны...

Не ведаю, пра што яна думала, павярнуўшыся да тэлевізара. Мабыць, пра пасяджэнне калегіі ў Міністэрстве аховы здароўя, на якім так гарача выступала, абараняючы пазіцыі тады яшчэ маладога інстытута, а потым сіл не хапіла пераступіць парог кватэры... Ці пра тое, як праз год даказвала сваю правату ў чужым кабінёце, і адтуль яе забрала хуткая дапамога... А можа пра тое, якім цудоўным здавалася жыццё кожны раз, калі небяспека мінала!

Без слоў уяўляю сабе, як не проста было адмовіцца не толькі ад скальпеля, а і ад далейшай работы над доктарскай дысертацыяй. Але ж трэба было суразмерыць сілы. Толькі вось спраў усё роўна хапае...

Малодшыя калегі, вядома, прадоўжылі навуковыя даследаванні, распачатыя Таццянай Цімафееўнай. І скальпелем, перададзеным ёю, карыстаюцца ўмела і ўпэўнена. Толькі хіба хірургі не ведаюць, што поспех любой аперацыі залежыць ад таго, ці своєчасова выяўлена хвароба? Яны спадзяюцца на Таццяну Цімафееўну, як на сябе. Яна па-ранейшаму побач з таварышамі па прызыванні — і ў аддзяленні, і ў палаце, і ў аперацыйнай. Але загаварыла не пра іх:

— Ведаеце, я часам думаю пра сваіх былых паплечнікаў — першых анколагаў Ганну Іванаўну Кокіну, Варвару Аляксандраўну Антановіч, Сцяпана Максімавіча Скверніка. Яны маглі б дасягнуць і навуковых ступеняў і высокіх пасадаў, але засталіся вернымі галоўнаму — званню ўрача. Я цаню іх вернасць.

Ці ж не гэта званне даражэй за ўсё і ёй, заслужанаму ўрачу рэспублікі Таццяне Цімафееўне Паддубнай?

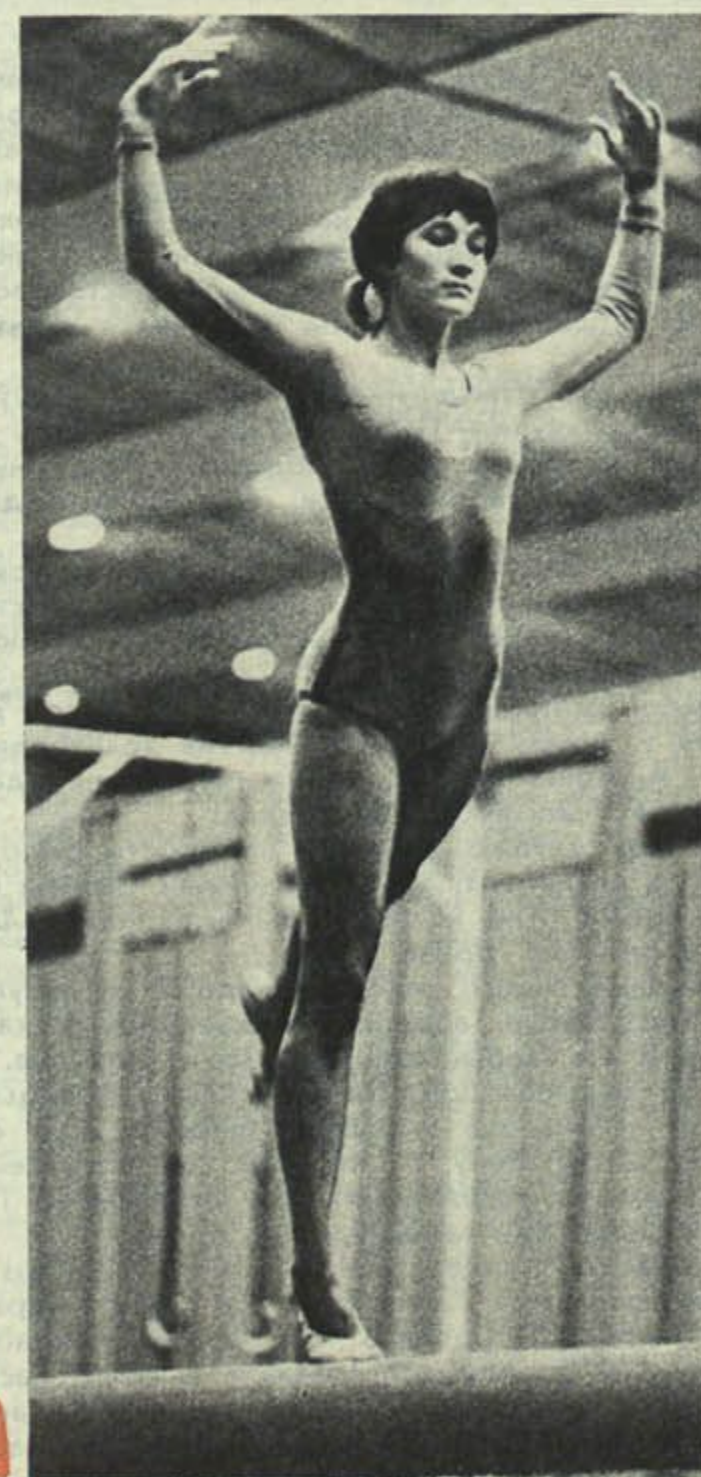
А. ЗАХАРЭНКА

Фота М. Амельчанкі,
У. Вяхотні, А. Цар-
люкевіча, Л. Камен-
кі, В. Бысава і
В. Дзям'яненкі.

СЛАЎНЫМ ПРЫГАЖУНЯМ БЕЛАЙ РУСІ

Слаўныя прыгажуні Беларускай... Заўсёды, у кожным нумары «Работніца і сялянка» прысвячае вам свае старонкі, імкнецца славіць вашу працу, вашы рукі, вашу душэўную прыгажосць. І ў святочныя дні, і ў будзённым. А сёння вось гэты фотаздымкі прыміце як наша віншаванне да Міжнароднага жаночага дня. Віншаванне тых, хто вырошчвае на калгасных палях хлеб, як брыгадзір з калгаса імя ХХІІ з'езда КПСР Гомельскага раёна Вольга Семанцова. Хто сочыць за парадкам, як лейтэнант міліцыі з Мінска Галіна Стральчонак. Хто працуе на заводах, у лабараторыях, як Святлана Крапіўна з Барысава і Галіна Кудлова са Слаўгарада. Хто гадуе і выхоўвае дзяцей, як старшая піянерважатая з Гродна Алена Гарачава і музычны работнік мінчанка Галіна Цітова. Хто дадуе нас да скарбніц мастацтва...

Мал. Ю. Пучынскага.

Мянеж

ВЯРНУЎСЯ Мацвей у Падлессе праз шмат гадоў. Неяк пад восень. Пасівелы, прыгорблены. Дома застаў толькі жонку. Сумысля прынаравіўся прыйсці ў хату прыцемкам, каб не бачылі людзі. Пераступіў парог, стаў на месцы, агледзеў хату і тады толькі даў «Добры вечар».

Фрося пачула знаёмы голас і не паверыла вушам. Борздзенька ўключыла святло, каб развеяць прывід. Зірнула і міжвольна падалася ўбок, да ложка, нібы хацела схвацца пад ім ад такога нечаканага гасця.

Мацвей ад святла заміргаў вачыма і адразу зразумеў, што не прынёс у хату радасці. Не кінулася жонка насустрач, не абняла за шыю. Прыгадалася, як праводзіла з хаты. Таксама не далася пацалаваць, закрыла фартухом твар, нібы саромелася перад міліцыянерам і суседзямі сваіх слёз.

— Не пазнала ці можа баішся? — спытаўся Мацвей.

— Пазнала... Столькі гадоў ні слыху, ні дыху і раптам, як здань, з'явіўся.

— Не пісаў, бо нашкодзіць баяўся дзецям і табе... Потым хацеў пенсію хоць якую атрымаць, дык уладкаваўся на працу.

Не звярнуўшы ўвагі на апошнія словы, яна спытала:

— А чым ты мог нам больш нашкодзіць, як нашкодзіў!

— Можна дазволіш прайсці далей?

— Праходзь, хто цябе трымае.

Моўчкі падышоў да эдліка, зробленага ім перад вайной яшчэ, паспрабаваў, ці моцна стаіць на падлозе, паставіў на яго фанерны чамаданчык, распрануўся, павесіў пашарпаны бушлат на вешалку і прысеў. Павольна абвёў вачыма ўсе куточки і ні то сабе, ні то да Фросі сказаў:

— Я лічу, што ў сваю хату чалавек мае права вярнуцца. Не шукаць жа яму прытулку ў чужых людзей, да таго ж на старасці.

Фрося тупала каля ложка, папраўляючы коўдру, падушкі, і не знаходзіла што гаварыць.

Мацвей падышоў да электрычнай лямпачкі, паглядзеў, на колькі ват, і пакруціў галавой.

— Не бедна, відаць, жывеш, калі на сто свечак лямпачку смаліш?

— лепш, як пры табе жыла.

— Яно, канешне, чаму не жыць... Калгасы цяпер разбагацелі, народ паразумнеў...

Гаворка не клеілася. Фрося надзела шарсцяную кофтакку свае работы і пайшла да дзвярэй.

— Ты куды ж гэта, не заяўляць, часам? Можна, думаеш, збег? Дык вось мае дакументы. Усё ў парадку, чын-чынам. Не бойся.

— А мне чаго баяцца? Збег, дык будзеш зноў адказваць сам... Карова яшчэ не доена.

«Не рада сустрэчы,— паглядзеў услед Фросі Мацвей,— ні табе ласкавага слоўца, ні ветлівага пагляду. А можа ўжо хто ёсць... Столькі часу прайшло. Сама яшчэ вунь якой маладзіцай выглядае».— Павёў вачыма па сценах, ці няма дзе мужчынскага адзення, і наткнуўся на фотакартку ў рамцы. Падышоў, стаў углядацца. З рамкі пазіраў на яго знаёмы салдат.

«Няўжо Косця? Ужо ў войску служыў? Дзе ж ён цяпер?»

Каля фатаграфіі і застала Мацвея Фрося, увайшоўшы з даённай сырадою.

— Ці не наш гэта Косця?

— Мой... Цябе ён не прызнае за бацьку. «Як такога бацьку, кажа, мець, дык лепш ніякага».

Яшчэ раз калнулі словы Фросі. Але замаўчаў.

— А дзе ён цяпер?

— На звыштэрміновую астаўся.

— Спадабалася, бач. У камандзіры хоча выбіцца...

— А чаму не быць яму камандзірам? Дзесяць класаў хлопец скончыў...

— А Ніна дзе што робіць? Не выйшла замуж яшчэ?

— Выйшла. У Мінску, на швейнай працуюць абое. Сына маюць, мужам не нацешыцца... Добра живуць. Бог не пакрыўдзіў долю.

Фрося наліла эмаліраваны кубак сырадою і паставіла на стол. Так, як ставяць з ласкі незнаёму падарожніку. Адкрыла лусту хлеба, палажыла і папрасіла, як просяць у чужых людзей, на большае выбачыць.

— Садзіся ж і ты. Не вячэрала, мусіць, яшчэ?.. У мяне ў чамадане ёсць чацвярцінка маскоўскай і колца кракаўскай каўбасы. Як прадчувала сэрца, што на сустрэчу ў доме можа не быць...— паставіў Мацвей на стол пляшачку, а каўбасу падаў жонцы.

Фрося ўзяла, нарэзала касымі скрылёчкамі, палажыла на талерку, адшукала ў шафцы, між посуду, чарку, спаласнула, выцерла ручніком і паставіла ўсё на стол. Узяла з шуфлядкі ў сталевідэлец і таксама палажыла перад Мацвеем.

— Другой чаркі хіба ў цябе няма?— адсунуў ад сябе на сярэдзіну стала талерку з каўбасой і хлеб Мацвей.

— А навошта яна табе? Хіба там, дзе ты быў, адразу п'юць з дзвюх?

— Сабе вазьмі... Ды менш пырскай...

— Я не п'ю.

— Вазьмі, пакаштуеш.

Жанчына моўчкі выйшла ў куханьку. Мацвей правёў яе позіркамі і думаў, што ўсё добра наладжваецца, але вярнулася Фрося да стала з кубкам сырадою.

— Яршыстая зрабілася надта,— зірнуў спадылба на жонку Мацвей.

— Не ўсім жа быць мянькамі слізкімі,— адказала Фрося.

Мацвей зразумеў намёк, але не сказаў нічога. Гэта ён вучыў яе ў час акупацыі быць мяньком, каб лёгка выслізнуць з любой нявыкруткі. І цяпер яна прыгадала тое. Спадзеючыся на прымірэнне, ён цярпліва пераносіў дакор.

— Не хочаш выпіць за маё здароўе, дык я вып'ю за тваё,— падняў чарку Мацвей.— Сваю віну перад дзяржавай я скупіў, дык можа і ты ўсё ж злітуешся...

— Перад дзяржавай можа скупіў, а перад намі — не. Колькі я нацярпелася з дзецьмі сораму і гневу людскога праз цябе! Ці ж я цябе не прасіла тады, ці ж я цябе не маліла не рабіць сваім людзям шкоды. Падумаць калі не пра мяне, то хоць пра дзяцей...

— Можна было і забыцца на той грэх. Колькі часу мінула.

— Можна было, ды не забываецца, бачыш...

— Ну што ж, на лепшае я не спадзяваўся,— адпіў ён трохі з чаркі і ўзяў скрылёк каўбасы.— Толькі з хаты свае, май на ўвазе, нікуды не пайду. Ніякім законам ты не выжанеш мяне. Пакуль буду жыць, я гаспадар тут.

— Жыві сабе. Косцікаў ложка вольны,— кінула ў кут.

— Дзякуй хоць за такую ласку,— усміхнуўся Мацвей.— Магла ў запечак адаслаць.

Ён пайшоў спаць першы. Фрося ўхадзілася на куханьцы з посудам, пагасіла святло і легла на сваю пасцель. Ад выпітай гарэлкі Мацвея пацягнула на гаворку. Пачаў распытваць, хто старшынёю калгаса, на якой рабоце яна сама, Фрося. Калі пачуў, што дзесяты год працуе на свінарніку, паспагадаў:

— Не лёгкаю работу падсадзілі табе, галубка мая, не лёгкаю. Заступіцца не было каму.

— Сама папрасілася. Дзяцей трэба было гадаваць, а там добра зарабіць можна было, от і пайшла. А цяпер механізацыя працаваць памагае.

— Невядома, на якую работу мяне паставяць. Каб вартаўніком якім, добра было б.

— На лёгкі хлеб меціш?..

— А хто не хоча лягчэй рабіць і смачней есці?— абавёрся на локаць і паглядзеў цераз біла на Фросін ложка Мацвей.

Ноч была светлая, і ён убачыў, як жонка ляжала, накрыўшыся коўдрай. Прыгадалася даўняе...

— Дык што гэта, Фросечка, мы так і будзем спаць на асобных ложках?

— Так і будзем,— адказала Фрося, а трохі схакаўшы дадала:— Чужыя мы з табою, Мацвей. Хочаш гневацца, хочаш—не, спракудзіў мяне ты...

Мацвей замоўк. Варочаўся з боку на бок і раз-пораз уздыхаў. Ведаў, што Фрося не спіць, дык хацеў пакутамі сваімі выклікаць да сябе спагаду. Яна чула ўсё, але маўчала.

Праз некаторы час Мацвей устаў з ложка і, паціху ступаючы босымі нагамі, пайшоў за пераборку, на куханьку, забразгаў там посудам. Фрося ўспомніла, што на стала пакінула нож і відэлец, і сцялася ад страху.

Чула абвостраным слыхам, як напіўся ён вады, паставіў коняўку і выйшаў у зальчык. Бачыла прыжмуранымі вачыма, як спыніўся сярод хаты і доўга глядзеў на яе ложка, потым падаўся на сваё месца і шумна лёг.

Хутка да Фросіных вушэй данёсся моцны храп, і з непрывычкі яшчэ больш вусцішна стала жанчыне. Так і не заснула ў трывозе ўсю ноч.

Раніцай яна расказала на ферме жанкам, што вярнуўся Мацвей. І ні адна з удоў не выказала ні жаночай зайздрасці, ні радасці. Толькі суседка, што жыла цераз вуліцу, паспачувала:

— Не хацела б я, Фросечка, быць на тваім месцы... Дзеці мае бачылі, як нейкі чалавек зайшоў да цябе крадком. Ажно гэта Мацвей твой заявіўся...

— Не мой ён, жаночкі, не мой...

Фрося напісала сыну пра навіну ў хаце. Косця адказаў: «Цяпер, мама, прыязджай да нас у госці». Маці зразу мела: не хоча сын нават сустракацца з бацькам. І ў дачкі не выклікаў радасці бацькаў прыезд. Благога наслухалася і ад людзей і ад маці ўволю.

...Гэта ж яшчэ на першым месяцы вайны сусед Мацвея Тодар Калейка трыццю тхара, які панадзіўся душыць яго курэй у павеці. Туды ж забег таксама паласавацца курацінай Мацвееў сабака і налізаўся той атруты. Дык хіба ж Тодар быў вінаваты? А Мацвей кінуўся да яго ў бойку.

Мала таго, дык тыдні праз два надарыўся зручны выпадак для Мацвея яшчэ адпомсціць суседу.

Да Тодара на змярканні зайшлі двое акружэнцаў у вайскавай форме, а выйшлі ў цывільнай. Здаецца, ніхто не бачыў, аднак назаўтра з камендатуры прымчалася двое немцаў на матацыклах да Калейкі. Зрабілі вобыск, адзення казённага не знайшлі, а Тодара ўсё ж забралі. Спаслаўшыся на Мацвееў данос, абвінавацілі ў дапамозе чырвонаармейцам, збілі да паўсмерці і вывезлі на катаргу ў нямецчыну.

Па дарозе, недзе ля Варшавы, Тодар уцёк. Хаваючыся ад злога вока, дайшоў да сваёй Беларусі. Тут далучыўся да партызан. З імі і праваяваў усю вайну. А ад скрытага здрадніцтва Мацвея паплакала яшчэ не адна сям'я.

Зноў сустрэліся Мацвей з Тодарам пасля вызвалення Падлесься ад гітлераўцаў. Кулік даўно звикся з думкай, што суседа няма ўжо на свеце, і, калі ўбачыў яго на двары з касой у руцэ, аж вачам не паверыў.

— Жывы?— усклікнуў ён здзіўлена.

— Як бачыш.

— А суседзе мой, як жа ты ўцалеў? Як жа ты выбраўся жывым з таго пекла?— падышоў Кулік бліжэй да плоту на мяжы. Думаў, Калейка таксама падыдзе, падасць руку, павітаецца.

— Не спадзяваўся ўбачыць?— прабуячы мацунак касся, стаяў сярод двара Тодар.

— У такой калатэчы не было б дзівам і загінуць... Каб на іх немач, колькі чаго натварылі, гадаўе!

Тодар маўчаў, тады Мацвей загаварыў пра іншае:

— Касіць збіраешся? Можа хлеба ў сям'і няма ці скораму? Няхай Ганна зойдзе, падзялюся, чым магу... Суседзі мы ўсё ж. Бацькі нашы звекавалі тут, мы выгадаваліся...

— Канешне, суседзі, ды яшчэ якія!— з'едліва хмыкнуў Тодар.

— Дык я ж і кажу, няхай зойдзе жонка. А можа сам падыдзеш, раскажаш, за што забралі тыя гады... Дзякуй вось богу, што жывы і ты, і мы ўсе тут.

Тодар абяцаў зайсці сам, а назаўтра зайшоў з міліцыянерам...

Вярнуўшыся цяпер з турмы, жыві Мацвей чужаніцай у сваёй хаце: ні госць, ні гаспадар. У брыгадзе, куды паслаў яго на работу старшыня, ён доўга не пабыў. Адчуваў: мужчыны проста з літасці церпяць. Сядуць на перакур купкай, а ён воддаль прыткнецца, закурыць, унурыцца і маўчыць.

— Адрэзаная скібка,— сказаў аднаго разу пра Мацвея стары калгаснік Цімох.— Як тае не прыложыш да бохана, так і яму няма месца ў нашым гурце...

Мацвей перастаў хадзіць на работу. Купіў сабе шчання, назваў яго Каштанам і цэлымі днямі сядзеў з ім на лаўцы каля хаты. Дзеці стараніліся яго пры сустрэчы. Нават маленькі сабачка не вабіў іх.

Мацвей рабіўся ўсё больш і больш нелюдзімы. Фрося бачыла, як часта ён уставаў начамаі, закурваў, тупаў па хаце, клаўся, зноў падымаўся. Калі ж засынаў, то ненадоўга, прахопліваючыся ад уласнага крыку.

Аднае раніцы ён доўга ўзіраўся ў Фросін твар. Сачыў за кожным яе крокам, стараючыся заглянуць у вочы.

— Ты чаго ўтаропіўся так?

— Ці не ты гэта, ведзьма, душыла мяне сёння ўночы за горла?

— Табе лячыцца трэба, а не вярзці ліха ведама што. Цэлымі начамаі не спіш, дык усё здацца можа. Схадзі да доктара, няхай лякарства якое прапіша.

— Не загаварвай зубоў! Злаўлю за руку — жывую не выпусчу, — пагразіў кулаком. — Ты мае смерці чакаеш? Не дажджэшся. Раней сама ў зямлю ляжаш...

«Во яшчэ насланне. Набярэ ў галаву такое другі раз — задушыць сонную», — паспачувалі свінаркі, калі Фрося расказала пра Мацвееву пагрозу.

Вечарам яна не прыйшла начаваць. Людзі паралі пасцерагчыся. «Ліха яе бяры, тую хату, — казалі. — Не згрызе сцен».

Астаўшыся адзін, Мацвей пайшоў усё ж да доктара, паскардзіўся на колікі ў сэрцы і на бяссонніцу. Той выслушаў і прызнаў нервовасць. Выпісаў кроплі і таблеткі і сказаў прыйсці праз тыдзень.

Дахаты Мацвей вярнуўся прыгнечаны. І дарога была невялікая, а яму здалася яна бясконцаю. Пачуўшы скрып веснічак, з будкі вылез Каштан і кінуўся насустрач. Павільваючы хвостом, пачаў лашчыцца, драпаць лапамі па каленях.

— Прагаладаўся? Есці хочаш? Зараз пакармлю цябе і сам паем трохі... Там недзе крупы ёсць ды бульба маладая... — Ён кінуў Каштану галавою, і абое пайшлі ў хату. Варыць абед Мацвей не стаў, з'елі што асталася ад снедання.

Каштан ляжаў на падлозе і не зводзіў вачэй з гаспадара. А Мацвей ужо абдумваў, калі яму лепей пайсці адсюль. Ён склаў у чамадан свае рэчы, падняў яго, паважыў у руках, ці не зацяжкі будзе ў дарозе, і вырашыў не адкладваць на далёка: «Чым хутчэй, тым лепш».

Сабака разумеў, што з гаспадаром адбываецца нешта трывожнае, і першы вышмыгнуў за дзверы, каб быць яго спадарожнікам.

На вуліцу, за веснічкі, Мацвей не выпусціў Каштана.

— Ты астанешся тут. Цябе гаспадыня не пакрыўдзіць. Табе яна скарынку хлеба і бульбіну заўсёды дасць.

Мацвей зайшоў да суседзяў цераз вуліцу папрасіць, каб перадалі Фросі ключ ад хаты.

— А вы куды, ці не ўпрочкі? — здзівілася суседка.

— Думаў, Фросі на старасці лягчэй будзе жыцца са мною. Ды бачу, нічога не выходзіць.

І загуменнем, як непрыкаяны, пайшоў на станцыю.

Нарыс

Пятро Усцінавіч Броўка абвёў пільным позіркам залу і ўрачыста абвясціў:

— А зараз перад вамі выступіць наша шануюная госця, руская паэтэса Юлія Друніна! Яна, таварышы, у гады Вялікай Айчыннай вайны была санітаркай у адным з батальёнаў, які вызваляў Беларусь...

З задніх крэслаў прэзідыума паднялася невысокая жанчына і, папраўляючы на хату пасмачку валасоў, пайшла да трыбуны.

— Я прачытаю вам, дарагія мінчане, усяго адзін верш. Называецца ён «Зінка» і прысвячаецца Зінаідзе Самсонавай...

...Мы не ждалі посмертной славы.
Мы со славой хотели жить.
Почему же в бинтах кровавых
Светлокопый солдат лежит?

...Знаешь, Зинка, я — против грусти,
Но сегодня она не в счет,
Где-то в яблочном захолустье
Мама, мамка твоя живет.

У меня есть друзья, любимый.
У нее ты была одна.
Пахнет в хате квашней и дымом,
За порогом бурлит весна.

И старушка в цветастом платье
У иконы свечу зажгла.
Я не знаю, как написать ей,
Чтоб тебя она не ждала...

Гэтыя шчырыя, прасякнутыя болей вершы ўсхвалявалі мяне. Выходзячы з залы, я думаў пра невядомую мне Зінку. Хто яна? Ці была такая на самай справе? А мо гэта тыпізаваны выдуманый герой, права на стварэнне якога мае кожны паэт і пісьменнік?

Адказ я знайшоў праз некалькі год.

Па рэдакцыйных справах мне давялося пабываць у гарадскім пасёлку Азарычы Калінкавіцкага раёна. Камандзіроўка падыходзіла к канцу. Сядзячы за сталом, па старой звычцы праглядаў свае запісы. І раптам адчуў, што за мной нехта ўважліва сочыць. Рэзка павярнуўся і ўбачыў незнаёмага белагалавага хлапчука. Вышмыгнуў праз дзверы ўжо было позна, і майму юнаму госцю нічога не заставалася, як зняць шапку і пакорлівым голасам сказаць:

— Дабраніцы, дзядзя.

— Чый жа ты будзеш? — пацікавіўся я.

— Суседскі, — сур'ёзна сказаў ён. — Шынкарэнка я, Сашка. А ты чый?

Яго непасрэднасць прымусіла мяне шчыра засмяяцца. Госць крыўдліва апёк мяне позіркам:

— А вось і нічога вы не ведаеце. Нічагу-усенькі!

Я сагнаў з твару ўсмешку, і хлопчык нечакана падабрэў.

— У нас у вёсцы Холм помнік паставілі. Вось. — Сашка ўважліва прасачыў, якое ўражанне выклікае яго вестка, і,

пачырванеўшы, дадаў: — Ніхто з піянераў у нашых Азарычах і не ведаў, што помнік рабіць будучы, толькі адзін я. Мне дзед Рыгор па сакрэту сказаў. Дык я для помніка цэл-лую падводу металалому назбіраў. Нават матчын прымус і каструлю туды... Дык і папругі схапіў... А за металаломам сам старшыня пасялкавага Савета прыязджаў. Вось.

— Вунь яно як... — адразу згубіў я жартаўлівы тон. — А каму ж помнік паставілі?

— Герою Савецкага Саюза Зіне Самсонавай!..

Я здрыгануўся. Нібы чужой памяццю ўспомніў радкі з верша Юліі Друнінай:

...Ее тело своей шинелью
Укрывала я, зубы сжав,
Белорусские ветры пели
О рязанских глухих лесах...

Няўжо яна?...

Не слухаючы далей, што мне тлумачыў Сашка Шынкарэнка, я ўпохапкі апранаўся. Ледзь не бегма кінуўся ў гарпасялковы Савет. Мне насустрач падняўся старшыня Міхась Міронавіч Іваненка.

— Так, помнік паставілі. Зінаїду Аляксандраўну Самсонаву ўвекавечылі за яе подзвіг, які яна здзейсніла, вызваляючы нас, палешукоў.

...Ён нетаропка пачынае расказваць. Я падыходжу да «Кутка славы». З-пад шкла на мяне ўдумліва глядзіць светлакопый салдат у пілотцы. Побач з фотаздымкам — пісьмо Юліі Друнінай, у якім яна дзякуе за чулую памяць да Зінаіды Самсонавай, тут жа змешчаны і верш паэтэсы, што ўпершыню я пачуў у Мінску.

— Учора атрымалі пісьмо з вёскі Колычава Ягор'еўскага раёна Маскоўскай вобласці, — гаворыць Міхась Міронавіч і вымае з шуфлядкі канверт. — Ад Марыі Максімаўны, маці Зінаіды Самсонавай. Піша, што хутка будзе ў нас...

Я гляджу на няроўныя літары, выведзеныя дрыжачай старэчай рукой, і адчуваю, як пачынае круціць пад сэрцам. А Міхась Міронавіч колькі часу моўчкі мерае цяжкімі вялікімі крокамі свой невялічкі кабінет.

...Колькі іх было, гэтых адчайных дзяўчат, якія рваліся на фронт. На знявечаных дарогах вайны стаялі яны рэгуліроўшчыцамі, правальваліся ў жудасную цемрадзь ночы з парашутамі, сціснуўшы зубы, пікіравалі на зенітныя выбухі з бомбавым грузам...

Зіне выпала сумка з чырвоным крыжам. Яна прайшла з ёй праз вогненны смерч Сталінграда, кананаднымі начамаі паўзла з ёй насустрач кулямётным чэргам, выцягваючы на сваіх кволах плячах параненых пад Варонежам.

24 верасня 1943 года першы батальён, у склад якога ўвахо-

СВЕТЛАКОПЫ САЛДАТ

дзіла Зіна, пачаў разам з іншымі часцямі фарсіраванне Дняпра.

Пантон з групкай салдат павольна рухаўся наперад. Свінцовая вада страшэннымі фантазмамі ўзлятала за спіной Зіны. У пантон з гадзючым шыпеннем уядаліся гарачыя асколкі. Дняпро кіпеў ад выбухаў снарадаў і мін. Зіна не чула гэтага. У руках яе белай чайкай лётаў бінт — раненых становілася ўсё больш і больш.

Пантон мякка торкнуўся ў дно. Да берага заставалася некалькі метраў. І раптам адтуль па салдатах паласнулі нямецкія кулямёты.

— На бераг, хлопцы! — крыкнула Зіна. — Раненых я сама вынесу!

Гэты дзявочы крык зрушыў байцоў з месца, кінуў у халодную ваду Дняпра, вынес на бераг. Бухнулі гранатныя выбухі, захліпнуліся ад іх кулямёты. А Зіна, па пояс у вадзе, цягнула чарговага раненага.

— Акапацца! — пачулася каманда.

Яна пачала ўгрызацца ў зямлю сапёрнай лапаткай. Ледзь уцягнула раненых у акуп, як па ланцугу пранеслася:

— Падрыхтавацца да атакі! Без каманды не страляць!

Зіна схавала аўтамат і застыла ў чаканні.

Восем разоў кідаліся гітлераўцы ў атаку. Зіна то перавязвала раненых, то хапалася за аўтамат. І раптам па салдацкаму ланцужку трывожна папаўзло:

— Патроны канчаюцца...

Яна здрыганулася — толькі цяпер заўважыла, што дыск быў парожні. І тады, адкінуўшы непатрэбны зараз аўтамат, асцярожна вылезла з акупа. Падпаўзла да аднаго забітага гітлераўца, другога... Яе маленькая постаць бясшумна мільгала сярод чэзлай травы і нерухомых трупай. Байцы ў акупях зразумелі — Зіна збірае зброю.

Калі падаспелі нашы часці з левага берагу, жывымі засталіся толькі некалькі раненых. Сярод іх — Зіна.

Пасля гэтага салдаты 667 палка, які ўваходзіў у склад II Беларускага фронту, назвалі яе камбатам.

«Камандзіру» было ўсяго дзевятнаццаць год.

Дваццаць ёй так і не споўнілася.

...У канцы студзеня 1944 года батальён з баямі падышоў да Азарыч. За пасёлкам, за высокім пясчаным касагорам схавалася вёска Холм. Сем разведчыкаў асцярожна прайшлі вуліцай — нідзе ні адной жывой душы. Спаленыя хаты, шклеты комінаў. Жудасная цішыня.

— Драпанулі фрыцы, — рашылі разведчыкі.

У змрочнае, нізкае неба з шыпеннем паляцела ракета. Батальён, які залёг на балоце ў хмызняку, дружна падняўся. Знікла напружанасць, а разам з ёй і маўчанне. Перакідваючыся з Зінай жартамі, салдаты спакойна набліжаліся да маўклівай вёскі. І раптам з зарасніку на касагоры ўдарылі кулямёты. Знішчальны прыцэльны агонь бязлітасна касіў людзей. Батальён без каманды залёг.

Падаў рэдкі сняжок. На белай роўнядзі балота чорныя постаці байцоў былі для гітлераўцаў дасканалай мішэнню. Зіна перапаўзала ад аднаго салдата да другога і з жахам пераконвалася: мёртвыя! Вось і камандзір батальёна. Ляжыць, раскінуўшыся на снезе, з акрываўленай галавой. Забіты.

Трэба падняць батальён у атаку. Інакш ён загіне. Загінуць усе да аднаго.

І, высока ўзняўшы правую руку з аўтаматам, Зіна ў апошні раз паднялася ва ўвесь рост...

3-га чэрвеня 1944 года выйшаў Указ аб прысваенні Зіне звання Героя Савецкага Саюза. Там не было слова «пасмяротна». Вестка аб яе гібелі яшчэ не дайшла да Масквы...

Над жоўтым касагорам свеціць сонца. Яно залівае золатам высокую фігуру гранітнага салдата, што схіліў галаву долу. Ля яго ног стаяць у каравуле пяць маладых бярозак.

Да помніка падыходзіць група дзяцей з крывава-чырвонымі гронкамі рабіны. Сярод іх Сашка Шынкаренко. Дзеці кладуць ля падножжа падарунак глыбокай восені і, сур'ёзныя, сцішаныя, падыходзяць да нас. Свежы вецер скубе завязкі іх шапак. Сашка асцярожна дакранаецца да майго рукава і даверліва шэпча:

— Я вясной тут кветак насаджу...

Алесь ШЛЕГ

г. п. Азарычы.

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

ДАРАГАЯ РЭЛІКВІЯ

У музеі сярэдняй школы калгаса імя У. І. Леніна Калінкавіцкага раёна захоўваецца партрэт Уладзіміра Ільіча, намалёваны мясцовым мастаком-самавучкам на вялікім лісце фанеры яшчэ да вайны. Двое калгаснікаў — Юстына Піліпаўна Паташкі і яе муж Рыгор Іванавіч збераглі гэты партрэт у гады фашысцкай акупацыі. Двое старых людзей хавалі яго на гарышчы сваёй хаты, зрабіўшы там тайнік.

Больш як трыццаць гадоў мінула, але і цяпер людзі памятаюць той дзень, калі ўпершыню пасля вызвалення Юстына Піліпаўна ўрачыста ішла па вуліцы з партрэтам любімага правадыра, каб паставіць яго там, дзе ён стаяў да вайны, у калгасным клубе.

НА РАДЗІМЕ ГЕРОЯ

У кішлаку Задзіян Рыштанскага раёна (Узбекістан) адбылася хваляючая сустрэча. У гасці да баваўнаводаў калгаса «Камунізм» на святкаванні пяцідзясяцігоддзя ўтварэння СССР з Круглянскага раёна, што на Магілёўшчыне, прыездзіла Ганна Васільеўна Рылькова.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Ганна Васільеўна хавала ў сваім доме бясстрашнага партызана-разведчыка з беларускага атрада «Чэкіст» Мамадалі Тапывалдзіева, які стаў пасля вайны старшынёй калгаса «Камунізм». Для адважнага сына ўзбекскага народа яна стала другой маці.

Жыхары кішлака цёпла сустрэлі гасцю з Беларусі. Г. В. Рылькова расказала аб гераізме і смеласці Мамадалі ў барацьбе з фашысцкімі акупантамі, аб дзеяннях партызанскага атрада, у якім яна была сувязной, аб жыцці і поспехах беларускіх калгаснікаў.

А. В. Рылькова пабывала ля магілы Тапывалдзіева. Да яго помніка яна паклала вянок.

«ПАЎЛІНКА» Ў АПЕРЭЦЕ

Аматары вясёлага жанру музычнай камедыі неўзабаве атрымаюць магчымасць убачыць на сцэне оперэты «Паўлінка». Яе аўтар беларускі кампазітар Юрый Семяняка. Лібрэта напісаў паэт Алесь Бачыла.

«Паўлінка» — оперэта ў двух актах. Тут ёсць арыі, арыёза, дуэты, трыо, квінтэт. Праз усю музыку праходзяць дзве асноўныя тэмы: тэма кірмашу, поўная вяселосці і гумару, і тэма Якіма, у якой перададзены рысы гераізму, пратэсту супраць несправядлівасці. У канцы дзеяння гучыць песня на словы Янкі Купалы «Явар і каліна» ў суправаджэнні дуэта цымбал.

У ДЗІЦЯЧАЙ ЗДРАЎНІЦЫ

У маляўнічым месцы стаіць трохпавярховы будынак. Гэта дзіцячы санаторый «Пухавічы». Штогод у ім адпачываюць, папраўляюць здароўе тысяча чатырыста хлопчыкаў і дзяўчынак, хворых на хранічную пнеўманію, бронхіальную астму, рэўматызм.

Здраўніца па праву лічыцца адной з лепшых у рэспубліцы. У санаторыі добры фізіятэрапеўтычны кабінет, водалячэбніца, інгаляторы, абсталяваная ўсім неабходным зала для лячэбнай фізкультуры. Ёсць тут і школа, каб хлопчыкі і дзяўчынкі, якія прыязджаюць у санаторый на папраўку, не адставалі ў вучобе ад ровеснікаў.

Дваццаціп'яцігадовы юбілей адзначыў Навагрудскі гандлёва-эканамічны тэхнікум.

На здымку: студэнтка Святлана Уткс рыхтуецца да заняткаў па замежнай мове.

Фота А. Перахода (БЕЛТА).

Вера Кісялёва — адна з лепшых даярак эксперыментальнай базы «Вусце» Аршанскага раёна.

Фота М. Хутарэцкага (БЕЛТА).

Анатолий КРЫВИЦКИЙ

ЧЫЖЭВІЧЫ

Горад Салігорск пачынаў будавацца побач з вёскай Чыжэвічы.

Чыжэвічы, Чыжэвічы,
Ці прыгарад, ці горад.
З туманнага дасвечця
Ужо равуць матары.
Выходзяць на супынак
Хлапцы з туманнай вёскі.
Аўтобусы мігаюць

Вакамі Салігорска.
Аселяць абуджаны,
Падэшвы збілі росы,
Дзядзькі толькі ўсміхаюцца:
— Заснуць не давялося?..
Чарнявая, бялая,
У «мідзі» там, ці «міні»,
Шахцёра маладзецкага
Так проста не адкіне.
У адзін дзень адважыцца:
— Хоць пад зямлю з табою!

А ў яго, вясёлага,
І вусны пахнуць соллю.
Прымаюць зноў Чыжэвічы
Часовых пасяленцаў.
Пакуль кватэра новая,
Цалуюцца ў сэнцах.
...Чыжэвічы, Чыжэвічы,
Як той вакзал-прытулак,
Шахцёраў самых першых
Вялі вы з ціхіх вулак.
Змяняючы аблічча
Наўкола і ў нетрах,
Былі вы ім, Чыжэвічы,
Пуцёўкай і праспектам.
...І над капрамі зарывам
Гарэць нязгасна зоркам.
Чыжэвічы, Чыжэвічы —
Падмурак Салігорска...

ПРА НОВЫЯ КІНАКАРЦІНЫ РАСКАЗВАЮЦЬ ІХ СТВАРАЛЬНІКІ

МАРК ДАНСКИЙ, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўных прэмій СССР, рэжысёр-пастаноўшчык фільма «Любоў і свабода»:

— На экраны было ўжо нямала фільмаў пра Уладзіміра Ільіча Леніна. Я ў сваіх карцінах «Сэрца маці» і «Вернасць маці» расказаў пра сям'ю, у якой рос і выхоўваўся Уладзімір Ільіч. Пра маці, якая ніколі не траціла мужнасці і выхавала сваіх дзяцей барацьбітамі.

Кінастужка «Любоў і свабода», пастаўленая на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага паводле сцэнарыя Зоі Васкрасенскай і Ірыны Данскай, працягвае ленинскую тэму. У цэнтры — вобраз маладой Крупскай. Мы хацелі расказаць пра Надзею Канстанцінаўну, пра яе юнацтва і маладосць. І разам з тым мы расказваем пра маладыя гады Леніна, пра рамантыку і пазію любові, пра тое вялікае пачуццё, якое звязвала гэтых людзей. Шлях гераіні пачынаецца ў фільме з ранняга юнацтва. Выдатнае заканчэнне гімназіі, Бястужаўскія курсы, выкладанне ў вячэрняй Смаленскай школе. Сустрэча з Леніным...

Галоўныя падзеі нашага фільма адбываюцца ў Пецярбургу. Іменна тут расла і ўступіла ў вялікае жыццё Надзя Крупская. Па гэтых вуліцах і набярэжных любіла яна хадзіць са сваім бацькам — Канстанцінам Ігнатавічам Крупскім. Тут нарадзілася і тое вялікае пачуццё, якое назаўсёды звязала маладзенькую настаўніцу і пачынаючага адваката.

Асноўныя здымкі карціны праводзіліся ў Ленінградзе. На рагу набярэжнай Мойкі і Неўскага праспекта з'явілася шылда «Магазін Паўла Бурэ». Тут здымалася сцэна першага спаткання Крупскай

і Леніна. На Марсавым полі пасля выпускунаго вечара ў гімназіі прыходзіць са сваімі сяброўкамі Надзя Канстанцінаўна. На фабрыцы Нагіна мы здымалі забастоўку рабочых-тэкстыльшчыц.

Ролю Уладзіміра Ільіча іграе акцёр тэатра «Сучаснік» Андрэй Мягкоў. У ролі Крупскай здымалася маладая, але папулярная кінаактрыса Наталля Белыхвосцінава. Бацьку Крупскай Канстанціна Ігнатавіча іграе ленинградскі акцёр Ігар Озераў.

Сваю кінастужку мы назвалі «Любоў і свабода». Чаму іменна так? Гэта словы з рамана Даргамыжскага, які вельмі любіў Ленін. Гэты раманс гучыць і ў фільме.

РАМАН КАРМЭН, народны артыст СССР, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўных прэмій, аўтар сцэнарыя і рэжысёр-пастаноўшчык фільма «Палаючы кантынент»:

— Наша карціна створана на кінастудыі «Масфільм». Яна з'яўляецца працягам кінастужкі «Палаючы востраў», якую мы дзесяць гадоў назад зрабілі на зямлі рэвалюцыйнай Кубы. А правільней, гэты фільм пра Лацінскую Амерыку з'яўляецца працягам таго, што мы здымалі на барыкадах Мадрыда, у баях за Маскву, за Сталінград, у бітве за Берлін, потым у Нюрнбергу, а пазней у В'етнаме.

Людзі нашага пакалення ведаюць, якой дарагой цаной, цаной мільёнаў жыццяў — і якіх жыццяў! — абышлася чалавечтву барацьба за справядлівасць, за чалавека, за яго годнасць. Яна працягваецца і ў нашы дні. Працягваецца ў джунглях Інданезіі, у портах Лондана, у Ірландыі. Барацьба працягваецца і тут, у Лацінскай Амерыцы, на зямлі, якую па праву зараз называюць «палаючым кантынентам».

Фільм рабіўся доўга і складана. Шэсць месяцаў мы знаходзіліся ў надзвычайнай

Кадр з кінафільма «Каханне і свабода».

Марк Данскі.

Раман Кармэн.

Міхаіл Ульянаў.

ЭКРАН

цяжкай экспедыцыі ў лацінаамерыканскіх краінах. Нам хацелася перадаць у карціне найбольш яркія з'явы ў жыцці народаў гэтых дзяржаў, іх барацьбу за незалежнасць, іх працу і звычаі. Мы выкарысталі шматлікія і цікавыя архіўныя матэрыялы ЗША, Вялікабрытаніі, лацінаамерыканскіх краін. Наш фільм зроблены ў жанры мастацкай публіцыстыкі.

МІХАІЛ УЛЬЯНАУ, народны артыст СССР, лаўрэат Ленінскай прэміі, адзін з аўтараў сцэнарыя, рэжысёр-пастаноўшчык і выканаўца ролі Кавалёва ў фільме «Самы апошні дзень»:

— У свой час у часопісе «Юность» была апублікавана апавесць Барыса Васільева «Самы апошні дзень». Яе герой — участковы міліцыянер Кавалёў ідзе на пенсію і ў самы апошні дзень службы гіне на баявым пасту. Такая знешняя сюжэтная канва фільма. Але наша карціна не проста пра яшчэ адну прафесію, у даным выпадку міліцэйскую, яна перш за ўсё пра чалавека незвычайных душэўных якасцей, чалавека чулага, спагадлівага, неспакойнага, які валодае талентам дабраты. Іменна гэта тэма захапіла мяне ў апавесці.

Карціна каляровая, шырокаэкранная. У галоўных ролях заняты Б. Чынкін, В. Нявінны, Т. Куліш, І. Буніна, С. Панамароў, А. Парфаньян.

ПАПЯРОВАЯ КАРУСЕЛЬ

Дарагая рэдакцыя! Амаль два гады я вяду перапіску з народным судом Чэрвенскага раёна аб няправільным утрыманні аліменту на дваіх дзяцей з майго былога мужа Юрыя Барысава. Пакідаючы без догляду дзяцей-школьнікаў, я павінна была хадзіць і прасіць даведкі з апошняга месца работы адказчыка, устаўляючы ў бухгалтэрыі размер заробатнай платы, ездзіць у чэрвенскі суд, адвозіць звесткі аб паштовых пераходах і выпісанай заробатнай плаце Барысава па месяцах, каб было наглядна відаць няправільнае ўтрыманне аліменту. Нарэшце мусіла звярнуцца ў Мінскі абласны аддзел юстыцыі. Адтуль мой разлік па ўтрыманні аліменту зноў пераслаўлі ў народны суд Чэрвенскага раёна. А там на маю скаргу два месяцы не адказвалі.

Прыкладаючы да пісьма копіі дакументаў, прашу дапамагчы мне і растлумачыць работнікам народнага суда, як цяжка маці дваіх дзяцей круціцца ў папярвай каруселі, здабываючы строга вызначанае законам права на атрыманне аліменту.

Л. БАРЫСАВА

г. Мінск.

Ад рэдакцыі.—Цяганіне, пра якую расказвае Любоў Антонаўна Барысава, сапраўды ўжо каля двух гадоў. 31 сакавіка 1971 года народны суд Заводскага раёна гор. Мінска накіраваў выканаўчы ліст народнаму суду Чэрвенскага раёна, паколькі бесклапотны бацька дваіх дзяцей Юрый Сцяпанавіч Барысаў жыве і працуе ў саўгасе «Дамавіцкі» Чэрвенскага раёна. У суправаджальным пісьме было ўказана, што ёсць запазычанасць па аліментах з 12 мая 1970 года.

Толькі праз тры месяцы народны суд Чэрвенскага раёна выслаў выканаўчы ліст у саўгас, дзе працуе Барысаў. Чакала-чакала Любоў Антонаўна і напісала скаргу. У канцы чэрвеня аддзел юстыцыі Мінскага аблвыканкома строга прадпісаў старшаму народнаму судзі раёна тав. Рэдзюка: правярыць скаргу Л. А. Барысавай, спагнаць аліменты, пагасіць запазычанасць за кошт маёмасці Юрыя Барысава. Толькі пасля гэтага Чэрвенскі нарсуд накіраваў выканаўчы ліст у саўгас «Дамавіцкі».

Дзіўная справа: ліст тры месяцы пралёжаў у судзе, а запазычанасць чамусьці зменшылася. Цяпер яе налічылі толькі за студзень—красавік 1971 года.

Яшчэ праз паўтара месяца ў саўгас «Дамавіцкі» прыйшло новае пісьмо: «...Лічыць запазычанасць не за 4 месяцы, а за 8 месяцаў, а пісьмо народнага суда Чэрвенскага раёна ад 29 чэрвеня 1971 года лічыць несапраўдным». А 15 кастрычні-

ка 1971 года нарсудзія А. Андрушанка прапануе лічыць запазычанасць за 14 месяцаў. 9 кастрычніка 1972 года старшы народны судзія раёна тав. Рэдзюка паведамляе Барысавай, што запазычанасць складае 5,5 месяца, а праз месяц—новая папера за подпісам тав. Рэдзюка: цяпер запазычанасць вырасла да 13 месяцаў. Вось і разбіраюся!

Здзіўляе не толькі тое, што двое народных судзіяў два гады не могуць падлічыць запазычанасць па аліментах у бацькі-уцекача, але і тое, што яны не ў ладах з законам. Хіба не павінны яны ведаць, што запазычанасць вызначаюць не ў месяцах, а ў рублях? Артыкул 109 Кодэкса аб шлюбe і сям'і Беларускай ССР гаворыць: запазычанасць па аліментах вызнача-

Скончыўшы Жыткавіцкую сярэднюю школу, Лізавета Кіцура працавала сартыроўшчыцай на пошце. Вельмі хацела стаць швачкай. Неяк даведалася, што набіраюць моладзь для прафесійнальна-тэхнічных вучылішчаў. Паехала і яна вучыцца ў Гомель. Майстар-швачка Галіна Рыгораўна Енішэўская перадала ёй сваё ўмельства. Рэчы, пашытыя Лізай, экспанаваліся на рэспубліканскай выстаўцы новых узораў адзення.

ЯЕ ПРЫЗВАННЕ

еца зыходзячы з фактычнага заробтку, атрыманага даўжніком за час, на працягу якога не праводзілася спагнанне. Вызначаецца яна судовым выканаўцам, а калі спаганяльнік або даўжнік не згодны з размерам запазычанасці, яны могуць абскардзіць дзеянні выканаўцы ў парадку, устаноўленым артыкулам 388 Грамадзянскага працэсуальнага кодэкса Беларускай ССР.

І яшчэ хацелася б напамінь пра артыкул 384 Грамадзянскага працэсуальнага кодэкса. Там сказана, што аліменты спаганяюцца ў першую чаргу. А бухгалтэрыя саўгаса «Дамавіцкі» за кошт аліменту пагасіла запазычанасць Барысава за купленыя ў крэдыт рэчы.

Словам, пісьмовыя заклікі Мінскага абласнога аддзела юстыцыі: «правярыць», «паведаміць», «спагнаць», «прыняць меры» засталіся без адказу, ці, больш дакладна, безадказнымі.

А. МІХАЙЛАУ

Вось ужо трэці год яна працуе ў атэлье камбіната бытавога абслугоўвання. Шые хутка і добра, заказчыкі заўсёды ўдзячны ёй. Лізавета Міхайлаўна Кіцура—адна з лепшых работніц прадпрыемства, дэпутат абласнога Савета дэпутатаў працоўных, змагаецца за званне ўдарніка камуністычнай працы.

І. НОВІКАУ,
няштатны інструктар Жыткавіцкага райкома КПБ

МАЦІ-ГЕРАІНЯ

Шэсць сыноў і пяць дачок выхавалі Алена Сямёнаўна і Аляксандр Міхайлавіч Толак. Нялёгка было ім, але дапамагала Савецкая ўлада. Цяпер амаль усе дзеці, нібы тыя птушкі, разляцеліся з роднага гнязда. З бацькамі жывуць толькі меншыя—школьніца Маруся і Толя, які летась скончыў сярэднюю школу і цяпер працуе ў родным саўгасе. Аркадзь і Жэня—шафёры першага класа, Павел—трактарыст, яны працуюць у Бабруйску. У харчовай прамысловасці—дачка Аня. Самы старэйшы, Валодзя, будзе ў сваім саўгасе жылыя дамы, вытворчыя памяшканні. Клава—паштальён, Валя—бухгалтар Соня атрымала сярэднюю адукацыю, жыве ў Бабруйску. Коля—салдат.

Чулыя, ветлівыя, уважлівыя дзеці ў Алены Сямёнаўны. Заў-

сёды ўступяць дарогу ці месца старэйшым, ніколі не пакрыўдзяць меншых. Бацькоў сваіх не забываюць, часта прыязджаюць да іх, дапамагаюць. Людзі вельмі паважаюць працавітых і сумленных Аленіных дзяцей.

І тут мне прыгадаўся адзін выпадак. Доўгі час вуліца ў вёсцы Такары была такая гразкая, што ні праехаць, ні прайсці. А калі адслужылі армію Аркадзь і Жэня і пачалі працаваць шафёрамі, яны ў вольны ад працы час добраўпарадкавалі вуліцу, пазасыпалі ўсе ямы. Вядома, усе аднавяскоўцы дапамагалі ім. Але пачын зрабілі Аленіны дзеці.

Б. МУРАЎСкі
настаўнік

в. Такары,
Бабруйскі раён.

І ЎСМЕШКУ— У ДАДАТАК

Неўзабаве пасля адкрыцця магазіна, калі спадуць першыя плыні пакупнікоў, у «Дзіцячым свеце» не так мнагалюдна. Толькі ў Ірыны Скуратовіч, у самым «неспакойным» аддзеле цацак, па-ранейшаму шумна.

— Мне вось гэтага ката!—паграбуе малы.

Мама просіць: падайце гумавага ката. Малы надзьмуўся, вось-вось заплача. Ірына, прасачыўшы за позірмам хлопчыка, падае яму іншага ката—плюшавага, пушыстага. Твар хлопчыка пасвятлеў, мама таксама задаволеная. А энергічная, вясёлая прадаўшчыца цярпліва выбірае цацку наступнаму маленькаму пакупніку.

Уважліва абслугоўваюць людзей і Зінаіда Бабёр, Зінаіда Чапковіч, Стэфан Канановіч, Ірына Скуратовіч, стараюцца быць не толькі прадаўцамі, але і выхавальцамі, прывіваць добры густ юным пакупнікам. На сацыялістычнае спаборніцтва яны выклікалі калектыву кніжнага магазіна райцэнтра. Трэба сказаць, што тон у спаборніцтве задаюць прадаўцы «Дзіцячага свету».

...У магазін заходзяць і заходзяць новыя пакупнікі. Яны прыязджаюць не толькі з навакольных вёсак, але і са Слуцкага, Ляхавіцкага, Капыльскага, Нясвіжскага раёнаў. Вось і на гэты раз ля аднаго з аддзелаў нерашуча спыніўся пакупнік, штосьці шукае на паліцах. На вырочку прыходзіць камсамолка Зінаіда Чапковіч. Аказваецца, малады чалавек нядаўна стаў бацькам і хоча купіць першую абноўку для сына.

— У нас ёсць спецыяльныя камплекты для нованароджаных,—тлумачыць прадавец.—Вазьміце, не пашкадуеце потым...

Выходзіць з магазіна малады бацька, несучы з сабой пакупку. І ў дадатак—ветліваю ўсмішку прадаўца.

У. САЗАНОВІЧ

г. Клецк

Маргелёўскае педагагічнае вучылішча—адно са старэйшых у рэспубліцы. На здымку: удзельнікі вакальнага ансамбля «Дружба» на рэпетыцыі.

Фота Н. Жалудовіча (БЕЛТА).

У Ольстэры страляюць...

...**Н** А вуліцы На-
бег парк, што
ў сталіцы Паў-
ночнай Ірлан-
ды Белфасце, жыла сям'я
Хілі. Звычайная сям'я са
сваімі цяжкасцямі і клопата-
мі. А іх было нямала — як-
ніяк чацвёра дзяцей. І вось
нядаўна на сям'ю Хілі абру-
шылася адно няшчасце за
другім. Спачатку англійскія
салдаты забілі на вуліцы 14-
гадовага Дэсманды Хілі. Не
перажыў гібелі сына баць-
ка — мінулавай вясной ён па-
мер ад разрыву сэрца. А за-
тым чарга дайшла і да Мар-
гарэт Хілі. Адночы ўвечары
ў яе дом уварваліся трое не-
знаёмых. Пагражаючы рас-
правай, яны намагаліся да-
знацца, дзе знаходзіцца ста-
рэйшы сын Маргарэт, які
працуе грузчыкам. Нічога не
дабіўшыся, вылюдкі аскол-
кам бутэлькі выразалі на ру-
цэ жанчыны першыя літары
назвы тэарыстычнай аргані-
зацыі пратэстанцкіх экстрэ-
містаў — «асацыяцыі абаро-
ны Ольстэра».

...Сям'я Кары жыве ў ма-
ленькім гарадку Данагон у
графстве Цірон. Осцін Кары
быў дэпутатам паўночнаір-
ландскага парламента, які ця-
пер распушчаны. Не раз ён
крытыкаваў рэжым дыскры-
мінацыі і самавольства, які
пануе ў Ольстэры. Не раз за
гэта з ім спрабавалі распра-
віцца. І вось некалькі бан-
дытаў уварваліся глыбокай
ноччу ў яго дом. Гаспадара
не было. Бандыты схпілі
яго жонку Аніту, білі, тапта-

лі нагамі. Калі жанчына
страціла прытомнасць, на-
лётчыкі выразалі нажом на
яе грудзях літары «АОВ» —
«аб'яднанне ольстэрскіх ва-
ланцёраў», назву яшчэ адной
тэарыстычнай арганізацыі ў
Паўночнай Ірландыі.

Адзіныя выпадкі? Асобныя
эпізоды? Ізаляваныя сцэны?
Не, гэта будні цяперашняга
жыцця ў Ольстэры, які ахоп-
лен кампаніяй тэрору і гвал-
ту. Крывавыя расправы ад-
бываюцца ўсюды і штодзён-
на. І таму паведамленні дру-
ку з Ольстэра нагадваюць
ваенныя зводкі.

Сумна выглядаюць гарады
Ольстэра ў гэтыя дні. З 1969
года толькі ў Белфасце было
ўзарвана больш як тысяча
бомб. «Кварталы Лондандэ-
ры і Белфаста разбураны гэ-
так сама, як Лондан у час ма-
сіраваных бамбардзіровак
часоў другой сусветнай вай-
ны, аблупленыя фасады пус-
тых разбураных будынкаў
зрашчаны кулямі», — піша
амерыканскі часопіс «Тайм».

У гэтым англійскім В'етна-
ме, як называюць замежныя
газеты Ольстэр, загінулі з
лета 1969 года да кастрычні-
ка мінулага года 595 чалавек
і некалькі тысяч паранена,
прычым толькі за дзесяць
месяцаў 1972 года загінула
384 чалавекі. Спіс ахвяр рас-
це з дня на дзень.

Сотні змагароў без суда і
следства кінуты ў канцэнтра-
цыйныя лагеры, такія, як да-
волі вядомы Лонг Кеш. Ге-
неральны сакратар Асацыя-
цыі барацьбы за грамадзян-

скія правы ў Паўночнай Ір-
ландыі Эдвіна Сцюарт так
піша ў газеце «Морнінг
стар» пра абыходжанне з вяз-
нямі Лонг Кеша: «Іх катуюць
электрычным токам, аб іх
голыя целы тушаць цыгарэ-
ты, ім заганяюць пад пазног-
ці іголки, іх галовы сціскаюць
сталым абручом». І ўсё гэта
адбываецца ў краіне, пра-
віцелі якой выхваляюцца
сваёй «дэмакратыяй».

Але чаму ўсё-такі Ольстэр
стаў «англійскім В'етна-
мам?»

Ірландыя была першай ка-
лоніяй брытанскага імперыя-
лізму, яе народ веў доўгую
і кровапралітную барацьбу за
сваё нацыянальнае вызвален-
не. І паўстагоддзя назад, у
1921 годзе, Лондан вымуша-
ны быў адступіць, даць палі-
тычную незалежнасць боль-
шай частцы Ірландыі (цяпер
гэта — Ірландская рэспублі-
ка з насельніцтвам у 3 млн.
чалавек). Але, захоўваючы
вернасць сваёй старой палі-
тыцы «падзяляй і ўладарні-
чай», ён аб'явіў паўночна-
усходнюю частку Ірландыі —
Ольстэр — «аўтаномнай пра-
вінцыяй» Вялікабрытаніі.
Цяпер тут жыве 1,5 млн. ча-
лавек, з іх 40 працэнтаў —
католікі, а 60 працэнтаў —
пратэстанты. Пратэстанты —
гэта патомкі англійскіх кала-
нізатараў, якія аселі ў Оль-
стэры і маюць моцныя пазі-
цыі ў прамысловасці, гандлі,
землеўладанні. Яны пад-
трымліваюць цесныя сувязі з
англійскім капіталам. Пра-
тэстантамі з'яўляюцца і тыя,

хто перасяліўся ў Ольстэр з
Англіі.

Карэннае насельніцтва — у
асноўным католікі. Найбольш
бяспраўнае, прыгнечанае і
самае беднае. Яно падвярга-
ецца дыскрымінацыі пры най-
ме на працу, у жыллі і адука-
цыі — па сутнасці, ва ўсіх га-
лінах жыцця.

У Паўночнай Ірландыі бес-
працоўе заўсёды было і за-
стаецца вышэйшае ў параў-
нанні з любой іншай часткай
Вялікабрытаніі. У 1972 годзе
беспрацоўнымі былі 10,5 пра-
цэнта мужчын і 6 працэнтаў
жанчын. У каталіцкіх раёнах
гэтыя лічбы былі значна
большыя: у Страбейне — 26,9
працэнта, у Дунганоне —
19,4 працэнта, у Дэры — 18.

Вядома, такое становішча
не магло не выклікаць руху
пратэсту. Гэты рух апошнім
часам набыў асаблівы раз-
мах. Каталіцкае насельніцтва
ўхіляецца ад удзелу ў выба-
рах, выступае ў кампаніях
грамадзянскага непадпарадка-
вання і адмаўляецца ад су-
працоўніцтва, выкарыстоўвае
і іншыя формы барацьбы.

Чатыры гады назад узнікла
Асацыяцыя ў абарону грама-
дзянскіх правоў, якая паста-
віла сваёй мэтай арганізаваць
сумесную барацьбу католікаў
і пратэстантаў за дэмакра-
тычныя перамены. Гэта кан-
чаткова вывела з раўнавагі
Лондан. Тады вось і была
прыведзена ў рух велізарная
машына запалохвання і па-
даўлення. З Англіі былі ла-
спешна перакінуты рэгуляр-
ныя часці брытанскай арміі.
Цяпер у Ольстэры знаходзі-
цца 21 тысяча англійскіх сал-
дат, 9 тысяч карнікаў з «пал-
ка абароны Ольстэра», 6 ты-
сяч паліцэйскіх. На ўзбраен-
ні карнікаў — цяжкія танкі і
бронемашыны, свінцовыя і
гумавыя кулі, самалёты, ва-
даметы і газы. Ля берагоў
Ірландыі ўвесь час знахо-
дзяцца ваенныя караблі з
марской пяхотай.

Прыведзены ў дзеянне і ін-
шыя сілы. Перш за ўсё, да
крайнасці была абвострана
рэлігійная варожасць — пратэ-
стантаў нацкоўваюць на като-
лікаў і наадварот. Ударным
атрадам рэакцыі з'яўляюцца
ваенізаваныя атрады малой
чыкаў, якія налічваюць дзе-
сяткі тысяч чалавек.

Рэгулярна, з мэтай запало-
хвання, яны праводзяць
свае злавесныя марш-парады.
Члены так званай «асацыя-
цыі абароны Ольстэра» і
прафашысцкай партыі «Аван-
гард» у чорных акуларах, пля-
містых камбінезонах, у важ-
кіх салдацкіх чаравіках пад
грукат барабанаў і свіст пра-

ОЛЬСТЭР—АНГЛІЙСКІ В'ЕТНАМ

ходзяць па вуліцах гарадоў Ольстэра. Падобнае бачылі ўжо ў 30—40-х гадах, калі ў гітлераўскай Германіі лютавалі штурмавікі. Такое можна назіраць сёння і за акіянам на зборышчах расістаў-куклукскіх ланцаў. У ольстэрскай ультра ёсць і свой фюрэр—былы міністр унутраных спраў Паўночнай Ірландыі Крэйг, якога называюць адкрытым фашыстам. Вось, напрыклад, як ён павучаў сваіх падпечных на адным са зборышчаў: «У нас ёсць арганізацыя, якая ахоплівае кожны куток Ольстэра. Яе трэба выкарыстаць для таго, каб сабраць дасье на тых мужчын і жанчын, якія з'яўляюцца ворагамі Ольстэра, бо ў адзін цудоўны дзень, калі палітыкі пацерпяць правал, наша задача будзе заключацца ў тым, каб ліквідаваць ворагаў».

І яны ўжо зараз пачалі ліквідацыю «ворагаў», усіх тых, хто не жадае мірыцца з паднявольным становішчам, з эканамічнай і сацыяльнай дыскрымінацыяй, тых, хто выступае за свае элементарныя правы.

Ратуючыся ад тэрору пратэстанцкіх ультра, ад самавольства англійскіх салдат, тысячы людзей пакідаюць родныя ачагі. Многія пераходзяць граніцу ў суседнюю Ірландскую рэспубліку. Вось ужо шмат месяцаў не спыняецца гэты паток бежанцаў—жанчын, дзяцей, старых.

Міжнародная Дэмакратычная Федэрацыя Жанчын рашуча асудзіла англійскую каланіяльную палітыку ў Паўночнай Ірландыі. У тэлеграме прэм'ер-міністру Вялікабрытаніі Хіту Федэрацыя патрабавала неадкладнага вываду ўсіх англійскіх войск з Ольстэра, вызвалення палітычных зняволеных з турмаў і канцлагераў, мірнага вырашэння паўночнаірландскай праблемы. У пасланні ўдзельнікам руху за грамадзянскія правы ў Паўночнай Ірландыі Федэрацыя выказала сваю салідарнасць з жанчынамі Ольстэра.

У заяве Выканкома Камуністычнай партыі Ірландыі падкрэсліваецца, што адзіны шлях вырашэння паўночнаірландскай праблемы—гэта прадастаўленне палітычных і сацыяльных правоў католікам, неадкладны вывад англійскіх войск з акупіраваных раёнаў і прадастаўленне ірландскаму народу права самаму вырашаць свой лёс. Камуністычная партыя Ірландыі заклікае рабочы клас—як пратэстантаў, так і католікаў—аб'яднаць намаганні ў барацьбе за стварэнне сапраўды дэмакратычнай Ірландыі.

Г. НАВІЦКІ

«СЛУХАЕМ... ВАША ЖАДАННЕ?»

Знаёмыя запрасілі на наваселле. І зноў, ужо ў каторы раз, паўстала праблема: куды на гэты час уладкаваць нашу маленькую дачушку? У бюро добрых паслуг званиць не хацелася, ведала, што на маю просьбу прыслаць няню на 3—4 гадзіны пачую адказ: «Няню на такі тэрмін, на жаль, не прысылаем». Заставалася адно—звярнуцца да Васільеўны. Васільеўна, бабуля-пенсіянерка, вельмі любіць дзяцей. Усе маладыя бацькі нашага дома ведаюць гэта і, як мне здаецца, занадта часта «эксплуатуюць» яе. Вось і я іду ў суседні пад'езд, рашуча націскаю кнопку званка. Васільеўна, у моднай кашмілёнавай кофце, адмоўна круціць галавой:

— Не, мілая, не магу сёння, іду ў тэатр на «Зацюканага апостала».

Неяк няёмка весці дачку ў дарослую і прытым не вельмі знаёмую кампанію, але, што рабіць, мы апрацаем яе і бяром з сабой. У прыходжай нас сустракаюць гаспадары і натоўп дзяцей ва ўзросце ад трох да дзесяці гадоў.

— Бачыце, як тут весела!—радуецца наша маладая.—А вы хацелі пакінуць мяне дома.

Праз хвіліну, перабіваючы адзін аднаго, дзеці абмяркоўвалі апошнія кінакарціны для дарослых, якія глядзелі з бацькамі. За сталом гаварылі тосты. А позна ўвечары, калі госці пачалі збірацца дадому, высветлілася, што самыя маленькія салодка спалі ў суседнім пакоі на канапе. Мы вялі нашу паўсонную дачку дадому, ведалі, што заўтра цяжка будзе разбудзіць яе ў садзік, і адчувалі нейкую віну перад ёй.

Бадай, ці не ў кожнай маладой сям'і перад паходам у тэатр, на канцэрт або ў госці задумваюцца: што рабіць з маленькім сынам або дачушкай? Здавалася б, дапамагчы бацькам можа гарадское бюро добрых паслуг, але...

Адна з пяцідзесяці трох паслуг, якія пералічаны ў прэйскуранце бюро і камбіната бытавых паслуг,—выклік няні на дом. Але гэта хутэй за ўсё паслуга чыста сімвалічная. На горад з мільённым насельніцтвам—пяць (!) нянь. Яны на вагу золата, заказаць іх можна толькі на цэлы рабочы дзень, але паспрабуйце, закажыце! Загадчыца бюро Таццяна Пятроўна Конан скардзілася:

— Не можам знайсці людзей, якія б згадзіліся працаваць у нас нянямі, прыбіральшчыцамі.

Я слухала Таццяну Пятроўну і ўспамінала Васільеўну з нашага дома. Вось ідэальная няня—добрая і ўважлівая, на якую бацькі змогуць спакойна пакідаць сваіх дзяцей. Яна і казку раскажа, і кніжку пачытае. Я бачу, як цягнецца да яе малышня. Яна і так выконвае функцыі няні—па ўласнай ініцыятыве і па ініцыятыве бацькоў. Удзячныя таты і мамы прыносяць старой кветкі, цукеркі, якія яна тут жа раздае дзецям. Грошай ёй ніхто не прапануе, бо ведаюць: Васільеўна пакрыўдзіцца. А такі прыработак быў бы нялішнім да яе невялікай пенсіі. Але адна справа, калі яна займалася б з малымі як афіцыйны работнік бюро і атрымлівала зарплату. Іншая справа, калі бабуля-пенсіянерка застаецца з

дзецьмі проста як суседка. Тут пра грошы ніякай размовы быць не можа.

Сама Васільеўна не ведае, што ёсць такое бюро і камбінат, не ведае ўмоў працы ў іх. Гэтаксама, як не ведаюць дзесяткі пенсіянерак з усіх куткоў нашага вялікага горада. А пенсіянеркі—народ немабільны, маларухомы, і не яны павінны шукаць бюро, а работнікі бюро—іх.

Мінскае бюро добрых паслуг уваходзіць у гарадскі камбінат бытавых паслуг як своеасаблівае падраздзяленне. Апрача таго, камбінат аб'ядноўвае палацёрны, пераплётны, мастацкі, шклянны, драпіровачны цэхі, службы пракату і інфармацыі. Мэта ў іх адна: хутка, якасна абслужыць заказчыкаў. Але па розных прычынах гэта не заўсёды ўдаецца, і добрая паслуга ператвараецца ў сваю процілегласць. Немагчыма выклікаць не толькі няню, але і заказаць прыбіральшчыцу. У бюро ўсяго дзве прыбіральшчыцы, і яны дапамагаюць толькі ў экстранных выпадках: старым, цяжкаворым, інвалідам. Уручэнне падарункаў, дастаўка на дом білетаў у кіно або тэатр таксама толькі лічацца ў прэйскуранце.

Гаворачы словамі работнікаў бюро, гэтыя паслугі не карыстаюцца папулярнасцю ў мінчан.

А калі паслуга становіцца папулярнай і на яе з'яўляецца попыт? Пэўна, тады, калі аднаму, дзесяці, ста чалавекам яна была аказана своечасова і якасна. Я, бадай, больш не звярнуся ў бюро, каб заказаць няню або прыбіральшчыцу, бо ведаю, што адмовяць. Не папрашу аддрукаваць рукапіс на беларускай мове, таму што майму знаёмаму не змаглі гэтага зрабіць. Ён, адпаведна, раскажаў аб гэтым сваім сябру, даючы рабоце бюро адмоўную ацэнку. Адбываецца своеасаблівая ланцугавая рэакцыя: калі двум чалавекам адмовілі ў якой-небудзь паслуге, пра гэта будуць ведаць ужо дваццаць чалавек. І наадварот. Памятаецца, аднойчы перад Новым годам мы ў бюро запрасілі да дачкі Дзеда Мароза. Заказ наш быў выкананы вельмі дакладна, і ўжо ў мінулым годзе да паслуг бюро звярнуліся ўсе знаёмыя, у якіх ёсць маленькія дзеці. Агітацыя справамі—найлепшая агітацыя!

У тым, што некаторыя паслугі не папулярныя і не прыжываюцца, віна не толькі работнікаў бюро і камбіната. Ёсць пытанні і праблемы ў рабоце і бюро і іншых цэхаў камбіната бытавых паслуг, якія трэба вырашаць на ўзроўні раду міністэрстваў рэспублікі.

У бюро добрых паслуг, напрыклад, звяртаюцца з просьбамі: уручыць імянінніку, юбіляру, маладажонам букет кветак, каробку цукерак або бутэльку шампанскага (набор падарункаў вельмі абмежаваны). Атрымаўшы такі заказ і грошы (бюро сваіх грошай на гэтыя выдаткі не мае), работнік бюро ідзе ў магазін кветак або ў гасцраном і адстойвае там чаргу. Гэтак жа, як і ўсе пакупнікі. Тая ж гісторыя і з білетамі ў тэатр, кіно, на самалёт або поезд. Колькі заказаў за дзень пры такой арганізацыі працы можна выканаць? Вельмі мала. Па-

ШТУШКІ ЦЁТУХНЫ РУЦЫ

Л. БРАНДАБОУСКАЯ

Пасярод сцэны — велізарная бочка. У гэтых у Малдавіі віно трымаюць — шмат віна. Зручна ўсеўшыся на версе бочкі, старая Руца камандуе вяселлем. Па ўсім відаць, што даўно сядзіць тут цётхна Руца ў няўменнай сваёй чорнай сукенцы і тоўстых шарсцяных шкарпэтках — яна ж не гуляць прыйшла на вяселле. Тут не раз спатрэбіцца яе знаходлівасць, яе мудрая парада. Усе спяшаюцца, мітусяцца — адна яна не паддаецца ні мітусні, ні ўсеагульнаму ажыўленню. Толькі лёгкая іранічная ўсмішка краіне сухія вусны Руцы, калі яна паставіць на месцы «тых Кажакару, якія думаюць, што свет толькі для іх створаны».

Не павышаючы голасу, ціха, але ўладарна дырыжыруе яна сельскім вяселлем. Не, не формай яго, не абрадам — тут справа і без яе абыдзецца: хіба мала людзей дасведчаных. Сутнасцю яго, сэнсам вяселля распараджаецца старая Руца.

Выдае замуж удава Арціна меншую сваю дачку, Докіцу. Усё адмаўляла ўдава жаніхам, усё спадзявалася: раптам вернецца бацька Докіцы, які знік без вестак у вайну, дык няхай хоць на вяселлі меншанькай пагуляе. Вось і заседзелася ў

дзеўках Докіца, а зараз ідзе за дурнаватага Кажакару, без асаблівай радасці ідзе...

Таму і цётхна Руца ўстрэла: хаця каб не прынізілі фанабэрыстыя Кажакару дзяўчыну, каб самае галоўнае, славітае «Развітанне» сыграў скрыпач на ўдзівітым двары — і госці б запамнілі надоўга сапраўдную прыгажосць і паззію вяселля...

Сцэна гэтая аказалася ў спектаклі Рускага тэатра імя Горкага самай важнай, хоць нямала ў ім і іншых — значных, сімвалічных.

Малдаванін Іон Друцэ, ствараючы п'есу «Штушкі нашай маладосці», хацеў расказаць пра многае: пра характэрнае роднага краю — і характэрнае душэўнае, пра нязбыўную сілу жыцця — і пра яго бессмяротнасць, пра горыч, боль — і іх пераадоленне. І пра ўладу прыгажосці над чалавекам — нават той прыгажосці, якой ён, чалавек, часам і не заўважае, але без якой робіцца бедным і сляпым... Гэтая вельмі малдаўская п'еса, што ўсімі карэннямі выходзіць з малдаўскай глебы, аказалася надзвычай блізкая і рускаму, і грузінскаму, і беларускаму, і ўкраінскаму глядачу. І народнай артыстцы Беларускай ССР Ганне Абуховіч, якая сыграла ў спектаклі па гэтай п'есе галоў-

ную ролю. Ужо сёння можна сказаць — адну са сваіх лепшых ролей.

Колькі гадоў чакае актрыса сваёй ролі?

Сваёй, той адзінай неабходнай ёй ролі, дзе яна ў поўную меру сваіх здольнасцей можа выказаць прадуманае, перажытае. Калі яна, актрыса, адышоўшы ад таго, што іграла раней, што ўжо стала лёгка і звыклым, пойдзе па нязведанаму шляху. Калі сустрэнецца з вобразам, у які можна паглыбіцца бясконца, якому не шкада падараваць сваё.

Колькі ж чакае яна такой ролі?

Іншы раз — вельмі доўга. Чакае — гэта, вядома, не азначае, што зусім не іграе. Іграе, вечарамі ходзіць на спектаклі, раніцай — на рэпетыцыі. Але ўвесь гэты час чакае.

Колькі гадоў чакала Ганна Браніславаўна Абуховіч цётхну Руцу? Доўга. Да крыўднага доўга.

Але сёння забыліся крыўды. Сёння яна і пакараецца пазычанаму патоку ролі, і свабодна кіруе ім, зведаўшы глыбіню характару Руцы, насычаючы яго сваім роздумам, саграючы сваім цяплом.

Суровая жанчына нягнуткімі

пальцамі спрытна перабірае фасоллю. Нібы ўся захоплена гэтай няхітрай працай — адкінуць каменчык, адмесці парашынку. Без мітусні, але спорна, хутка працуе. Дзіва што: за доўгае жыццё тысячы разоў перабрала мяшкі, горы фасолі. Нічога такога не адбываецца, старая сялянка перабірае фасоллю, звыкла снуюць вузлаватыя пальцы, не замінае ёй гэтая праца ні думаць, ні ціха гутарыць з субяседнікам. Толькі на момант збіваецца з рытму, калі за жывое закрэпе пытанне. Але такое кароткае імгненне, што можаш не заўважыць, было гэта ці не было... Але чаго сапраўды не заўважыш — дык гэта ў які момант Руца становіцца табе цікавай, калі яе з'едлівыя заўвагі прымушаюць цябе ісці следом за яе думкай, спрачацца, абуралася — і зрэшты падпарадкавацца яе на першы погляд дзіўнай логіцы. Голас яе аднатонна спакойны, а ўся сіла — у паўзах. Нерытмічных, нечаканых, але шматзначных.

Шмат гадоў Руца ў сварцы з пляменнікамі — адзінымі роднымі ёй людзьмі. У цяжкія гады выратавала яна іх, дарагой цаной выратавала. А цяпер з імі, дарослымі, не мірыцца. Чаму зараз успомніла старыя

слуга становіцца нявыгаднай і малаэфектыўнай.

Камбінату бытавых паслуг проста неабходна мець у горадзе некалькі магазінаў, дзе прадстаўнікам яго адпускаяць б тавары без чаргі, дзе яны маглі б атрымаць копію чэка на пакупкі. Пэўны рэзерв білетаў павінен быць для іх ва ўсіх касах горада. Можна — і гэта было б выгадна для камбіната, які знаходзіцца на гаспадарчым разліку, — мець сваю падсобную гаспадарку. Напрыклад, невялікія цяпліцы для вырошчвання кветак, майстэрню для вырабу сувеніраў. Можна было б арганізаваць гурткі вязання, кройкі і шыцця, гурток па вывучэнню стэнаграфіі. Такія гурткі існуюць пры вядомых фірмах добрых паслуг у Кіеве і Ленінградзе. Але ўся справа ўпіраецца ў памяшканне: у тых умовах, у якіх знаходзіцца зараз і бюро і цэхі, вельмі цяжка і амаль што немагчыма праяўляць ініцыятыву, імкнуцца аказаць людзям новыя паслугі.

Поле дзейнасці бюро абмежаванае. Мала хто з жыхароў горада можа карыстацца яго паслугамі. Заказы на тую ці іншую паслугу прымаюцца або па тэлефоне або ў заказчыка асабіста. Жыхары

аддаленых мікрараёнаў наўрад ці паедуць праз увесь горад у бюро, ды і тэлефон ёсць не ў кожнага. Дыспетчарскіх пунктаў па гораду, дзе можна было б аформіць заказ, камбінат не мае. А самі яго работнікі ідуць да сваіх заказчыкаў неахвотна.

З дзяцінства застаўся ў мяне ўспамін аб майстрах-вандроўніках. Яны пераносілі свой вастрільны станок з двара ў двор і гучна крычалі: «Каму навастрыць нажы, нажніцы, канькі!» І праз хвіліну жанчыны неслі з дому ўсё, што трэба было падвастрыць. А мы, дзеці, нібы зачараваныя, глядзелі, як адскокваюць ад каменя іскры.

Даўно ўжо не ходзіць па дварах вастрільшчыкі, а замены ім так і не знайшлося. Перасталі хадзіць па кватэрах швачкі, якія цыравалі бялізну, прыводзілі ў парадак гардэроб. Дарэчы, такія надомныя швачкі карысталіся папулярнасцю, і часам гаспадыні спрачаліся, да каго раней пойдзе майстрыха. Здавалася б, якое неабмежаванае поле дзейнасці для супрацоўнікаў камбіната!

...Толькі-толькі пачалі засяляць дом. На другі ці трэці дзень да нас пастукаўся

незнаёмы мужчына з чамаданчыкам у руках:

— Вам не трэба абабіць дзверы?

Ён прапанаваў яшчэ падвесіць карнізы, пракруціць дзіркі ў сцяне, змайстраваць у кухні столік...

— І вы ўсё можаце? — з цікаўнасцю пыталі навастрільшчыкі.

— Усё!

— Вы з арганізацыі або так, па ўласнай ініцыятыве?

Ён прапаноўваў свае паслугі па ўласнай ініцыятыве.

— Дом новы, без нас навастрільшчыкі не абысціся, — тлумачыў ён.

І сапраўды. Гэты чалавек быў на той час самым патрэбным і неабходным. Яго запрашалі ў кватэры, яму даручалі самую разнастайную работу. Ён працаваў сумленна. Задавалены навастрільшчыкі савалялі яму ў руку траячкі і пяцёркі. Ніхто з іх і не разлічваў, што на дапамогу можа прыйсці бюро бытавых паслуг. Кожны больш спадзяваўся на самога сябе ды на дзядзьку з чамаданчыкам.

У камбінате толькі адна комплексная брыгада «Навастрільшчыкі». Адна на ўвесь горад!

— Гэта звязана з транспартам, у нас

Народная артыстка БССР
Г. Б. Абуховіч—цётка Руца
з п'есы І. Друцэ «Птушкі нашай
малодасці».

Фота У. Крука.

крыўды? «Тады з вас узяць не было чаго... Цяпер вы пры ўладзе, народ ад рання да вечара глядзіць вам у рот... І цяпер я магу выцягнуць на божы свет старыя рахункі!»

А рахункі гэтыя няпростыя. Сяло завецца Валя Какарылар — Даліна буслаў, а бусла ніводнага няма, паляцелі адгэтуль, пакінулі лагчыну. А «...разам з бусламі мы адляталі кож-

ную восень за край свету... і кожнай вясной вярталіся з той неймавернай далечыні. Без гэтага адлёту і прылёту мы развучымся любіць сваю зямлю, развучымся любіць адзін аднаго», — горка заключае Руца.

Не, яна зусім не ўпартая захавальніца старога ўкладу, якая чапляецца за мінулае, ненавідзіць будучыню. Пацяплелымі вачыма глядзіць яна на маладых, прыгожых, таленавітых. Расказвае юнаму скрыпачу легенду пра славу тага музыканта Габулікі — а можа стварае легенду васьці цяпер, у гэты момант — бо паверыла ў талент хлопчыка. А талент, як і прыгажосць, як і зямлю, і любоў — трэба свята берагчы. Руца ў гэта верыць, як у прылёт буслаў. Яна — захавальніца прыгажосці, і ў гэтым сэнс існавання ў спектаклі Ганны Абуховіч.

Вось Руца раскідае карты, гадаючы ўдаве на мужа, які прапаў без вестак. Адчуваючы, што нельга Арціне жыць без надзеі, што сэнс яе жыцця існавання — надзея, — важка кідае: «Прыедзе!» Тры разы, як заклінаннем, пачне яна сваё гаданне гэтым «Прыедзе!». Няма ў гэтым хлусні, а ёсць яе, Руцы, мудрая праўда.

Неліслівая і непрыхарошаная яе мова. Калі трэба, назаве ўсё сваім імем старая сялянка, аблае, каго палічыць патрэбным, скеміць, што да чаго, як дапамагчы маладзіцы і чым раздражніць апетыт вясельных гасцей. А ў вачах заскачучы чэрці, і можна ўявіць, што за бой-баба была гэтая Руца ў маладосці і як шмат малаціла яе жыццё, па-

куль не стала яна замкнутая і суровая. Але тое самае жыццё навучыла яе не толькі варыць лекавыя настойкі і здабываць непачатую ваду — у гэтай вадзе бачыць Руца крыніцу сілы, радасці, блізкасці да роднай зямлі... У свае доўгія вечары ля адзінокага ачага навучылася старая Руца цаніць жыццё і ўсё жывое і ўмее сказаць пра гэта проста і ўзвышана.

Актрысе трэба мець беспамылковае пачуццё такту, каб правесці ролю, не закрануўшы рыфаў, дакладна адчуць стыль п'есы, яе пазію, філасофію, насычанасць жыццёвымі рэаліямі. Ганна Абуховіч здолела ўсё гэтыя якасці гарманічна спалучыць у высокатэатральным і жыццёва верагодным вобразе. Напэўна, нават ёй, вопытнай актрысе, нялёгка было авалодаць роляй.

Але хто сказаў, што шчасце лёгкае?

Трыццаць пяць гадоў на сцэне Рускага тэатра — вопыт немалы. Акцёрскаму лёсу Ганны Браніславаўны Абуховіч многія зайздросцяць. Яна іграла лепшыя ролі рускай, замежнай, класічнай і савецкай драматургіі. Шэкспір і Чэхаў, Горкі і Астроўскі, Лаўрэнцэў, Пагодзін, Талстой, Лопе-дэ-Вега... Ларыса і Агудалава ў «Беспасажніцы», Сонька ў «Арыстакратах», Віёла ў «Дванаццатай ночы», Ганерылья ў «Каралі Ліры», Васа Жалызнова, Маша ў «Трох сёстрах», Надзея Манахава ў «Варварах», гаспадыня Ніскавуоры ў «Каменным гняздзе». Гэты спіс нават прыблізна не вычэрпвае ўсіх ролей Абуховіч. Але затое

ён напамінае тым, хто ведае актрысу, аб вялікай працаздольнасці, актёрскай сумленнасці, аб таленце і працы, што-дзённай, штогадзіннай.

Апрача гэтых ролей, было мноства іншых, бывалі і такія (трапляюцца і зараз), калі хоць год шукай — не знайсці ў п'есе і характары нічога, што б узбудзіла актёрскую фантазію, сведчыла пра асобу незвычайную, асабліваю. Тады актрыса шчодро насычае вобраз сваімі — прыдуманымі, бачанымі, знойдзенымі дэталямі, ажыўляе яго, як можа, надзяляе нейкай пэўнай адметнай рысай.

Глядзіш на такое адзінаборства актрысы з ролю — і захапляешся і смуткуеш...

Але вось настае шчаслівы дзень — у руках сшытак з ролю.

І тады прыходзяць на сцэну жанчыны Ганны Абуховіч — моцныя, цэльныя, захопленыя — праведнай або няправеднай — але страсцю. Непадобныя ні на якіх іншых. Яе жанчыны.

...З эпічнай веліччу развіталася Руца з паміраючым. Напала крынічнай вадой, сказала добрае слова. А потым праводзіла яго галашэннямі, старажытнімі, як сама зямля. І заплакала — ужо без галашэння, зломлена вялікім горам.

Мы ўбачылі яе светлы твар і заблішчэўшыя ад слёз вочы. Бо пачула Руца голас народжанага жыцця — і зноў у душы яе з'явілася надзея, што вернуцца ў Даліну буслаў птушкі нашай маладосці.

вельмі мала машын, — растлумачыў намеснік дырэктара камбіната Георгій Іванавіч Юшкевіч.

Але, напэўна, справа не толькі ў транспарце. І адна машына магла б развезці некалькі брыгад. Здолелі ж супрацоўнікі камбіната добра арганізаваць такія паслугі, як абабіўка дзвярэй і ўстаўленне дзвярнага ўзорыстага шкла. Гэтыя работы выконваюцца вельмі акуратна, і ў выніку — на іх мноства заказаў.

У мінулым годзе агульны план для камбіната бытавых паслуг складаў 1 мільён 454 тысячы рублёў. У плане гэтым прысутнічала яшчэ адна лічба — 680 тысяч рублёў. Яна і была фактычным паказчыкам таго, на якую суму камбінат непасрэдна аказаў паслуг мінчанам. Астатні план, як правіла, выконваецца за кошт прадпрыемстваў і ўстаноў. Аказваць паслугі прадпрыемствам значна лягчэй і выгадней, чым насельніцтву. Нацерці падлогу ў вялікім пакоі ўстановы каштуе столькі сама, колькі ў дзвюх-трох кватэрах. А рабіць гэта прасцей: не трэба цягаць механізмы з кватэры ў кватэру.

— Калі абмежавацца паслугамі насель-

ніцтву, мы не здолеем выканаць план, — гаворыць Г. І. Юшкевіч.

Магчыма, ён мае рацыю. Але ж асноўнае прызначэнне камбіната — аказваць паслугі жыхарам горада.

Дрэнна абстаяць справы і з так званай малой механізацыяй. Ні ў бюро, ні ў цэхах камбіната няма прыстасаванняў для мыцця вокнаў, прыбірання кватэр, адсутнічаюць механізмы для пагрузкі і разгрузкі матэрыялаў, для наразання паперы і г. д.

Па сваіх паказчыках камбінат прыроўніваецца да сельскага. Адсюль — нізкія тарыфныя стаўкі па ўсіх відах паслуг. Не мае камбінат і свайго інтэрната. Магчыма, калі б было жыллё, значна лягчэй вырашалася б пытанне з нянямі, прыбіральшчыцамі.

— Мы думаем зрабіць так, як у кіеўскім «Світанку», — гаворыць Георгій Іванавіч. — Там фірма мае свой інтэрнат, і туды селяць студэнтаў, што займаюцца на вячэрніх аддзяленнях інстытутаў. Удзень яны працуюць у фірме, а ўвечары — вучацца.

Гэта ўсё — планы на будучае. А па-

куль што жыхары горада блытаюць камбінат бытавых паслуг з камбінатамі бытавога абслугоўвання і часта прыносяць туды ў рамонт чаравікі, сапсаваныя электрапрыборы.

— Хутка гэтая блытаніна скончыцца, — супаківаюць работнікі камбіната. — Мы будзем перайменаваны ў «Фірма добрых паслуг».

І тут жа дадаюць: «Але да адкрыцця фірмы мы яшчэ не гатовы», і пералічваюць прычыны, названыя ў гэтым артыкуле.

Зразумела, ні камбінат бытавых паслуг, ні будучая фірма з яе аб'ёмам работ не змогуць супернічаць з такімі вялікімі аб'яднаннямі быту, як лазне-прачныя камбінаты, хімчысткі, цырульні або рамонтныя майстэрні, прыбыткі якіх вызначаюцца лічбамі з многімі нулямі. Тым не менш, без фірмы мінчанам ніяк не абысціся. Вельмі хочацца, каб дыспетчар будучай фірмы, зняўшы трубку, мог са спакойным сумленнем сказаць кожнаму: «Слухаем... Ваша жаданне?»

С. КУЛІНКОВІЧ

Юная фігурыстка.
Фотаэцюд У. Лупейкі
(БЕЛТА).

ЯКАЯ ПАСТАВА Ў ВАШАГА ДЗІЦЯЦІ?

На прыём да мяне прывеслі маленькую Таню. У яе пачалося скрыўленне пазваночніка. Чаму? Аказваецца, маці з першых дзён жыцця клала дзяўчынку на адзін бок, насіла заўсёды на адной руцэ, на прагулцы вадзіла толькі за правую руку. Мала таго—у Тані быў яшчэ і рахіт. А цяпер яе трэба доўга і настойліва лячыць, каб выправіць становішча.

Тым часам дзверы адчыняе

мама з дзяўчынкай-падлеткам. Мама ўсхвалявана:

— Доктар, я заўважыла, што дачка ходзіць нейк дзіўна, выцягнуўшы шыю. Грудная клетка запала, спіна сутулая, быццам круглая, плечы звисаюць, адно плячо вышэй за другое. Не ведаю, у чым прычына, чаму так парушылася пастава?

Дык што ж такое пастава? Гэта прывычная поза чалавека, калі ён ідзе, стаіць ці сядзіць. Правільнай паставай лічыцца такая, калі чалавек прама трымае галаву і корпус, не сутуліцца, плечы адводзіць крыху назад. Стройнасць заўсёды стварае ўражанне бадзёрасці, здароўя, гарманічнага развіцця чалавека.

Правільная, прыгожая пастава не даецца ад нараджэння. Яе трэба развіваць з дзіцячых гадоў у сям'і, у дзіцячай установе, у школе. Яна фарміруецца ў працэсе росту, развіцця.

Мышцы дзіцяці недастаткова развітыя, слабыя. Малое нярэдка горбіць плечы, выбірае «зручную» для сябе позу. А косці яго вельмі падатлівыя. І вось, калі дзіця няправільна сядзіць або ходзіць, у мышцах і шкілёце адбываюцца змены, парушаецца пастава, скрыўляецца пазваночнік. Парушэнні могуць замацавацца на ўсё жыццё. Пры гэтым нярэдка сціскаюцца ўнутраныя органы—ускладняецца работа сэрца, лёгкіх, страўніка, зніжаецца абмен рэчываў. Парушаецца кровазварот, і мышцы цела, клеткі мозгу не атрымліваюць дастатковага жыўлення. Дзіця робіцца вялае, у яго часта баліць галава, апетыт дрэнны. Колькі непрыемнасцей чакае яго ў будучым! Колькі гора бацькам!

Для правільнага фарміравання пазваночніка ўжо з паўтарадвух месяцаў, калі дзіця пачне трымаць галоўку, неабходна класці яго на живот. Маленькае дзіця не рэкамендуецца насіць

доўга на руках, асабліва на адной руцэ. Усякая маці з нецярплівасцю чакае, калі яе сын ці дачка здолее самастойна сесці або зрабіць першы крок. Але ніколі не садзіце, не стаўце на ножкі раней часу, нават калі па ўзросту пара ўжо яму сядзець ці хадзіць. Калі вучыце хадзіць, не трэба вадзіць дзіця за ручку, карыстаючыся спецыяльным павадком. Інакш можа скрывіцца пазваночнік. Гэта асабліва небяспечна, калі ў дзіцяці рахіт, як было і ў маленькай Тані. Косці, пазбаўленыя солей кальцыю, хутка скрыўляюцца, і можа ўтварыцца рахітычны горб.

Пастаянна вучыце малое правільна і прыгожа хадзіць, стаўце, сядзець. Прывучайце да правільных рабочых поз, гэта спатрэбіцца яму ў школе.

Вялікае значэнне мае мэбля, яна павінна адпавядаць росту дзіцяці. Сядзячы за нізкім сталом, яно нахіляе тулава, выгінаючы грудзі. Калі стол высокі, то адно плячо дзіцяці падймаецца вышэй за другое, пазваночнік адхіляецца ў процілеглы бок. Таму не дазваляйце малому хіліцца за сталом убок, абпірацца на яго грудзмі. Ногі павінны быць сагнуты пад прамым вуглом і пастаўлены на падлогу ўсёй ступнёй. Калі ногі не дастаюць да падлогі, падстаўце пад іх зэдлічак. Прывучайце дзіця сядзець прама, злёгку схіліўшы галаву наперад. Адлегласць ад вачэй да стала—не менш 30 сантыметраў. Святло павінна падаць злева.

Калі дзіця дрэнна бачыць, абавязкова пакажыце яго ўрачу. Трэба падабраць акуляр, інакш яно будзе нізка нахіляцца да сшытка, а гэта парушае паставу і яшчэ больш пагоршвае зрок.

Школьніку лепей насіць не партфель, а ранец, які шчыльна прыціскае лапаткі да спіны.

Груз раўнамерна цісне на плечы, дыханне не ускладняецца. Толькі вучні старэйшых класаў могуць карыстацца партфелямі і папкамі, але насіць іх трэба пачаргова то ў правай, то ў левай руцэ.

Прасачыце, як спіць ваша дзіця. Трэба, каб яно ляжало на спіне або жываце. Шкодны спаць заўсёды на адным баку, скруціўшыся абаранкам. Пасцель павінна быць роўная, не лішне мяккая, падушка—невялікая і шчыльная. Калі дзіця спіць на раскладушцы, пакладзіце на яе цвёрдую аснову—шырокую дошку або ліст фанеры.

Адзенне і абутак павінны быць свабоднымі, не сціскаць рухаў і адпавядаць пары года. Падшва—жорсткая, вышыня абцаса 1—3 сантыметры. Тапачкі, кеды, зручныя для заняткаў фізкультурай, нельга насіць штодня.

Ну і, вядома, неабходна, каб быў дакладны рэжым дня, правільнае чаргаванне працы і адпачынку, яды і сну. Дастаткова па часу сон, ранішняе зарадка, водныя працэдур, абавязковыя «фізкультмінуткі» па 7—10 мінут у час прыгатавання ўрокаў. Роля спорту проста неацэнная. Асабліва карысныя канькі, лыжы, плаванне, баскетбол, валейбол, мастацкая гімнастыка.

Памятайце: пра здароўе сына, дачкі трэба клапаціцца з дзяцінства. Дзіцячы арганізм па сваёй гімнастыцы, пластычнасці нагадвае маладое дрэўца. Калі яго не даглядаць, не развіваць, можа наступіць дэфармацыя, захворванне. І тады не заўсёды дапаможа нават самы найлепшы ўрач.

Г. ВЯРЭНІЧ,
кандыдат медыцынскіх навук,
старшы навуковы супрацоўнік навукова-даследчага Інстытута аховы мацярынства і дзяцінства

Мал. К. Ціхановіча.

ДР-ДР!...

Вісарыён ГАРБУК

Валерык стаяў на сцэжцы за домам, трымаўся за руль уяўнага матацыкла і, настойліва націскаючы на педаль, паўтараў гукі матора, што ніяк не заводзіцца:

— Др-р-р!.. Др-др!.. Др!..

Зусім незнаёмая цётка з рукзаком на плячы раптам прыпынілася ля Валерыка і таксама паўтараў гэтыя гукі, але ў адваротным парадку:

— Др!.. Др-др!.. Др-р-р!..

— Не вучыце мяне!—пакрыўдзіўся хлопчык.

— А я не вучу,—спагадліва сказала цётка.— Я сама паехала.

І пайшла, нібы паехала на матацыкле, прыгаварваючы:

— Др-др!.. Др-р-р!..

І ўжо зусім спакойна:

— Тах-тах. Тах-тах. Тах-тах...

Валерык разгубіўся. Хоць бы яшчэ разок зірнуць на дзіўную цётку!

Ён кінуўся ўслед, забег наперад, з цікаўнасцю зазірнуў ёй у вочы, але загаварыць не адважыўся.

— А якая марка ў твайго матацыкла?—сама запытала цётка.

— «Урал»,—адразу адказаў Валерык.

— О, гэта выносливая машына! І даўно ездзіш?

— Нядаўна. Я сам яго купіў.

— А каго ты ў калясцы возіш?

— Тату і маму на работу, а сястрычку ў дзіцячы сад. З матарам цяжкавата. Не заўсёды заводзіцца.

— Гэта не бяда,—запэўніла цётка.—Новы, не адрэгуляваўся яшчэ як след. Навучышся, я табе свой буду аддаваць у рамонт. А то ездзіць умею, а наладзіць не магу.

— Добра,—радасна згадзіўся хлопчык.

— А пакуль што—бывай! Табе, мусіць, пара на працу. І я спяшаюся. Усяго найлепшага! Тах-тах, тах-тах, тах-тах!..

Цётка сапраўды заспяшалася і толькі на павароце сцэжкі азірнулася і на развітанне падняла руку.

Валерык у адказ ускінуў угору абедзве рукі, і яму здалася, што гэтая такая дзіўная і цудоўная цётка паехала на толькі што адрамантаваным яго рукамі матацыкле.

Мама, пачытай!

Пятро КРУК

Я САМ!

- Давай, Лёнічак, абую.
- Я сам!
- Давай майку адпрасую.
- Я сам!
- Давай мячык твой памую.
- Я сам!
- Давай гузічак прышыю.
- Я сам!
- І так радасна матулі.
- Яна к сэрцу сына туліць.

ЧАРАДЗЕЙ

Е. РОСЛЕР

Гумарэска

Насупраць яе супыніўся малады чалавек.
— Вас завуць Сузан! — сказаў ён.
— Прабачце...
— Вас завуць Сузан. Так ці не?
— Так. Але я не ведаю вас.
Малады чалавек паглядзеў ёй проста ў вочы.
— Я вас таксама не ведаю. Вы бачыце мяне ўпершыню.
Аднак я ведаю, што вас завуць Сузан, — сказаў ён.
— Але ж як гэта...
— Я ведаю нават больш, — працягваў малады чалавек. — Я ведаю, што вы замужам, што ў вас кватэра, гараж, што мужа вашага завуць Бруна і што ў вас няма дзяцей. Правільна?
— Усё так.
— Учора вы мылі бялізну і павесілі яе сушыцца ў двары.
— Ах, вы жывеце па суседству!
Малады чалавек выняў бумажнік.
— Не. Я яшчэ ніколі не быў у гэтым горадзе. Толькі сёння раніцай я прыляцеў з Бухарэста. Вось мой пашпарт з пагранічнай пячаткай. Вось білет. Чатыры гадзіны таму назад я быў яшчэ за граніцай.
— Але ж адкуль вы ўсё ведаеце?
— Гэта мая таямніца! — працягваў малады чалавек. — Я ведаю яшчэ больш. Ваш муж працуе разам з нейкім панам Флемінгам. Пан Флемінг жанаты, яго жонка бландзінка, нядаўна яна купіла новы капялюш, але ён ёй зусім не да твару.
— Вы, напэўна, ведаеце фрау Флемінг?
— Не, фрау Флемінг я яшчэ не бачыў. Аднак вернемся да вас. Замуж вы выйшлі восем гадоў назад. У вас ёсць сястра. Ваша сястра хоча выйсці замуж за аднаго маладога чалавека, але пра яго яна не ведае нічога канкрэтнага. Ваша маці прыслала вам тры дні таму назад пісьмо. Яна піша, што праз тыдзень прыедзе да вас у госці. Праўда ці не?
— Пан, гэта мяжуе з чарадзеяствам!
— А я і ёсць чарадзея, — малады чалавек засмяяўся. — Калі вы хочаце, я і вас навучу чарадзеяству.
— І я буду ўсё ведаць пра жыццё незнаёмых людзей?
— Канечне.
— Але ж як?
Малады чалавек ціха сказаў:
— Таксама, як і я. У трамваі. Дзесяць хвілін таму назад я стаяў за вамі ў трамваі і чуў, што вы расказвалі сваёй сяброўцы.
З нямецкай мовы пераклаў Уладзіслаў СТРУМІЛА

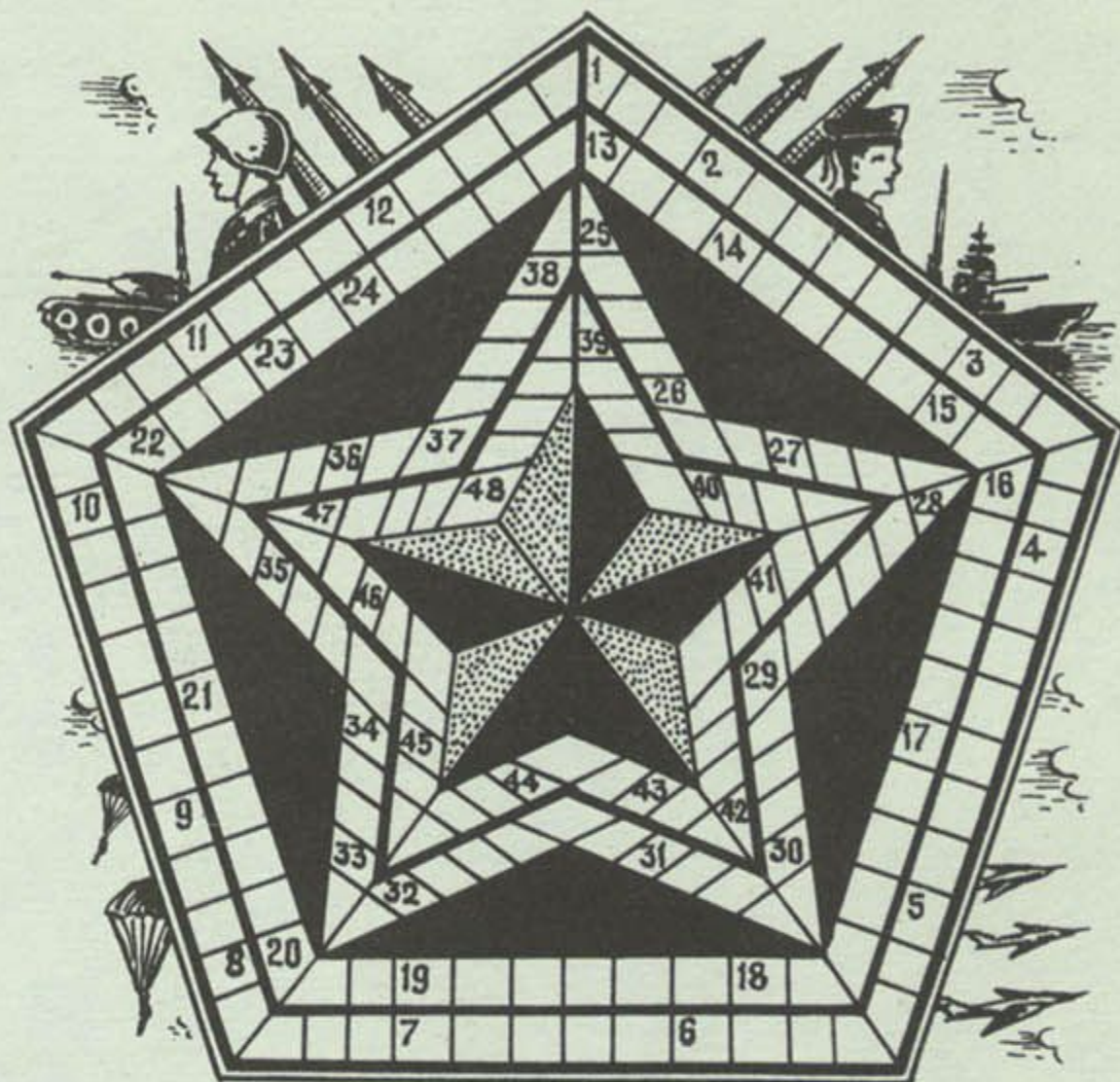
Мал. А. Чуркіна

На першай старонцы вокладкі.
— Радавы Віталій Федасееў з'явіўся ў ваша распараджэнне!
— З прыездом, сыноч!

Фота У. Вяхоткі.

На чацвёртай старонцы вокладкі.
Юныя жыхары Наваполацка.
Фота А. Станавова.

ЧАЙНВОРД «НА ВАРЦЕ РАДЗІМЫ»

1. Воінскае званне. 2. Айчына. 3. Легендарны рускі крэйсер. 4. Атрад войск, які ідзе наперадзе галоўных сіл. 5. Беларускі генерал, Герой Савецкага Саюза. 6. Гарматная або кулямётная прыслуга. 7. Буйное воінскае злучэнне. 8. Сімвал вайскавай часці. 9. Лётчык-беларус, Герой Савецкага Саюза. 10. Радыйтэхнічнае прыстасаванне. 11. Памяшканне для стаянкі і рамонту самалётаў. 12. Від сувязі. 13. Магутная баявая машына. 14. Халодная зброя. 15. Повар на караблі. 16. Памяшканне для каманды на караблі. 17. Кавалерыйскае войска. 18. Ваенна-паветраныя сілы краіны. 19. Савецкі ваенны дзеяч. 20. Від узбраення. 21. Асоба каманднага саставу арміі і флоту. 22. Пранікненне конных або механізаваных сіл углыб варожай тэрыторыі. 23. Доўгачасовае абарончае збудаванне. 24. Від паветранага бою. 25. Радыйлакацыйная ўстаноўка. 26. Воінскае падраздзяленне. 27. Імклівы напад на ворага. 28. Мужнасць, смеласць. 29. Баявая партызанская група. 30. Назва буйных манёўраў Савецкай Арміі. 31. Вышэйшае званне ў Ваенна-Марскім Флоте. 32. Герой грамадзянскай вайны на Далёкім Усходзе. 33. Горад, у ваколіцах якога летам 1941 года ўпершыню быў нанесены магутны ўдар па ворагу з гвардзейскіх мінамётаў. 34. Акружэнне ўмацаванага раёна або крэпасці з мэтай іх захопу. 35. Буйны склад зброі і боепрыпасаў. 36. Адтуліна ў вежы танка. 37. Стальны шлем. 38. Выдатны па лётнаму і баявому майстэрству лётчык. 39. Воінская спецыяльнасць. 40. Прадстаўнік аднаго з родаў войска. 41. Навука аб вядзенні бою. 42. Абарончае ўмацаванне. 43. Воінскае злучэнне. 44. Агнястрэльная зброя. 45. Горад, з якім звязана стварэнне Савецкай Арміі. 46. Адважная кулямётчыца ў рамане Д. Фурманава «Чапаеў». 47. Горад-герой. 48. Узброеныя Сілы краіны.

Склаў А. САНКЕВІЧ

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, змяшчаны ў № 11

1. Камбінат. 2. Алебаст. 3. «Крыжачок». 4. Гурчанка. 5. Парастак. 6. Мечнікаў. 7. Лаперуза. 8. Амялушка. 9. Пельмені. 10. Размары. 11. Праметэй. 12. Бабруйск. 13. Стандарт. 14. «Пацёмкін». 15. Гарнітур. 18. Верталёт. 17. Акустыка. 18. Лагунова. 19. Чырвонае. 20. Слічэнка. 21. «Паўлінка». 22. Белашова. 23. Пахомава. 24. Расамаха. 25. Астраном. 26. Шкіпінар.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЁНАВА,
А. П. УС, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказні. сакратара,
аддзела рабочага жыцця—32-38-14, аддзела сельскага жыцця
і пісем, культуры і літаратуры, быту—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава.
Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

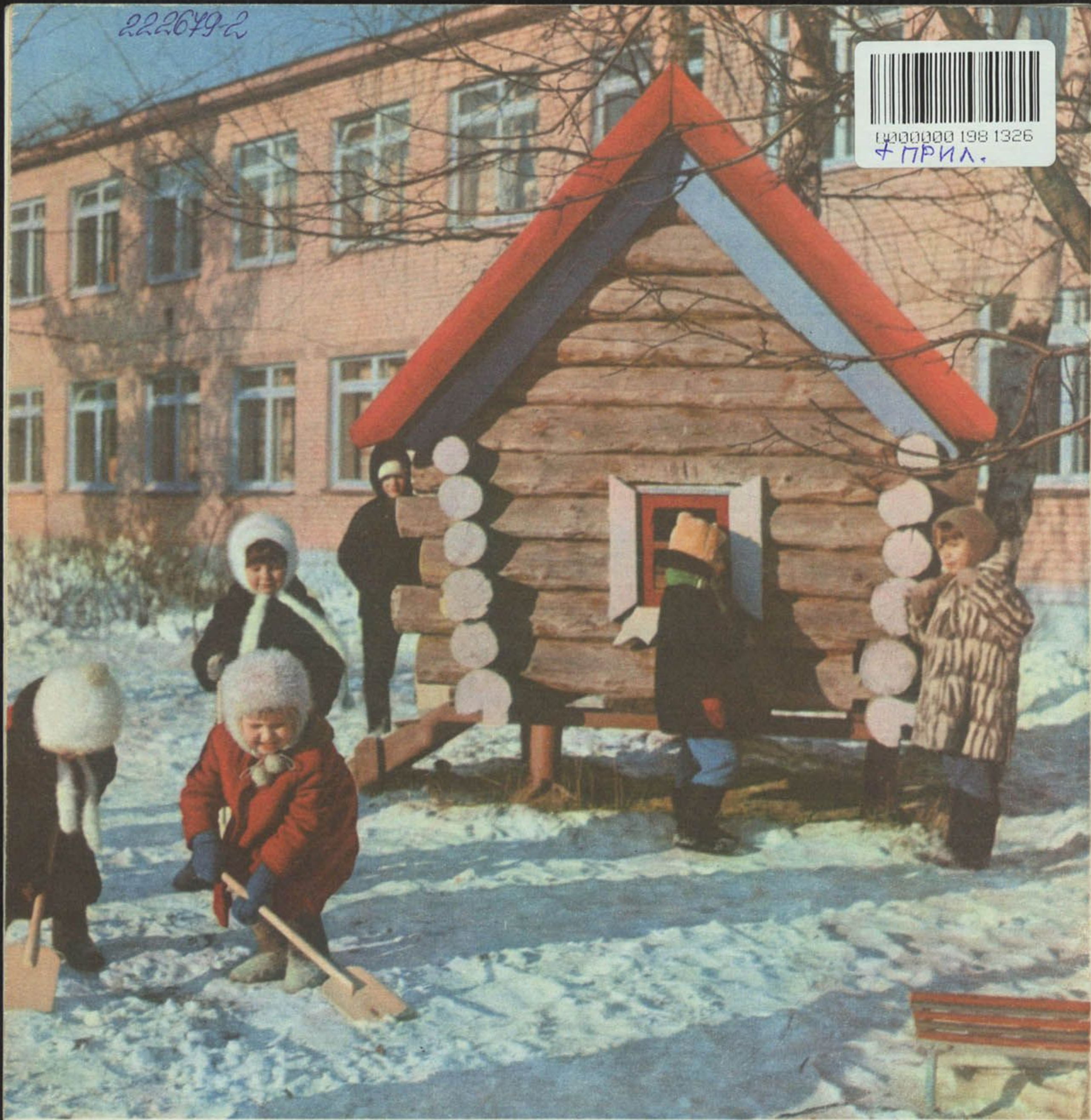
АТ 14021. Здадзена ў набор 1/1-73 г. Падп. да друку 23/1-73 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90/8.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 399129 экз. Зак. 1415. Цана 15 кап.

222649-2

00000000 198 1326

4 ПРИЛ.

Цена 15 кап.

74995